5761

ప్రబుద్ధాంధ్ర

౨ ౧౫ మార్చి ౧౯౩౬ ౩

వార్షిక సంచికతో చందా ౧-౮-౦

సంపాదకుడు

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

292, ఎస్ప్లనేడ్ — చెన్నపురి

ఆంధ్రవచనభారతము

ఆదిసభాపర్వముల సంపుటము ప్రతి 1-కి రూ.	2	8	కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు ప్రతి 1-కి రూ.	2	8
అరణ్యపర్వము ,,	2	8	శాంతిపర్వము	4	0
విరాటోద్యోగపర్వములు ,,	2	8	ఆనుశాసనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమవాస, మౌసల, మహాప్రస్థానిక, స్వర్గారోహణపర్వములు	4	0
భీష్మద్రోణపర్వములు ,,	4	0			

పూర్తిసెట్టు నొకేమారు కొన్నచో రూ. 20—0—0

అరువది సంవత్సరముల దృగ్గణితపంచాంగము

మదరాసు గవర్నమెంటు నక్షత్రశాలకు ప్రధానుఁడైయున్న జ్యోతిషసిద్ధాంతి శ్రీమాన్ వీ. రాఘవాచార్యులు, వీరి కుమారులు శ్రీ వీ. నారాయణస్వామయ్యంగారితో నేకీభవించి ప్రభవ మొదలు గడచిన క్షయసంవత్సరము వఱకుఁగల యరువదిసంవత్సరముల పంచాంగములను బిస్సో సంపుటముగా ముద్రించి గ్రంథరూపమున చక్కఁగ ప్రచురించినారము. 8 0

ఇండియన్ పీనల్ కోడ్ :—

ఇది మన ఇండియా దేశపు శిక్షాస్మృతి 1860-వ సంవత్సరపు 45-వ ఆక్టు. 4 0

గ్రామమునసబు మణియగారు స్పెషల్ టెస్టుపరీక్షా ప్రశ్నోత్తరములు :—

1, 2 భాగములు చేరియున్నవి. 1 8

గ్రామోద్యోగస్థుల మాన్యుయల్ :—

అనఁగా మునసబు, మణియగారు, కరణముల మాన్యుయల్. 2 0

క్రిమినల్ ప్రొసీజర్ కోడ్ :—

1898-వ సంవత్సరపు నెం 5 రు ఆక్టు. 5

మదరాసు హిందూమత ధర్మాదాయముల ఆక్టు :—

ఈయది హిందూమతసంబంధముల ధర్మాదాయములు చక్కఁగా పరిపాలింపఁబడవలయుననెడి యుద్దేశముతో మదరాసు శాసననిర్మాణసభవారిచే 1927-వ సంవత్సరమున 2-వ నెంబరు ఆక్టుగా శాసింపఁబడినది. 2 0

షరా :—ఎదురూవాయలకు సూచించినవారలు గ్రంథములకు ఆర్డరు యిచ్చువారు సగముపైకము ముందుగా పంపవలెను. పుస్తకముల ప్యాకెట్లు భారీవిఅయితే, పోస్టుపార్సలుద్వారా తెప్పించుకొనుటకంటె రైల్వేపార్సలుగా తెప్పించుకొనిన సాధారణముగా లాభము కావున సమీపపు రైలుస్టేషను పేరును ఆర్డరున వ్రాయవలెను. అడ్వాన్సు పంపనిది రైల్వే పార్సలుగా బుక్కులు పంపఁబడవు.

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

292, ఎస్ప్లనేడ్ చెన్నపురి

బ్రాంచీలు :—రాజమండ్రి, బెజవాడ, విశాఖపట్టణము

బెజవాడ సరస్వతీ బుక్ డిపోవారి స్వంత ప్రచురణములు

డిటెక్టివ్ నవలలు				
బంగారు బరిణె	I	1	0	0
డిటో	II	1	0	0
సుడిగాలి	I	1	0	0
డిటో	II	1	0	0
శిశుహత్య	I	1	0	0
డిటో	II	1	0	0
డిటో	III	1	0	0
యమదూత		1	0	0
మంత్రదిగ్బంధ	I	0	12	0
డిటో	II	0	12	0
రక్తజ్వాల	I	0	12	0
డిటో	II	0	12	0
గజదొంగ		0	12	0
సరళ		0	12	0
నారీపిశాచి		0	12	0
ప్రతాపదౌర్జన్యము		0	12	0
చోరాగ్రేసరచక్రవర్తి		0	12	0
పేటికాంతరశవము	I	0	12	0
డిటో		0	12	0
విషజ్వాల		0	12	0
హాస్యవినోదిని		0	12	0
ఇందిర		1	0	0
వాడేవీడు		0	12	0
సూరకలి		0	12	0
రూపసుందరి		0	12	0
చరిత్రాత్మకనవలలు				
వనదుర్గము		1	0	0
తపోవనము		1	0	0

జపమాలిని	I	1	0	0
డిటో	II	1	0	0
తాసిషా		1	0	0
మానసశింగు		1	0	0
కిన్నోరి		1	0	0
కాళిదాసభవభూతులు		1	0	0
వివిధవిషయములు				
మహాపతివ్రతలకథలు		0	8	0
అదృష్టదీపిక		0	12	0
జ్యోతిషఫలప్రదర్శిని		0	12	0
దస్తావేజుమాతృకలు		0	8	0
సంపెకిరత్నములు		0	6	0
పన్నెండురాజుల కథలు		0	12	0
హిందూస్తానీ తెల్గుబోధిని		0	6	0
హిందీబాలశిక్ష		0	3	0
ఘాలి సుబ్బారావు పాటలు	I	0	12	0
డిటో	II	0	12	0
వేడుకపెండ్లిపాటలు		0	8	0
మహిళామనోరంజని పాటలు		0	5	0
వైద్యగ్రంథములు				
గృహవైద్యచికిత్సారత్నము		1	0	0
డిటో	II	1	0	0
ఆయుర్వేదవైద్యసారము		1	0	0
పశువైద్యము		0	6	0
గోసాయిచిట్కాలు		0	8	0
వస్తుగుణప్రదీపిక		4	0	0
మనయింటివైద్యుడు		0	6	0
ప్రబంధములు				
భాగవతరత్నములు		1	0	0
వేమనరత్నములు		0	12	0

మా వద్ద అనేకరకములు గలవు. కోరినవారికి నూరుపేజీల కేట్లాగు ఉచితముగా పంపబడును.

వలయువారు:— **కురుకూరి సుబ్బారావు,** ప్రొప్రయిటరు, సరస్వతీ బుక్ డిపో, బెజవాడ.

వసంతకుసుమాకరము

మధుమేహము, బహుమూత్రము, రాచపుండ్లు, శుక్రక్షయము, శుక్రనష్టము, బలహీనత, చిరకాలపు తెల్లబట్ట, మొదలగు వ్యాధులు జీర్ణించుటకే కాక ... ప్రసిద్ధికెక్కిన రాజౌషధము తులము రు 20—0—0.

సిద్ధమకరధ్వజము

ఇందు బంగారు కలదు. పూర్తి యుక్తము.

... శక్తిక్షీణము, ... మూర్ఛలు, శ్వాసకాసలు, ... బలహీనత, కుసుమ రోగములు, మొదలగువానికి దివ్యౌషధము.

తులము 24 0—0 60 మాత్రలు రు 10—0—0

ఏకోత్తరవృద్ధి మహాలక్ష్మీ విలాసరసము

చ్యవనప్రాశము

క్షయరోగులకు అమృతోపమానములగు దివ్యౌషధములు

చిరకాలము క్షయవ్యాధిచే పీడింపబడుచు శల్యావశిష్టులగు మందభాగ్యులకు నూతనయౌవనమును ఆరోగ్యమును కలిగించును. క్షయ శ్వాసకాసలు, దగ్గు, కఫముతో కలసి రక్తము పడుట, రక్తహీనత, శరీరకృశత్వము, హృదయదౌర్బల్యము దీర్ఘకాలమునుండి బాధించు మొండిదగ్గులు మొదలగునవి నయముచేయును. బలము, కాంతి, శుక్రమును వృద్ధిచేయును.

... ఔషధములు కలిపి సేవించవలెను.

నెలకు రు 13 -12- 0.

స్వర్ణక్రవ్యాదరసము

చిరకాలాజీర్ణములకు మంచిది. కడుపుబ్బరము, శూల గుల్మము, యకృత్ ప్లీహ వృద్ధులు మొదలగునవి నయమగును. బలవర్ధకము తులం రు 4—0—0.

చిరునామా:—వేంకటేశ్వర ఆయుర్వేద నిలయము, హెడ్డాఫీసు — చింతలూరు, ఆలమూరు పోస్టు, తూర్పుగోదావరిజిల్లా

బ్రాంచిలు:—1. కాకినాడ, 2. రాజమండ్రి, 3. పెద్దాపురం, 4. అనకాపల్లి, 5. విశాఖపట్టణం, 6. ఏలూరు, 7. అమలాపురం, 8. తుని, 9. రామచంద్రపురం.

ఏలూరు బ్రాంచిలో చికిత్సకులు

వైద్యవిద్వాన్ కూచిభొట్ల వెంకటేశ్వర్లుగారు.

అభ్రకభస్మము

శ్వాసకాసలు, క్షయ ... మొదలగు రోగములను నయముచేయును. తులం 4 0 0

ఖడ్గమృగాది భస్మము

శోథ, ... కామెర్లు, ... మంచి రక్తము కలిగించును తులం 4 0 0

క్రిమిముద్గర మహాలక్ష్మీవిలాసరసము

... శుక్రమే ... కాంతి కలిగించును రు 8 0 0

కాంతసిల్వర్ భస్మము

శోథ, శ్వాస ... పాండు, కామిల ... తులం 4 0 0

...

... రు 20 0 0

గ్రహణీకవాటము

... శ్లేష్మజ్వరములు, విషమజ్వరములకు రు 5 0 0

పూర్ణచంద్రోదయము

మేహవ్యాధులు, నరముల బిగువు ... పోగొట్టి పుష్టినిచ్చును రు 10 0 0

...

ప్రమేహమును పోగొట్టి శుక్రమును వృద్ధిచేసి ఆయుర్వును పెంపొందించు రసాయనరాజము రు 40 0 0

మహాకామేశ్వరరసము

క్షయ, శ్వాసకాస ... మొదలగునవి పోగొట్టును. 6 0 0

రతిచంద్రోదయము

శుక్రనష్టము, కుసుమవ్యాధులు, బలహీనత ... ములకు రు 4 0 0

మహాలక్ష్మీవిలాసరసము

క్షయ, ... శ్వాసరోగము, ... శుక్రరోగములకు రు 10 0 0

వ్యాధిహరణరసాయనము

ఉపదంశ (సుఖవ్యాధి) మూత్రపిండవ్యాధులు నయమగును 4 0 0

వైద్యవిద్వాన్, చిలుకూరి నారాయణమూర్తిగారు,

శ్రీకృష్ణాయుర్వేదాశ్రమం

తణుకు, పశ్చిమగోదావరిజిల్లా

వార్షిక సంచిక

ప్రబుద్ధాంధ్ర పత్రికకు వార్షిక సంచిక ప్రకటించ తలిచాము. అది జులైలో వెలువడుతుంది. అందులో ఆంధ్రదేశానికీ, ఆంధ్రజాతికీ సంబంధించిన ముఖ్యవివరాలు పూర్తిగా ఉంటాయి. పైగా చిన్నకథలూ, శాస్త్రీయవిషయాలూ, సాంఘికచర్చలూ, సారస్వతవిమర్శనములూ—ఇలాంటివి ఎన్నో ఉంటాయి. చిత్రపటములతో సంచిక చాలా రమ్యంగా ఉంటుంది. చందాదారులకది ఎనిమిదణాలకు ఇస్తాము. పోస్టేజి మేమే భరిస్తాము. పిరాకా లిచ్చినవారు దీనికోసం మళ్లీ యేమీ యివ్వనక్కరలేదు. కొద్ది ప్రతులే ముద్రిస్తున్నాము.

కలాభివర్ధనీ పరిషత్తు

ఇన్నీసు పేట—**రాజమండ్రి**

అత్యద్భుత శాస్త్ర ప్రయుక్త సంతాననిరోధక దివ్యౌషధములు

గర్భనిగ్రవటి (రిజిష్టర్డు)

ఒక సంవత్సరమువరకు మాత్రమే గర్భము రాకుండచేయును. 12 మాత్రల సీసా

వెల రు 2—0—0

గర్భనివారిణి (రిజిష్టర్డు)

శాశ్వతముగాగర్భమురాదు. 15 మాత్రల సీసాయున్ను 8 ఔన్సులమందును కలిసి

వెల రు 5—0—0

కొంతకాలమువరకు గర్భము ధరించకుండ యుండవలెనను కోరిక గలదా? లేక శాశ్వతముగా గర్భధారణములేక యుండు కోరిక గలదా?

ఎట్లయినను, మావద్ద మంచి నమ్మకమైన మందులు గలవు. ఇవి శాస్త్రప్రయుక్తముగ తయారుచేయబడినవి. ఏమాత్రము అపాయములేదు. అమోఘముగా పనిచేయును. పెక్కుమంది వైద్యులు ఆమోదించియున్నారు.

అభిప్రాయములు.

(1) డా. ఏ. చటర్జి, L. M. S. :—గర్భనిగ్రవటి, గర్భనివారిణి, సంతాననిరోధమునకు నమ్మకముగల అమోఘములగు ఔషధములు * * ఇవి నిరపాయకరములు. కావున నేను వీనిని సిఫారసు చేయుచున్నాను.

(2) సి. మహాదేవమొదలియారు, సెనేటుహౌసు మదరాసు :—ఏడేండ్లక్రిందట గర్భనివారిణిని నాభార్య సేవించినది. ఆమె గండము గడచినది. దీనిని పలువురు బంధువులకు మిత్రులకు సిఫారసు చేసితిని. వారందరును దీనిని వాడి యద్భుతశక్తిని వేనోళ్ల కొనియాడిరి.

ఆయుర్వేదభూషణ, పండిట్ కే. సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి, ఏ. కే. ఏ. సి., 18 కలవచెట్టివీధి, చింతాద్రిపేట, మదరాసు

సంవత్సరాది విడుదల. చిరకాలమునుండి వేచియున్న చిత్రరాజము

లక్ష్మీ ఫిలింసువారి

ద్రౌపది

20-3-1936 శ్రీ మారుతీ సినిమా, బెజవాడ.

24-3-1936 (సంవత్సరాది) నెల్లూరు, ఏలూరు, గుంటూరు, సికందరాబాద్.

మార్చి మాసాంతములోగా బెంగుళూరు, మద్రాస్, మొదలగు పట్టణములయందును ప్రదర్శింపబడనున్నది.

ఖండ ఖండాంతరములయందు భారతీయ నాట్యాభినయనృత్యములు చాటిన శ్రీ రాగిణీదేవి, గోపీనాథుల భరత నాట్యము నయనానందకరముగ తిలకింపుడు.

రాజసూయ యాగము సందడి నాగస్వరకచ్చేరీలు, నాట్యములు, మనసు మరపించు మయసభాదృశ్యములు, కర్ణ రసాయనములగు గానములు, హృదయ రంజకములగు అభినయములు గాంచి ధన్యులుగండు.

ఆంధ్రదేశమునందు ఆబాలగోపాలమునకు కొసక యగు సుప్రసిద్ధ నటనటీ వర్గమంతయు పాల్గొనుచున్న ప్రథమ చిత్రము.

శ్రీయుత టి. రాఘవాచార్యులు, మాధవపెద్ది, వైతాగోపాలం, డాక్టరు శివరామకృష్ణరావు, పారుపల్లి, బందా కనకలింగేశ్వరరావు, వి.వి. సుబ్బారావు, దాస్, చౌదరి, మిస్. సురభి కమలాబాయి, మిస్, లీలాబాయి, మిస్. శ్రీహరి, శ్రీమతి పద్మావతీదేవిగారు మొదలగువారు నటించిన సాటిలేని చలనచిత్రము.

దుర్యోధనుని ఈర్ష్య, ధర్మజుని శాంతము, శిశుపాలుని క్రోధము శకుని తంత్రము ద్రౌపది పాతివ్రత్య ప్రభావము గాంచి పరవశముగాంచుడు.

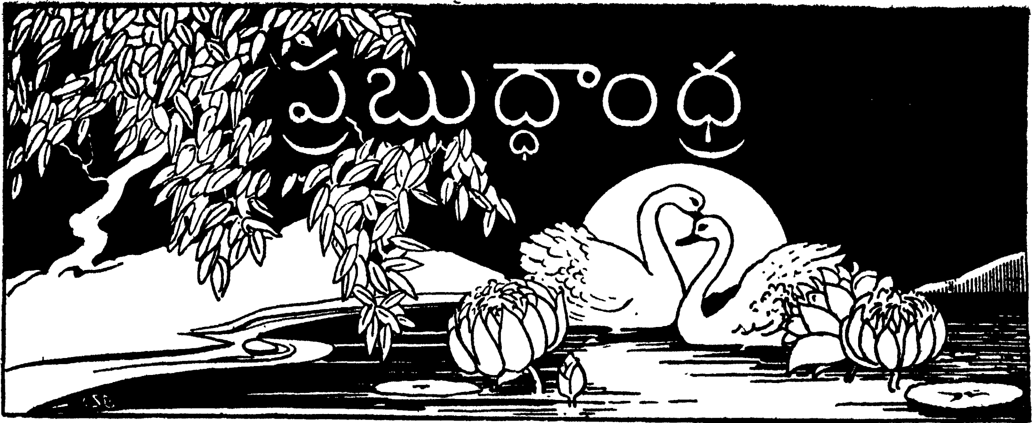
విఖ్యాతమగు మైలవరం పాటలు, పీరా సాహెబుగారి నాగస్వరము వీనులారా వినుడు.

For Booking Apply to:-

Lakshmi Films Ltd.,

3-7, Tata Muthiappan Street, G. T. MADRAS.

Telegrams :—LUCKYFILMS, MADRAS

సంపుటము ౭ రాజమహేంద్రవరము ౧౫ మార్చి ౧౯౩౬ 3 వ సంచిక

నిగళ బంధనం

సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి—సంపాదకుడు

ఫిబ్రవరి సంచిక తరువాయి

అయిదో రంగం.

(విరూపాక్షరాయని ఇల్లు. మేడముందున్న తోటలో అతనూ అచ్యుతరాయడూ పచారుచేస్తూ వుంటారు.)

విరూపాక్షరాయడు—ముత్తెంమీద రాజకార్యాలు సమస్తమూ సయ్యంగారు చక్కబెడుతూ వుంటారు. ఎప్పటిలాగే సగం గోవిందరాయ్యంగారి చేతిలోనూ, సగం నాదెండ్ల అప్పన్నయ్యంగారి చేతుల్లోనూ వుంటాయి. అందరిమీదా దొడ్డమ్మగారి పర్యవేక్షణం వుండనే వుంది.

అచ్యుతరాయడు—ఇంకో సెల విప్పించండి.

విరూపాక్షరాయడు—విషయం అంతా టూకీగా మనవి చేసుకున్నాను కాదూ! ఇంకేమి వుంది?

అచ్యుతరాయడు—వదినగారు—(అర్ధోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు—వారి చింతల్లో తేరుకునే సూచన లేమిన్నీ లేవు.

అచ్యుతరాయడు—వారి తండ్రిగారు, అన్నలు—(అర్ధోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు—దొడ్డమ్మగారికీ వారికీ అంటకి [illegible] లేదు.

అచ్యుతరాయడు—మరి సెలవు!

విరూపాక్షరాయడు—ఈరోజుల్లా వెళ్లిపోయిన వెంటనే పట్టాభిషేకం అయిపోతుంది. ఆ కళ్లతో చూసి వెంటనే నేను నా మండలానికి వెళ్లిపోతాను.

అచ్యుతరాయడు—అదేమిటి! కొత్తసంగతి సెల విప్పిస్తున్నారు.

విరూపాక్షరాయడు—నిజమే. ఇది కొత్త సంగతే.

అచ్యుతరాయడు—ఆశ్చర్యం కలుగుతూ ఉంది.

విరూపాక్షరాయడు—నాకూ అలాగే ఉంది. నే నెప్పుడూ అనుకోనిదీ ఇది.

అచ్యుతరాయడు—కారణాలు అడగవచ్చునా?

విరూపాక్షరాయడు—అన్నగారు పెద్దలూ స్వర్గస్థులు కావడమే. వీరనరసింహరాయలు వారు నే నంటే ప్రాణా లిచ్చేవారు. కొత్త ప్రభువు లెవరైనా, మళ్లీ నా కంతటి చనువు దొరుకుతుందా? మొన్నటిదాకా విజయనగరసామ్రాజ్యం నాసొంతంలాగ చెలామణీ అయినాను. ఇప్పుడు రాజబంధువులలో ఒకణ్ణి. అంతేనా!

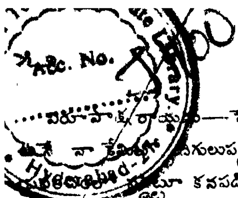
అచ్యుతరాయడు—అయినా ఇక్కడే ఉండే తమ మండలం పాలించుకోవచ్చు కాదూ?

విరూపాక్షరాయడు—బాగా ఆలోచిస్తే తమకే విశదం అవుతుంది. ఏమి టంటే! ఇల్లు కదలకుండా సొంత పనులే చూసుకుంటూ ఉండినా ప్రతిదినమూ ప్రభుదర్శనం చేసుకుంటూనే ఉండాలి కదా! కబురు వచ్చినప్పుడల్లా దర్శనానికి వెడుతూనే ఉండాలి కదా!

అచ్యుతరాయడు—అది నిజమే.

విరూపాక్షరాయడు—ప్రభువు ఎదట మునుపు మిత్రుడులాగ మసిలేవాణ్ణి. ఇప్పుడు భృత్యుడులాగ—(అర్ధోక్తి)

అచ్యుతరాయడు—విస్తారంగా సెల విస్తున్నారు తమరు. అందరి మీదా పర్యవేక్షణం చేస్తూ దొడ్డమ్మగారు ఉండగా—(అర్ధోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు—పెద్దన్నయ్యగారు కాలంచేశారు. వెంటనే నా [illegible]గులుపట్టుకుంది. పదవి పోయినట్టూ, కొత్త [illegible]డుటూ కనపడింది. అవెంటనే నాకీ సంకల్పం కలిగింది. ఇప్పుడు, ఇంకా యెప్పుడెప్పుడనే స్థితిలో ఉన్నాను. ఇంకా ఎనిమిది రోజులకు గాని పట్టాభిషేకం కాదు. అంతకాలం యెలాగ గడపగలనో యేమీ తోచడం లేదు.

అచ్యుతరాయడు—(చకితు డైనట్టు ఊరుకుని ఉంటాడు)

విరూపాక్షరాయడు—ప్రారంభంలో అక్కడ కొత్తగానే ఉండవచ్చు. అయితే, వృష్ట్య లమ్మిన యీవూళ్లో కట్టె లమ్మడం కంటే అక్కడి అజ్ఞాత్తే నయం. ఇక్కడ ఉంటే పరాధీనతా, అక్కడ ఉంటే స్వాధీనతానూ. అంటే, విజయనగరప్రభువులకు మండలేశ్వరుడుగా ఉండినా, అక్కడ మట్టుకు స్వేచ్ఛ అనుభవించవచ్చు.

అచ్యుతరాయడు—దొడ్డమ్మగారు తమర్ని విడిచిపెడతారా!

విరూపాక్షరాయడు—మొదట [illegible] లేనట్టే కనపడింది; కాని చివరికి తప్పనిసరి అయితే ఆలోచిద్దాం అన్నారు. నేను వెళ్లిపోడానికి ఒప్పుకుంటారనే నాకు ధైర్యం ఉంది.

అచ్యుతరాయడు—తమరు వెళ్లవద్దు. దొడ్డమ్మగారు నా కెలాంటి పని చెప్పినా నేను ఒంటిగాణ్ణయిపోతాను. తమరుంటే నేను అనేక సంగతులు తెలుసుకోవచ్చు. తమరు నన్ను దిద్దుతారని ఆశించి వున్నాను.

విరూపాక్షరాయడు—తమర్ని నేను దిద్దడమా! ఎంత మాట సెల విచ్చారూ? తిమ్మరుసయ్యంగారి వంటి మంత్రి లేకపోయినా, దొడ్డమ్మగారి వంటి సలహాదారులు లేకపోయినా, [illegible] పైన యీ విజయనగరసామ్రాజ్యం తమరు విలాసంగా పాలించగలరు. తమ ప్రసిద్ధి నాకు తెలుసు. దొడ్డమ్మగారు తమమీద చాలా ఆశ పెట్టుకొని ఉన్నారు. తిమ్మరుసయ్యంగారిని దండనాథుడుగానే ఉంచడమా, మహామంత్రిగా ఏర్పరచడమా అనే విషయం ఇంకా తేలలేదు; కాని ఆరెండింటా ఒకటి తమకు స్వాధీనపరుస్తా రని నేను దృఢంగా చెప్పగలను.

అచ్యుతరాయడు—ఈ ఆలోచన యెవరిది?

విరూపాక్షరాయడు—"పోయినవారు పోయినా, కుటుంబం విడిపోడానికి వల్లకా" దని చెబుతూ, వదినగారు, తమ విషయం బాగా ఆలోచించవలసి ఉంటుం దని చాలా గట్టిగా విన్నవించినారు. ఆసూచన దొడ్డమ్మగారికి నచ్చింది. తిమ్మరుసయ్యంగారికి దండనాథుడుగా ఉండడానికే అభిప్రాయం ఉన్నట్టు తోస్తుంది.

అచ్యుతరాయడు—అంటే?

విరూపాక్షరాయడు—మంత్రాంగం తమ స్వాధీనంలో ఉంటుంది.

(అచ్యుతరాయని ముఖం వికసిస్తుంది. ముఖం పక్కకు తిప్పుకుని తీక్ష్ణంగా చూస్తూ ఒక్క క్షణం ఆలోచించి, కనపడీకనపడనట్టు తల ఊపుతాడు. అదికని పెట్టి విరూపాక్షరాయడు పెదవులు బిగించి కనుబొమ లెగరవేస్తాడు.)

అచ్యుతరాయడు—అయితే, తమరు తప్పకుండా యిక్కడే ఉండాలి. తమరు దొడ్డమ్మగారి చెల్లెలి కుమారులు. నాకు బాగా సన్నిహితులు. ఇదివరలో మనకు గల పరిచయం, యీపదిహేను రోజుల్లోనూ దృఢతరస్నేహంగా మార్పుచెందింది. పైగా, దొడ్డమ్మగారు మాఅమ్మగారిని సొంత చెల్లెలుగా చూసుకుంటున్నారు. అంచేత నేను తమర్ని విడిచి ఉండలేను.

విరూపాక్షరాయడు—దొడ్డమ్మగారి హృదయం కేవలమూ స్నేహమయం. దురదృష్టవశాన చిన్నదొడ్డమ్మగారికీ ఆమెకూ సరిపడలేదు కాని—(అర్ధోక్తి)

అచ్యుతరాయడు—చిన్నదొడ్డమ్మగారు, మొదట్నుంచీ దొడ్డమ్మగారికీ, మాఅమ్మగారికీ కూడా విరోధంగానే ఉంటూ వచ్చారు. నాయనగారు సమర్థులూ నేర్పరులూ కనక సరిపోయింది, కాని, లేకపోతే గృహచ్ఛిద్రా లేర్పడి సామ్రాజ్యసంపాదనకు అవకాశాలు లేకపోవును.

విరూపాక్షరాయడు—కాని కృష్ణరాయలవారు చనిపోవడం సామ్రాజ్యానికి చాలా నష్టం. అంటే తమరు సామాన్యులని కాదు సుమండీ.

అచ్యుతరాయడు—అనేక యుద్ధాలలో, నేను, [illegible]గారికి అనేక [illegible] తోడ్పడ్డాను.

విరూపాక్షరాయడు—నే నెరుగనూ! అందుచేతే నాయనగారూ, దొడ్డమ్మగారూ తమమీద చాలా ఆశ పెట్టుకొని ఉన్నారు. కాని కృష్ణరాయలవారు చేసిన లోపం సామాన్యమైనది కాదు. అన్నయ్యగారు ఎందుచేత అంతటి ఆజ్ఞ యిచ్చారో, దానికి బలం కలిగించినా రనగా, ప్రతీకారానికీ మంచిచెడ్డలూ, సాధ్యాసాధ్యాలూ, లాభనష్టాలూ, బాగా విచారణ చేసే తిమ్మరుసయ్యంగారు మారు మాట చెప్పకుండా ఆపని వెంటనే యెందుచేత నెరవేర్పించివేశారో నాకేమీ బోధకాలేదు: కాని చాలా పొరపాటు జరిగిపోయింది.

అచ్యుతరాయడు—నా సందేహపడవలసిన దే; కాని పెద్దన్నయ్యగారు ఆధారాలేమీ లేకుండా అలాగ అనుమానపడ్డారంటారా తమరు! తిమ్మరుసయ్యంగారు మారు చెప్పకపోవడమే నాకు అనుమానం కలిగించడం లేదూ?

విరూపాక్షరాయడు—అంతా బ్రహ్మరహస్యంగా ఉన్నది. నేనేమీ చెప్పలేకుండా ఉన్నాను. పెద్దన్నయ్యగారు అలాంటి ఆజ్ఞ యివ్వడం దొడ్డమ్మగారికి మొదట్లో తెలవలేదు. తరవాత తెలిశాటప్పటికి అంతా అయిపోయింది.

అచ్యుతరాయడు—అలాగా?

విరూపాక్షరాయడు—తెలిసిన తరవాత వారు చాలా విచారించారు. ఇక వదినగారి విచారం చెప్పడానికే శక్యం కాదు.

అచ్యుతరాయడు—చిన్న దొడ్డమ్మగారికి అనుమానం—(అర్థోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు—అవునవును. విన్నాను.; కాని రామ రామా! అది వో ట్టి నీలాపనింద తప్ప మరేమీ కాదు. ఆపాపం కించిత్తూ కూడా దొడ్డమ్మగారికి అంటదు. నేనిది చాలా గట్టిగా వాదించగలను. అది అలా జరిగిపోయినందుకు వారు చాలా దుఃఖిస్తూన్నారు. ఒక విధాన కాదు. సాయం పోవడం. నీలాపనింద రావడం—(అర్థోక్తి)

అచ్యుతరాయడు—కావచ్చు.

విరూపాక్షరాయడు—తమరు సంగతి కనిపెట్టే ఉంటారు. గుణగ్రహణంలో దొడ్డమ్మగారిని చెప్పి యితర్లని పేర్కొనాలి. ఇప్పుడు కృష్ణరాయలవారే ఉంటే పిల్లవాడి పేరుమీదుగా తమరిద్దరూ సామ్రాజ్యపరిపాలన సాగిస్తూ వుందురనీ, తాము రామా, కృష్ణా అనుకుంటూ నిశ్చింతగా కాలం వెళ్లబుచ్చడానికి వీలుగా ఉండేదనీ దొడ్డమ్మగారనుకుంటున్నారు; కాని దైవసంకల్పం వేరుగా ఉన్నది.

అచ్యుతరాయడు—అయితే పెద్దన్నయ్యగారి సంకల్పం దొడ్డమ్మగారికి మొదటే తెలిసి ఉంటే అది జరిగి ఉండకపోవునన్న మాట.

విరూపాక్షరాయడు—ఇంకా సందేహమా? అసలు, అన్నగారికేనా యీసంకల్పం స్వయంభువు కాదు. ఎవరో బోధించి మనస్సు పాడుచేసేశారు.

అచ్యుతరాయడు—తమ ఉద్దేశం—(నసుగుతాడు)

విరూపాక్షరాయడు—తెలవడం అంటూ వస్తే తమకు తెలవాలి.

అచ్యుతరాయడు—నాకు కూడా ఏమీ తెలవదు. నా కింతవరకూ రాజకార్యాలంటే శ్రద్ధ కలగనే లేదు. దినానికొకమాటు అన్నయ్యగారి దర్శనం చేసుకోవడం. తరవాత స్నేహితులతో విహారాలు.

విరూపాక్షరాయడు—అవును. రాజకార్యాలలో ప్రవేశిస్తే యిక నిద్రాహారాలకు కూడా తెరపి ఉండదు. అవి మీద పడేదాకానే రాజపుత్రులకు సుఖం.

అచ్యుతరాయడు—అన్నయ్యగారు బతికివుంటే ఇప్పుడేనా—(అర్థోక్తి)

విరూపాక్షరాయడు—నిశ్చయం. ఇప్పుడైనా తమకు బెంగక్కర్లేదు. తమకు ఉక్కిరిబిక్కిరి కాకుండా, కార్యభారం తమ మీద క్రమాంతరాలలో మోపవలసిందని నేను దొడ్డమ్మగారితో మనవి చేస్తాను లెండి.

అచ్యుతరాయడు—అక్కర్లేదక్కర్లేదు. వారితో తమరలా మనవిచెయ్యనేవద్దు. పెద్దన్నయ్యగారు పోవడంతోటే నాకు ఆటల మీది దృష్టి పోయింది. బావయ్యగారూ, వారి తరవాత పెద్దన్నయ్యగారూ స్తవనీయంగా రాజ్యపాలనం చేశారు. వారి ఆకీర్తికి నేను భంగం కలగనివ్వను.

విరూపాక్షరాయడు—తమరంత పనీ చెయ్యగలరు. తిమ్మరుసయ్యంగారు కూడా దొడ్డమ్మగారితో తమ విషయం చాలా దూరం మనవిచేసినట్టు తెలిసింది.

అచ్యుతరాయడు—వారు తప్పకుండా మనవిచేస్తారు. నేనంటే వారికి చాలా ప్రేమ ఉన్నది. తమ తమ్ములైన గోవిందరాజయ్యంగారితో సమంగా దిద్దుతున్నారు వారు నన్ను. నాశక్తి వారికి బాగా తెలుసు.

విరూపాక్షరాయడు—శక్తి ఉండడమే వస్తే అది అడగివుంటుందా? నరసరాయలవారి అంశ తమలో తక్కువగా లేదు.

అచ్యుతరాయడు—నేను దాన్ని బాగా చూపిస్తాను. నాసంగతి దొడ్డమ్మగారికి బాగా మనవిచెయ్యాలి తమరు.

విరూపాక్షరాయడు—అది తమరు సెల విప్పించాలా! అవశ్యమూనూ.

అచ్యుతరాయడు—నా కిప్పటికి సెలవు దయచెయ్యండి. మళ్లీ యింకోమాటు కలుసుకుందాం.

విరూపాక్షరాయడు—చిత్తం.

అచ్యుతరాయడు—సెలవు.

విరూపాక్షరాయడు—సెలవు.

(విరూపాక్షరాయడు అక్కడే ఉండిపోతాడు. అచ్యుతరాయడు అవతలికి వెళ్లి గుర్రం యెక్కి దౌడు తీస్తాడు.)

విరూపాక్షరాయడు—అబ్బో! పెద్దయెత్తులే, పెద్దకుండలకు ఎసరుపెట్టే రకమే. (తలపంకించి) ఓహో! (అచ్యుతరాయడు వెళ్లిన వైపు చూస్తూ) పెంకితనం చూపించావంటే నువ్వుకూడా పక్కవు. జాగ్రత్త.

లోపలకు వెళ్లిపోతాడు.

ఆరో రంగం

(తిమ్మరుసయ్యంగారి భవనం. ఒక గదిలో నిలువుటద్దంగొనెదట నుంచుని తిమ్మరుసు కూతురు తిరుమలమ్మ మెడలో ఉన్న పూలదండ సవరించుకుంటూ వుంటుంది. దాసి తాంబూలపు పళ్లెం తెచ్చి ఒకపక్కని నుంచుంటుంది)

తిరుమలమ్మ—ఏమే?

దాసి—బావయ్యగారు వచ్చారు అమ్మా!

తిరుమలమ్మ—ఆబల్లమీద ఉంచు పళ్లెం.

(అప్పుడు నాదిండ్ల అప్పన్న వస్తాడు.)

తిరుమలమ్మ—ఓహో! సర్వసేనాధిపతులు సనిమీద వచ్చినట్టున్నారు.

అప్పన్న—అవును. సర్వసేనాధిపతిగారు చిన్న అమాత్యులవారి దర్శనం చేసుకోడానికి వచ్చారు.

తిరుమలమ్మ—అయితే సెలవు పొందకుండా వచ్చారేం?

అప్పన్న—నారాక తెలిపే వచ్చానే?

తిరుమలమ్మ—తెలియజేసినంత మాత్రాన సెలవు పొందినట్లేనా?

అప్పన్న—అవునవును. నాది తప్పే, క్షమించాలి.

తిరుమలమ్మ—బాగానే ఉన్నది; కాని సర్వసేనాధిపతి అంతవారు చేసిన తప్పులకు సులభంగా మన్నన దొరకదు, తమకు వరకం విధించాను. మళ్లీ నేను సెల విచ్చేదాకా తమ రిక్కడనుంచి కదలడానికి వల్లకాదు. తమరు పెద్ద ఫాయాలోవారు కనక రాచశిక్ష. అకుర్చీలో శయచెయ్యండి..

అప్పన్న—తమ సెలవుప్రకారం మసులుకుంటాను. (కుర్చీమీద కూచుని) పెంకితనం చేస్తే శిక్ష యింకా పెరిగిపోవచ్చు.

తిరుమలమ్మ—అదీ బుద్ధిమంతుల లక్షణం.
(ఇలా అంటూ అతని దగ్గిరికి ఒక కుర్చీ లాక్కుని కూచుని) కభుర్లు చెప్పండీ.

అప్పన్న—కభుర్లా? నాస్థితి యిప్పుడు అడకత్తెరలో వక్కలాగుంది.

తిరుమలమ్మ—ఏమీ?

అప్పన్న—మూడువేల సైన్యం సిద్ధంగా ఉంచమని మీ బాబయ్య చీటీ పంపారు. అయిదువేల సైన్యం రెండు గడియలలో కావలసివస్తుం దని మీఅమ్మ కభురు చేశారు.

తిరుమలమ్మ—అయితే?

అప్పన్న—నే నిప్పు డేమిటీ చెయ్యడం? ఇద్దరికీ సైన్యం పంపితే ఒకర్ని ఒకరు—(అర్థోక్తి)

తిరుమలమ్మ—మాఅమ్మగారికీ, మాబాబయ్యగారికీ కజ్జా పెంచడానికా మీ ఉద్యోగం?

అప్పన్న—అలాగే వచ్చింది—పోనీ, యిద్దరి ఆజ్ఞా కూడా తిరస్కరిస్తే?

తిరుమలమ్మ—అదెలా వీలవుతుందీ?

అప్పన్న—మరేం చెయ్యనూ?

తిరుమలమ్మ—మా అమ్మగారూ, మాబాబయ్యగారూ కూడా మీకు సమానమే కదా?

అప్పన్న—అవును. సమానమే.

తిరుమలమ్మ—అయితే, ఇక మీకు చిక్కనగా ఏమిటీ?

అప్పన్న—కాకేమీ?

తిరుమలమ్మ—ఏమీ చిక్కు లేదు.

అప్పన్న—ఎలాగా?

తిరుమలమ్మ—ఇద్దరికీ సైన్యం పంపతే ఒకర్ని ఒకరు నరుక్కుంటారు.

అప్పన్న—నేను చెప్పే దదే.

తిరుమలమ్మ—కనక మాఅమ్మగారు కావా లన్న దానిలో మా బాబయ్యగారు కావా లన్నది తీసివెయ్యండి.

అప్పన్న—తీసివేసి?

తిరుమలమ్మ—శేషం మా అమ్మగారికి పంపండి.

అప్పన్న—శాస్త్రం చెప్పినట్టుంది. ఇది అంతకంటే అపాయకరం.

తిరుమలమ్మ—మరి యీమాత్రం చిక్కు వదలించుకో లేనివారు తగుదు నమ్మా అంటూ ఉద్యోగాని కెలా సిద్ధపడ్డారూ?

అప్పన్న—(మొగం పక్కకి తిప్పుకుంటాడు)

తిరుమలమ్మ—అధికారం అంటే ఆట లనుకున్నారా?

అప్పన్న—(ఇంకా అలాగే ఉంటాడు)

తిరుమలమ్మ—దండంటే ఆశ పుట్టిందా?

అప్పన్న—(ఇంకా అలాగే ఉంటాడు)

తిరుమలమ్మ—అడిగినదానికి బదులు చెప్పకపోతే అదో తప్పు అవుతుంది. తెలుసా?

అప్పన్న—(ఇంకా అలాగే ఉంటాడు)

తిరుమలమ్మ—ఒక్క గడియ మీకు వ్యవధి ఇచ్చాను. ఆలోచించుకోండి. (ఎదటచూసి) నిమిషంలో వస్తా నుండండేం. (లేచి వెడుతుంది)

అప్పన్న—మహామంత్రి కూతురు. యుక్తులకు లోటా? పురుషుడైతే సామ్రాజ్యాలు నిర్మించగల జాతకం.

తిరుమలమ్మ—(లోపలకు వచ్చి) మానీలం వదిన వచ్చిందండీ.

అప్పన్న—ఆలోచనకోసం. కదూ? మాట్లాడుకోండి నేను వెళ్లిపోతాను.

తిరుమలమ్మ—మేమే అవతలికి వెడతాం, మీరిక్కడే కూచోండి.

అప్పన్న—వద్దువద్దు. మీరే యిక్కడ మాట్లాడుకోండి. (లేస్తాడు)

తిరుమలమ్మ—వల్లకాదు. మీకు వరకం, తెలుసా?

అప్పన్న—క్షమించండి. (కూచుంటాడు)

తిరుమలమ్మ—(ఎదట చూసి) రావచ్చు వదినా!

(అప్పుడు నీలమ్మ పురుషవేషంతో వస్తుంది)

నీలమ్మ—అన్నయ్యగారు మమ్మల్నొక కంటితో చూస్తూ ఉండాలి.

అప్పన్న—అందు కడ్డేమిటి చెల్లాయీ? నాస్థితికి తగిన సాయం చేస్తాను.

నీలమ్మ—అడ్డు రాకుండా ఉంటే అది పదివేలు. సాయం ఏమాత్రం చేసినా కోటిగుణితమే.

అప్పన్న—సాయం కూడా చేస్తాను.

తిరుమలమ్మ—పోనీ, మీరొకమాటు అవతలికి వెళ్లండి.

అప్పన్న—ఎక్కడ కూచోనూ?

తిరుమలమ్మ—ఈపూటకి మీయిష్టం.

అప్పన్న—మహాప్రసాదం. (వెళ్లిపోతాడు)

(నీలమ్మ ఆశ్చర్యంతో చూస్తుంది. తిరుమలమ్మ గంభీరంగా చూస్తుంది)

తిరుమలమ్మ—కూర్చో వదినా!

నీలమ్మ—(కూర్చుంటూ) ఇంకా కూర్చోమంటావా!

తిరుమలమ్మ—(పళ్లెం యెదుట ఉంచి) తాంబూలం వేసుకో వదినా!

నీలమ్మ—నువ్వే యిలా అంటావేం వదినా! నాకన్న నీకు తెలియనిదా?

తిరుమలమ్మ—నిశ్చయం అయేదాకా—(అర్థోక్తి)

నీలమ్మ—ఇంకా సందేహమే?

తిరుమలమ్మ—కోయగూడేలా, చెంచుగూడేలా వెదకడం అయిందా!

నీలమ్మ—అంతా అయింది. నా పాపం పండిపోయింది. ఇక ఆ సంగతి యెత్తకు, మనస్సూ, దిక్కూ చెడిపోతాయి. అగ్నిహోత్రంలో ఉరకడానికి ఎయ్యడేరి వచ్చాను. వ్యవహారం యెన్నాళ్లు తిరిగితే యిదే కథసాగం. యోగం ఉంటే మళ్లీ కలుసుకుంటాం. అత్తయ్యగారి సెలవు పొందడం అయింది. ఇక నీ ఆశీర్వాదం కోసమూ, నీ సెలవు కోసమూ వచ్చాను.

తిరుమలమ్మ—శుభం. నీకు జయం కలుగుతుంది. నీకోరికా, నీపూనికా తప్పకుండా నెరవేరుతాయి. నీచాకచక్యం యెంత మాత్రమూ వ్యర్థం కాదు. నీసాహసం స్తవనీయమే అవుతుంది. నీ మొగమ్మీద కళ యేమీ తరిగిపోలేదు. మా అన్నయ్య బతికే ఉన్నాడు. నువ్వు మహారాణీవి అవుతావు. సందేహం లేదు.

నీలమ్మ—అంత అదృష్టమా నాకు వదినా! దాని మాట అలా వుండనియ్యి. ఇది యిక నీసిమొక్క నిద్రవేళ, ఆలస్యం అయితే కార్యం చెడిపోతుంది. తొందరగా సెలవిచ్చి పంపెయ్యి వదినా!

తిరుమలమ్మ—నిన్ను విడిచిపెట్టలేను వదినా! కాని నువ్వు కొండంత పనికి పూనుకుని ఉన్నావు. కనక అడ్డుపెట్టను. వెళ్లిరా. నీకార్యం సఫలం అవుతుంది. నువ్వు మళ్లీ యిక్కడికి వచ్చి నాకు సంతోషం కలిగిస్తావు. ఏమీ అనుమానం లేదు.

(తిరుమలమ్మా, నీలమ్మా కౌగిలించుకుంటారు. ఒకర్ని ఒకరు విడిచిపెట్టలేక, విడిచిపెట్టలేక విడిపోతారు. నీలమ్మ వెళ్లిపోతుంది.)

తిరుమలమ్మ—వదిన కది చివరి పరీక్ష. రాక్షసుడు, ఏ జాలం టి దాని కేలాంటి గతి తెచ్చిపెట్టాడూ?
..........ఉసురు తగలదూ అపురక్కి!

ఏడో రంగం

(గుర్రమ్మ సగరు. ఒక గదిలో కుడిడొక్కలో నుంచి రక్తం కారుతూ ఉండగా "చచ్చాను బాబోయ్" అంటూ వొక దాసి కూలబడుతుంది. "ఏమిటే, ఏమిటే" అంటూ పరుగుపరుగున వచ్చి యింకో దాసి దాన్ని పట్టుకుంది.)

మొదటిదాసి—డొక్కలో పొడిచాడే! చచ్చానే! పేగులు పైకి వచ్చాయేమో చూడూ.

రెండోదాసి—పేగులూ లేవు. పట్టుకుంటేలా లేవు గాని—యేదీ! చూపించియ్యి! (చూసి) పెద్ద గాయమే. ఎవడే పొడిచి పోయాడూ!

మొదటిదాసి—ఎవడో నా ప్రాణాలకు దాపరించాడే వాణ్ణి నా తెయ్యా! (ఏడుస్తుంది)

రెండోదాసి—ఎవడే వాడూ?

మొదటిదాసి—ఎవడో అమ్మగారి మట్టాన్నున్నాడు. "బాగా ఉన్నావటే గంగా" అంటూ వచ్చాడే వాడి మొండి తెగా.

రెండోదాసి—నువ్వు రగిగవూ!

మొదటిదాసి—వాడి మొగం నేనెప్పుడూ చూడలేదే. అమ్మగార్ని చూడాలనగా అనుమానం కలిగి, అదీ యిదీ అడుగుతూ ఉండగా అడుకుంటూ బుల్లిబాబు ఇలా వచ్చాడు. వెంటనే ఆ వచ్చిన వాడు, కైజారు దూసి బుల్లిబాబుమీదకి ఉరకాడు. గభీమని నేనడ్డుకెళ్లాను. తప్పిపోయి ఆపోటు బుల్లిబాబు చేతికి తగిలింది. గుండె పోటు నా డొక్కలో తగిలింది. ఎలా పోయాడే వాణ్ణి కోసెయ్యా!

రెండోదాసి—బుల్లిబాబు కేమయినట్టూ? ఉపాయం తెలిగలేదు కదా? (వెళ్లిపోతుంది)

మొదటిదాసి—నువ్వూ ఉండవు నన్ను విడిచి వెళ్లిపోతావటే?

రెండోదాసి—ముందు బుల్లిబాబు సంగతి చూడాలి. లేకపోతే మన పని తప్పిపోతదే. ఓర్చుకో, చూసి వస్తాను. (వెళ్లిపోతుంది)

మొదటిదాసి—(లేచి) నాకొడుకో—య్! నాకూతురో—య్! నేనిక బతకనర్రోయ్! నా ప్రాణాలకు వాడెక్కడి దాపరించాడర్రోయ్? (ఏడుస్తూ లోపలకు వెళ్లిపోతుంది)

సశేషం

నవ్యసాహిత్య పరిషత్తు—ఒక జవాబు

అర్యా!

కాకినాడలో జరిగిం దని చెప్పబడే నవ్యసాహిత్యసభ విషయమై "కాకినాడనగరప్రముఖులు దీనివిషయంలో ఔదాసీన్యం చూపించడం ఆశ్చర్యకరంగా ఉన్న"దనీ 'ఆహ్వానసంఘంవారు సాహిత్యపర్యాలోచనవిషయం కార్యక్రమంలో చేర్చనే లేదని' వ్రాశారు, శ్రీ వరి ప్రబుద్ధాంధ్ర సంపాదకీయంలో ఈసందర్భంలో కొన్ని సంగతులు తెలియజేయవలసి ఉంది.

మొన్న, ఇక్కడ జరిగిన దన్న నవ్యసాహిత్యసభకు, ఆహ్వాన సంఘసభ్యులు కొంతమంది నాలాంటివాళ్ల దగ్గరకు కొందరు వచ్చారు. మాకు చేతనైన చందా యిచ్చి కొంతమంది సభ్యులైనాం. అంతే.

ఆహ్వానసంఘం ఒక్కసారి అయినా సమావేశపడటం కాని, సభాకార్యక్రమం ఏర్పాటుచేయడం కాని, అధ్యక్షుల్ని ఎన్నుకోవడం కాని, సభాకార్యక్రమం చేయడానికి ఒకరిని ఆహ్వానించడం కాని, నిర్ణయించడం మాకెవ్వరికీ తెలియలేదు. ఆహ్వానసంఘసభ్యులకు కొందరికి సభకు రమ్మని కార్యక్రమం తెలియలేదు. ఆహ్వానం ఇవ్వలేదు. కార్యక్రమం జరిగిన విధంలో గాని యేర్పాట్లలో గాని ఆహ్వానసంఘం అనేదానికి ఏమీ సంబంధం లేదు.

విషయనిర్ణయసభ అనేది జరిగిందా? అనేక తీర్మానాలు, వాటి విషయమై చర్చలు, విందుసభలో నైనా జరుగుతాయని ఆశించాము. అదీ లేదు.

నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు, నవయుగంలో ఉన్న భావాలకు అక్కడ అవకాశం ఇచ్చి, ఏవిధంగా భాషను వాఙ్మయాన్ని అభివృద్ధి చేయడమో చర్చించి, నిర్ణయం చేయాలె. కావలసినంత కార్యం ఉన్నది. చేయ దలచుకొంటే: వ్యావహారికాంధ్రమునకు ఒక పద్ధతి, ఒక దారి లేక, ఎవరికి వారే స్వంతభాషలు ప్రాంతీయ భేదాలు హెచ్చిపోతున్నాయి. అన్ని ధ్వనులు వ్రాయగలిగేటట్లు మన లిపిలో ఇప్పుడు వేసి కొత్త సంకేతాలను కల్పించుకోవడం. విజ్ఞానశాస్త్రాలకు, పాశ్చాత్యాదులను సంబంధించి భాషలో లోపంగా ఉన్న ఎన్నో సాంకేతికపదాల్ని సృష్టించడం. ముఖ్యమైన అత్యావశ్యకమైన పను లెన్నో ఉన్నవి. జాత్యభివృద్ధికి తోడ్పడే రచన లన్నీ—విజ్ఞానశాస్త్రం, ప్రకృతిశాస్త్రములు, చరిత్ర మొదలయిన వన్నీ—ప్రకటించి వాఙ్మయాన్ని అభివృద్ధి చేయాలి. ఇవన్నీ వదలివేయడం ఏవో కొన్ని పాటలు పద్యాలు మాత్రం నవ్యసాహిత్యం అని గర్జించడం జరుగుతోంది.

ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తులో కనబడే సంకుచితభావాలు లోపాలు సవరించి, విశాలదృష్టియంతో ఈపరిషత్తు నవ్యసాహిత్యానికంతటికి పరిషత్తు అవుతుం దనే ఆశతో ఉండి, కొంతమంది మి సభ్యుల మయ్యాం.

చేతనైనంతమట్టుకు డబ్బు సహాయం చెప్ప, ఇతరవిషయాల్లో ఆహ్వానసంఘసభ్యుల ప్రమేయం లేకుండానే ఆసభ జరిగింది. యాజమాన్యం అంతా అసభానాయకు లయిన కొందరు వ్యక్తులే వారికి ఉచితం అని తోచిన విధంగా జరుపుకున్నా రని వింటున్నాము. అవిషయంలో కాకినాడపౌరులమీద, ఆహ్వానసంఘంవారిమీద బాధ్యత పెట్టడం న్యాయ మేనా?

కాకినాడ } చిత్తగించవలెను.
౨౬-౨-౩౬ } మా. వెం. పీ. క. రంగాచార్యులు
(వకీలు)

(ఈలేఖ చూస్తే గా, మొన్న కాకినాడలో జరిగిన నవ్యసాహిత్యపరిషత్తు నిర్వహించడంలో ఆహ్వానసంఘంవారికి ఎలాంటి జోక్యమూ లేనట్టూ, చందా లివ్వడంతో వారి పని ముగిసినట్టూ, పైగా, వారిలో అనేకులు పరిషత్తుకు రాలేనట్టూ, రావాలన్నా ప్రవేశాని కవకాశాలు కల్పించనట్టూ కనబడుతూ ఉంది. ఇంతేకాకుండా "యాజమాన్యం అంతా అసభానాయకు లయిన కొందరు వ్యక్తులే వారికి ఉచితం అని తోచిన విధంగా జరుపుకున్నారని వింటున్నాము" అనేమాటవల్ల ఆహ్వానసంఘంవారిలో అనేకులకు ఈసంఘంలో సభ్యత్వం ఉన్నట్టూ, అది నామమాత్రంగానే ఉన్నట్టూ స్ఫురిస్తూ ఉంది. అయితే: ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులయిన శ్రీయుతులు వెంకటరావుగారు ప్రారంభోపన్యాసంలో తమ స్వాగత వచనాలు వినిపించి ఉన్నారు. కార్యదర్శులలో ఒకరైన సమయమంత్రుల వచ్చిన్న పంతులుగారు కూడా ఒకటిరెండుమాట్లు వేదిక యెక్కి ఏవో కొన్ని సంగతులు సెలవిచ్చి ఉన్నారు. అయి నప్పుడు రంగాచార్యులుగారు చెబుతూ ఉన్నది ఎంతవరకూ నిజం? ఆచార్యులుగారి కథనం అబద్ధమని కాని, నిజం అని కాని నిర్ధారణగా చెప్పడానికి మాకేమీ ఆధారాలు లేవు. కాని వచ్చి ఉన్నవారైనా ఆహ్వానసంఘసభ్యులు, సమావేశంలో, అంటేనుట్టు నట్టు సమావేశంలో ఏవో కొన్ని అసందర్భాలు లేర్పడినట్లు దీని వల్ల బాగా అవగాహన అవుతోంది. నిజానికి అలాంటి సన్నివేశాలు ఉండడమే వస్తే ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులూ, కార్యదర్శులూ కూడా దీనికి సమాధానం చెప్పవలసి ఉండడం చాలా అవసరం. నవ్యసాహిత్యనిర్మాతలకు ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు ఆదరంగాని, ప్రోత్సాహం గాని కలిగించడం లేదు. అసలు, వారి కందులో స్థానమే లేదు. ఇలాంటి స్థితిలో అత్యవసరంగా ఏర్పడిన నవ్యసాహిత్యపరిషత్తులో కూడా కొందరు నిరంకుశాధికారం చెలాయించడమూ, అధ్యక్షు లిచ్చిన ఆహ్వానసంఘంవారికి కూడా అందులో తగినంత బాధ్యత లేకపోవడమూ—ఇలాంటి సన్నివేశాలు కోరదగ్గవి కావు. కాలదృష్టి యెరుగని ముసలిపండితులకు కనపడకపోయినా, తెనుగుదేశంలో యిప్పుడు నవ్యసాహిత్యం హుటాహుటి నడకలతో పెంపొందుతూ ఉంది. దానివల్ల యువకులలో చాలామందికి చిత్తసంస్కారం కూడా కలుగుతూ ఉంది. ఈకారణంవల్ల నవ్యసాహిత్యమునకు ఇప్పుడు పరిషత్తు ఏర్పడడం చాలా అవసరంగా ఉంది. ఏర్పడనే ఏర్పడింది కూడాను; కాని అడుగులోనే హంసపాదన్నట్లు ఈఅసందర్భా లేమిటి?

సంపాదకుడు)

వీరరసము.

జమ్మలమడక మాధవరామశర్మగారు

మానవుని సహజమైన అంతరంగ చలనములలో హేతుసాపేక్ష ఉండవని మనవిచేశాను. తామసవృత్తులలో అపరిహార్యమయిన బాహ్యరసాపేక్షను అపలాపము చేయలేము. సర్వ[illegible]శూన్యమై[illegible] లోకాశ్రయము, అయినా [illegible] ఒక విశేషాన్ని ఈ సందర్భంలో అవగాహనం చేసుకోవాలి.

సాత్త్విక విశేషములలో సృష్టితత్త్వమునూహించుకొన్నది. ప్రకృతియ[illegible] సత్యమును తామసము కల్పించుకొన్నది. శాస్త్రపరిభాషావేశంతో చెప్పితే "శూన్యము నుండి ఉత్పత్తి, శూన్యములో ప్రళయము" అని అనక తప్పదు. [illegible] బ్రహ్మమునుండి సృష్టి వెలువడింది. బ్రహ్మములో లయము పొంది [illegible] సమంజస సిద్ధాంతం. [illegible] తత్త్వంలో ఈ సిద్ధమౌతుంది. అద్వైతులలో బ్రహ్మ[illegible] విశేషము. "[illegible]" అన్నట్లు అద్వైతులలో బ్రహ్మ[illegible] ఉన్నది. [illegible] ఐక్యంఉండవలెను. [illegible] ఒకరిద్దరున్న [illegible]. [illegible] స్వప్నంలో బింబము ఉత్పన్నమయినట్లు అభాసించు[illegible]. అద్వైతులలో [illegible] అవ్యాహతంగా ధ్వనించుతుంది. బిందువులో నుండి సృష్టి, బిందువులోనికి సంహారము అనే విషయము [illegible] అనుభవములలోనుండి వచ్చియున్నది.

నిత్యజీవనములో [illegible] బాహ్య సృష్టి సంహారములు ఏకరూపముగా గోచరింపవు. [illegible] ఆలోచించ[illegible] పూర్ణభావము ఏకత్వజ్ఞానము సుప్రకాశములవుతవి.

సాత్త్విక తామసములకు [illegible] భేదముంటున్నది. విశిష్టదృష్టిలో ఐక్యముంటున్నది. తామసము లోకానుసంగంతో ఉన్నా [illegible] లభించదు. తామససంగము మొదట [illegible]లో, [illegible]లో అనుగుణమైన భేదకలన ఉంటుంది. [illegible] అభేదభావన సంభావితమవుతుంది. ఈ అవసరంలో ఏకత్వానుభవంకావచ్చు.

ఇంద్రియలక్ష్యమయిన బాహ్య[illegible] సముదాయం [illegible] వ్యాపారములలో నిమిత్తమయినా శ్రద్ధానుసంధానమును అనుసరించితే అనిమిత్తజ్ఞానం కుదురుతుంది. [illegible] అంతర్విమర్శ కాబోయినపుడు ఈ ఐక్యానుగృహీతమయిన అనిమిత్తజ్ఞానం అపేక్షితము. తామసమును కార్యసాధనముగా తలచినపుడు ఈ విమర్శ అక్కరలేదు.

ప్రళయములో బిందుస్థితి, సృష్టిలో బిందుస్థితి ఉంటుందని మనవిచేశాను.

ప్రళయము సృష్టి వీటి ఐక్యావష్టంభమయినవృత్తి ఇక్కడ వీరరసములో అవసరము.

వీరము తామససాత్త్వికము. నిమిత్తజ్ఞాన సహకృతమైన తామసప్రథమాంశము—దానిననుసరించి ఉపభోగ్యమవుతున్న సాత్త్వికశుక్రియాంశము కలసికొన్నప్పుడు వీరము కలుగుతుంది. తామసపథంలో ఉత్కటావేశంతో కూడుకొన్న సంరంభము గోచరింపక తప్పదు. తామసప్రవృత్తి వీరరస బీజావాపక్షేత్రము. [illegible] ప్రథమక్షణంలో ఉత్పన్నమయిన సంహారకలన అవశ్యకము. తామసమైన కార్యారంభము ఉత్కటావేశము. ఆరంభము సహజప్రవృత్తి కాదు. అవ్యప్రవృత్తి ప్రవృత్తికాదు. ఆరంభము అవ్యప్రవృత్తి స్వరూపము. సహజప్రవృత్తి కార్యపథంలో గోచరించే ప్రవర్తనము. ఈ సహజారంభావేశము వీరవ్యక్తి హేతువు. సాత్త్వికములోని సుఖాం[illegible] సమగ్రత్వమును సంపాదించి వీరమును [illegible]గా చేయగలుగుతుంది. అందువలన తామససాత్త్వికము వీరరసము. సుషుప్తిలో జాగ్రదవస్థసమాధిరీతిగా తామసములోని సాత్త్వికాంశము [illegible] సమానమవుతుంది. హాయిగా నిద్రపట్టింది. 'సుఖమహమస్వాప్సం' అనే ప్రత్యభిజ్ఞ సుషుప్తి జాగ్రత్తులవల్ల కలుగుతుంది. [illegible] ఉన్న [illegible] కాదు. ఆది "[illegible]" అన్నట్లుగ సుఖానుభవప్రత్యభిజ్ఞ [illegible]. ఆనందంగా తామసములోని సాత్త్వికం ఉత్కటావేశము. హృదయ[illegible]లో జ్యోతిరూపమైన జీవాత్మ [illegible]తో ఉన్న పూర్వ[illegible]తో ఉంటే ధర్మము కలుగుతుంది.

[illegible] "దానాదికృపాముద్ధ[illegible]" అను [illegible] వీరరసము. "మహేంద్రదైత్య[illegible] వర్గోయం [illegible]ముదాహృత:" అని వ్రాసిన విశ్వనాథకవిరాజు వచనం [illegible] కాదు. ఈ వీరరసమునకు [illegible]వ్యయప్రశాంత్య[illegible] భేదమును సంపాదించింది. ఈ భేదప్రస్తావనను ముందు మనవిచేస్తాను.

కార్యారంభసంధానములో ఆత్మానందప్రకాశము విస్తారోపాధికమయితే అది వీరరసము. చిత్తవృత్తిలోని విస్తృతి అహంతాప్రత్యయ పరిపూర్ణము. "అహమేవ[illegible]" అనే పూర్ణాభిమానం హృదయంలోనిలిచినప్పుడే విస్తృతి కలుగుతుంది. ప్రాణిసామాన్యము అంతటా ఉత్కర్షను కోరటం సహజము. ఈ ఉత్కర్ష తన [illegible] గోచరించేది గాని గొప్పవాడని తాననుకొనే వాళ్లలో ప్రకాశించదు [illegible] కావచ్చు. తనకు అనుభవంలో ఉన్న దానిపైన ఆకాంక్ష ఉంటుంది. అందువలన ఉత్కర్ష అనుభూయమానమవుతూ ఉంటే అశక్తులుగాదు. అహంకారప్రాంత అధిక్యమును అనుసరించుతుంది. జగత్తులో జని ధర్మముతో ఉన్న జంతువు సుఖాలన్[illegible] కోరకున్నా ఉపహాసనశీలమయినా అభిమానప్రాణతతో ఉండకతప్పదు. ఈ మానిత్వమే చిత్తవిస్తృతిహేతువు. మానసికశక్తివలన ఈ వీరోపాధిక విస్తారమునకు నిర్నిద్రతకలుగవచ్చుకాని విస్తారము సహజముగా ఆత్మధర్మము. ఆత్మధర్మము ఉపభోగమార్గంలో ప్రవేశించినపుడు ఉదాత్తరీతినే అనుసరించుతుంది. అందువలన "ఉత్తమప్రకృతిర్వీర:"

ధీరోదాత్తనాయకుడే వీరరసాశ్రయయోగ్యతకలవాడు. ఘటాదిగ తంగా వీరవర్ణనము ఆస్వాద్యంకాలేదు. వీరరసము ఉత్తమప్రకృతి అంటే "ఉత్తమా చమత్కారాతిశయాధాయకతయా రసాంతరాదుత్కృష్టా ప్రకృతిః స్వభావోయస్య" అని కూడా అర్థం చెప్పవచ్చు. అని శ్రీరామనరణి అన్నాడు.

అలంకారికులు చేసిన సంఖ్యానపద్ధతినిబట్టి రసముల తారతమ్య భావమునుబట్టి రసములలో స్వపరవిభాగము చేసినట్లు తెలుస్తూ విచక్షణకూడా ఉండేదికాదు. అయినా అద్వైతవాదంలో మాదిరి ఉపాధి భేదమునుబట్టి క్రమికతతప్పదు.

"శృంగారహాస్యకరుణా వీరాద్భుతభయానకాః" అనికొందరు "శృంగారవీరకరుణాద్భుత" అని కొందరు "శృంగారహాస్యకరుణారౌద్రవీరభయానకాః" అని కొందరు ఇష్టంవచ్చినట్లుగా రసాలు పేర్కొంటూ అట్లాంటివే క్రమికతానుసంధానంలోని స్వారస్యాన్ని కూడా నిర్ణయించారు. కాని సాహిత్యసారసర్వస్వంలో వీరరసము మూడవస్థానములో ఉంటుంది.

శృంగారము తరువాత ప్రాధాన్యమును వీరానికే మును వహించిన రసాలలో ఇదే మొదటిది. అభినవగుప్తుడే వీర్య ప్రాగల్భ్యాన్ని రసాంతరోత్కృష్టస్వభావాన్ని దీనికి అంగీకరించాడు. వీరరసమునకు ఉన్న ప్రాధాన్యవిషయమై సామాన్యముగా ఎవరికీ అసూయ ఉండదు. దీనికి ఇంతప్రాధాన్యం ఎందుకురావాలి? అని కూడా లోకం ఎప్పుడూ ప్రశ్నించదు. దీనికి ప్రాధాన్యం ఇవ్వకుండా కనపడితే కారణం ఏమిటో? అనే ఆలోచన కలుగుతుంది. ఇప్పటి నీరసవర్ణనకాలంలో వీరరసాన్ని పరిగణించి అంగీకరించలేకపోవటం భావదారిద్ర్యం.

వీరరసములో ఉత్సాహము స్థాయిభావము. ఇది అంతఃకరణవృత్తివిషయములో ఈ ఏటవలన అభిమానికమైన ఆనందము దీనిలో ఉంటుంది. ఉత్సాహావేశములో కూడుకొన్న ఉత్కృష్టేచ్ఛ అనేది స్వాభావికమయితే సహజముకావచ్చు. ఇతరులనుచూసినా కూడా నిన్న ఈనైసర్గికేచ్ఛ ఉదాత్తత్వమును సంపాదించి జీవితమును అత్యంత ప్రాయము చేయగలుగుతుంది. ప్రాకృతిక్మయ పురుషార్థానుగతమయితే ఆధ్యాత్మికమైన ఇచ్ఛకూడా కలుగవచ్చు. నైసర్గికాధ్యాత్మికేచ్ఛలకున్న సూక్ష్మభేదమును వీరావాంతరప్రభేదముల ఎట్టి సునము నిర్ణయించుకోవాలి. అన్నివిధములయిన వీరభేదములలో ఆధ్యాత్మికేచ్ఛ సముత్పత్తిని సంపాదించుతుంది. నైసర్గికేచ్ఛవలన ఒక ధర్మము లోనో, దానములోనో, యుద్ధములోనో, విశేషాసక్తి కలుగవచ్చు. సాంప్రయోగికమైన ఇచ్ఛ వీరభేదములలో ఏదో వ్యాపి. ఈఇచ్ఛ వీరసామాన్యమునుబట్టి ఉండదు. సాంసర్గిక—ఔపమానిక—ఆభియోగికేచ్ఛలతో కలయిక పొందిన ఉత్సాహము పరపుష్టమయినా పరాంగభావము పొందుతుంది. ఈమూడు ఇచ్ఛలలో తనకు అభిమతమయిన పదార్థముయొక్క సంసర్గమువలన—సాదృశ్యమువలన, అనుసరణమువలన తదన్యమును విషయముగా చేసికొనటం ఉన్నది. అందువలన తదన్యవిషయకేచ్ఛ అభిమత పదార్థానుగతము కావలసినదే, మంత్రోత్తును పావలాలంచం ఇవ్వటం అధికారి అనుగ్రహం కొరకేగా.

ఇది కాక ఆహార్యకేచ్ఛనుగూడా పరిగణనలో చేర్చాలి. ఇచ్ఛాసముత్పత్తి అనుకరణ ప్రభావమువలనకూడా అవుతుంది. పూర్వకాలంలోని ఆదర్శపురుషుల అనుకరణం, ఇప్పటి మహనీయుల అనుకరణమూ నైసర్గికమైన ఇచ్ఛను పోషించి ఆస్వాదపథంలో ప్రాధాన్యము పొందినపుడు ప్రత్యేకంగా ఎన్నవలసిందే. ఒక దొంగవేషం ఇందులో తారసపడుతుంది. 'అహామేవంవిధః' అనే అహంకారప్రాణతి తనకు ఉండుటం కాక లోకము అనుకోవాలని దాంభికేచ్ఛతో ఉండటం. తనప్రవృత్తి ఎట్లాఉన్నా సరే శ్రోత్రియబ్రాహ్మణవేషం వేసి "వీడు భవాయకుడురా" అని లోకంలో నుకు నటట్లు ప్రవర్తనచేసే తెలగాణ్యులమాదిరి. ఈదాంభికేచ్ఛానుగతమైన ఉత్సాహము రసపారమ్యంక స్థాయిత్వముతో ఉండి ఆస్వాద్యము అవుతుందో కాదో భావకశ్రోతలు విమర్శించాలి.

ఉత్కటావేశాభిషిక్తమైన చిత్తవృత్తి జోన్నత్యాభిలాషతో ఉండగా, కలిగే అనుభవములను ఈ ఉత్సాహోపాధులనుబట్టి వీరరసమునకు కలిగిన ప్రభేదములను అలంకారికులు అనేకరీతులుగా సంఖ్యానించారు. భరతుడు "దానవీరం ధర్మవీరం యుద్ధవీరం తథైవచ, రసంవీరమపి ప్రాహ బ్రహ్మా త్రివిధమేవహి" అన్నాడు. "దానధర్మయుద్ధదయాభిః సమన్వితశ్చతుర్ధా" అని విశ్వనాథుడు రసగంగాధరంలో "హావోవీరసస్యశృంగారసస్యేవప్రకారా నిరూపయితుంశక్యంతే" అని వ్రాసి సత్య పాండిత్యాల వీరములను కూడా పండితరాజు ఉదహరించాడు. అచ్యుతరాయలు ఇందుకతో తృప్తిపొందలేదు. దానదయాధర్మ సత్యవిద్యాతపోయత్నత్యాగయోగక్షమాసంప్రయోగకలాగానాహింసైశ్వర్యాపిత్ర్యశ్రద్ధాభక్తి వీరములను వ్రాసి పాండిత్యవీరముగూడా గ్రహించుకొమ్మన్నాడు. "నచైవమస్య సంఖ్యాత్వోందోషః" అన్నాడు—రసభేదబాహుళ్యమును అనుసరించిన రసవైపుల్యము అలంకారికులకు అలంకారమేమిటో సంతృప్తుల ఇంకా భేదాలు ఊహించవచ్చు—ముఖ్యమైన భోజనవీరం కలుపుకోండి ఇట్లా కలగలుపు చేయదలచుకొన్నపుడు లెక్కలేనంసంఖ్యయుండదు.

అలంకారికుల అభిప్రాయములో వీరరసమునకు ప్రాధాన్యము ఉన్నది. రూపకశ్రేణిలో సర్వప్రధానమైన నాటకములో వీరశృంగారముల నే ప్రధానముగా ప్రతిపాదించాలన్నారు. ఆనందవర్ధన మతానుసారంగా సర్వరసయోగ్యత నాటకానికి ఉన్నా శృంగారవీరములలో అన్యతరము ప్రధానప్రతిపాద్యమయితే నాటకానికి అనితరశోభకలుగుతుందని సహృదయులు అంగీకరించుతున్నారు. శ్రవ్యకావ్యమార్గములోకూడా ఒకప్రక్క శృంగారం వేరొకవంక వీరం సామాన్యంగా సమానంగా పరుగెత్తుతున్నవి. శృంగారంమాదిరిగా వీరరసంకూడా అందరకూ అనుభవపథంలో అందు

భాటులో వేస్తున్నది. అస్వాభావిక మైన ఆలోచన పెట్టుకోకుండా ఆలోచించితే వీరరసం ఎందుకు ప్రధానం కాదు ? ఇది అప్రధానమా ? అని మానిలోకం అనుకోకతప్పదు. వీరరసప్రభేదాలలోని మహత్వము వీరమునకు గొప్పతనమును సంపాదించినది. సత్యజీవన విధానం పరిశీలించితే వీరానుభావం అంతటా సర్వతోముఖంగా గోచరమవుతుంది. దానవీర దయా భేదాలలో పరలోక కాంక్షణీయ ఫలసాధనకు ప్రాధాన్యం కనపడుతుంది. ఇతరభేదాలలో ఐహికాను భవదర్శనం అమితంగా వేస్తున్నది. స్వోపకారం పరోపకారం కలసి ఆవిరోధభావంతో వీరంలో నే సమాగమనం చేస్తున్నవి. ఆ భేదాలలో కొనిటి సర్వప్రాభవమును సంపాదించుటకు వీరమే సాధనము.

పురుషార్థములలో ధర్మార్థములను ప్రధానముగా అలంకరించుకొన్నది వీరమే. వ్యక్తికి వ్యవహారమూలమునా నా స్థిరత్వ ప్రాబల్యము నే కల్గిస్తుంది. ఈ వ్యక్తిత్వ నిర్మాణమునకు వీరమే మూలము. వీరములో అనుకరణ కూడుకొని సామాన్య మైన పరిమళము నిండి ఉన్నది.

పురుషార్థములను స్వప్నములో చేసము లేదు. ఏ మహామాన్యమైన నిర్వహణము స్వప్రయోజనము కాదు. ఆత్మ స్వార్థము నే వీరమే సమర్థము. భౌతిక సంబంధము కొన్ని భావములతో వీరము లోనే కూడుకొన్నది. కొన్ని అపరిహార్యమయిన ఉత్సాహశక్తి అనుకూలవాహినిగా అనుస్యూతమయింది. భౌతిక సంబంధమును విడిచిన భూతాత్మకు ప్రపంచములో స్థానము లేదు. భూత సృష్టిలో లేని సిద్ధమైన ప్రాణికి వీరములో సంబంధము ఉండదు.

ఉత్సాహాత్మభావము వీరాంశము. విశ్వాసము వీరసర్వము. విశ్వాస వ్యక్తిత్వము వీర సంకల్పము. విశ్వ వీర ప్రసారము. విశ్వాస హారము వీరవిహారము.

వీరత్వము ఉన్న పురుషుడే పండితుడు కవి గాయకుడు. వేదవిధానమునయితే పాలకుడు పోషకుడు స్రష్ట. నిర్వహణ సామర్థ్యంలో కూడ అవకాశము లేదు. రాజకీయ తంత్ర వేత్త నిపుణుడు. వ్యవహారవిద్యావిశారదుడు నిపుణుడు. విద్యామహిత వ్యక్తి నిపుణుడు. వీరోత్సాహము కలవానికే పలుకుబడి ప్రతిష్ఠ గౌరవము — సర్వమూను. మనతండ్రులు నిర్వీర్యులు కారు. మనము అసమర్థులుగా అనుకోనటం సిగ్గు.

అందువలన వీరములో కూడుకొన్న ఉత్తేజనశక్తి విశ్వాభివృద్ధికి నిత్యజీవము పోసినది. వ్యక్తిమూలములో కూడుకొన్న వీరరసము అంతటా సమరసముగా వ్యాపించి స్థితిని సంపాదించింది. వీరరసప్రవాహము విశ్వసముద్రానికి జీవనధార. ఎడతెగని ఈరస ధార అంతర్లీనమైనా విశ్వరూపము.

ఇట్లాంటి వీరరసమునకు అవ్యాహతమైన ప్రాధాన్యమును అంధులోకమైనా అపలాపము చేయదు. ఈవీరరసము నానారూప విహారి అయినా ఆలంకారికుల అర్థిక దృష్టిలో ప్రధానముగా యుద్ధవీరము స్వరూప సాక్షాత్కారము చేసింది ఐహిక ప్రయోజకములకు మాదిరి. పారలౌకిక ప్రయోజన సంపాదకములకుగూడా నైతిక, యుద్ధవీరమే మూలమని భావకమూర్ధన్యులు భావించి ఉంటారు. అందువలన విభావానుభావవ్యభిచారిభావములను యుద్ధవీరానుగుణ్యంగా కూర్చారు. "ప్రతినాయకవర్తి నయవినయాసంమోహాధ్యవసాయ బలశక్తిప్రతాప ప్రభావ విక్రమాధిక్షేపాదివిభావః సైన్యధైర్యశౌర్యగాంభీర్య త్యాగవైశారద్యాద్యనుభావః ధృతిస్మృత్యౌగ్ర్యగర్వామర్షమత్యావేగ హర్షాదివ్యభిచారి ఉత్సాహస్థాయి భావశ్చర్వణీయతాంగతో వీరః" కావ్యానుశాసనం 77 Page హేమచంద్ర విరచితం.*

లౌకికమైన అనేక మార్గంలో ప్రవర్తింపజేసేది యుద్ధవీరమే. ఆనాటి నాటకీయ ప్రపంచం సాహిత్యమును అనుభవంలో జీర్ణంచేసుకొన్న ప్రజా పాలకుల మనసులు రాజుల వీరరసగుళికలను సిద్ధరసాయనౌషధముగా ప్రజాసామాన్యమునకు సేవింపచేసారు. ఆగుళికలు గళబిలములోనే యుండ క్రిందికి దిగక ఉక్కిరిబిక్కిరి అయిన శాంతకాంతులు కొంతలేక లోయలలో దిగిపోయినారు. ఈవీరప్రవాహము అనాదిసిద్ధము. అందువల్లనే శృంగారములోకూడా ప్రవేశించింది. శృంగారము దీనితో మైత్రి చేసుకొన్నది. వ్యవధానం ఉండరాని కామినీకాముకుల మధ్యకూడా ఒక్కొక్కప్పుడు పరిస్థితి లేకుండా ప్రవేశిస్తుంది. కాని ఇక్కడ అప్పుడు యుద్ధవీరచేష్టలు శృంగారచేష్టలన్నారు. నుపతప్రయుక్తప్రసాదలబ్ధి ప్రియుడు సామదానభేదోపాయములను అవలంబించక తప్పదు. ప్రేయసి పాదతాడనంతో ప్రసన్నురాలని ప్రకటించినా ఇక్కడ శృంగారక్రీడ అయింది. శృంగారాధిగాఢ అయిన వీరరసము శృంగారమువలెనే ప్రధానరసముగా కొండుకొన్నది. అందువలన వీరప్రాధాన్యం అప్రశస్త్యం కాదు ! వీరరసానుభవితలు లోకంలో చాలామంది ఉన్నారు. కవిహృదయంలో మెరుగుతున్న ఉదాత్తప్రకృతులందరూ ఉన్నతభావాలతో పౌనఃపున్యముగా వీరాస్వాదము చేస్తున్నారు. వీరోత్సాహకమైన విస్తారము నీశాలహృదయములో కూడా వెల్లువిరిసిన హృదయ లోకానికి రసపారవశ్యమును సంపాదించుతోంది. ఈ వీరచర్యలు భౌతికనిమిత్తమైనా శరీర ప్రతిబింబనము పొందక జీవశక్తికి ఉద్రేకమును సంపాదించుతుంది.

హృదయములో వెలువడిన ఉత్సాహశక్తి ఊర్ధ్వకాయములో తీక్ష్ణతతో కూడుకొన్న ఉద్గమముపొంది నాడీ సముదాయమును ఒక్కసారి పలకరించి సర్వశక్తివిలాసముతో మిశ్రితమైన యోగానందమును సంపాదించుటానికి సమర్థమైనది వీరరసమే-అవ్యాహత

---

* సంధ్యాదిగుణానాం సమ్యక్ప్రయోగో నయః ఇంద్రియజయో వినయః. అసంమోహేన అన్యకసయోవస్తు తత్వనిశ్చయఇశ మంత్రిదర్శితా హస్త్యశ్వరథపదాతం. బలం. అవస్కన్దయుద్ధాదౌ సామర్థ్యం శక్తిః శత్రువిషయ సంతాపకారిణీప్రసిద్ధిః ప్రతాపః అభిజనధనమంత్రసంపత్ ప్రభావః.

మైన దీని ప్రాధాన్యం అనుకూలవృత్తితో అందరిలో అనుస్యూతమైంది.

ఔచిత్యపరీక్ష రసములలో అత్యవసరమని అసంభవగ్రనుకు సర్వప్రజ్ఞతో ఆను శాసనము చేస్తున్నాడు. ఎంతటి ఉత్తమమైన విలాసమైనా ఔచిత్య దారిద్ర్యం కలుసుకొన్నట్టయితే లశునలిప్త కుసుమ శేఖరములో మాదిరిగా చమత్కారము తిరోహితమవుతుంది. "ప్రసన్న మధురగంభీరాహి కవిసూక్తయః" అనునట్లుగా ఘటనా విశేషం విలసనం పొందాలి. ఔచిత్యము రసోపనిషత్తు. అనౌచిత్యము రసభంగకారణము. ఉత్పాద్యవస్తుకథలలో దివ్యౌచిత్యము పనికిరాదు. గ్రంథములలో స్త్రీకార్యమైన వస్తువు ప్రబంధప్రశస్త్యతను కోరాలి. నాయకుడు ప్రఖ్యాతోదాత్తుడు కావాలి. ఇట్లాంటి నిర్వచనములో కనిష్ఠ ముగ్ధుడు కాడు. లేకపోతే ఏకమకరంద వైగ్రహ్యం [illegible] కయ్యవేసి [illegible] ప్రాధాన్యము తెలిపారు.

[illegible] మన గ్రంథాలలో [illegible] వర్ణింపబడిన [illegible] మనవిచేశాను. మన ఆదికావ్యము [illegible] నిబంధనమే "[illegible] భాగత్వాన్నమహాభాగతమున్నతే" అని [illegible] భాగము [illegible]మే. ఈరెండు మహాగ్రంథములను [illegible] మించిన [illegible] వాఙ్మయము ప్రధానంగా లేకపోలేదు. [illegible] యంలో ఉన్న [illegible] రాజముతానుసారంగా కొన్నికొన్ని గ్రంథాలలో శృంగారానికి ప్రాధాన్యం మారించినా [illegible] అంతగా గుణీభూతం కావడమును మనం సంతోషించవలసిందే. స్త్రీల స్వభావంలో చూడుకొన్న [illegible] అనుసరించి [illegible] కవిత్వాలు [illegible] నిబంధనం ఉన్న గ్రంథాలలో స్త్రీలను [illegible] నిర్బంధ [illegible] నేటికాలపు స్త్రీలు [illegible] మాటలతో వారిని సరసించుతారు కాని వారి [illegible] ఇట్లాంటి [illegible] తోప్రకాశించిన అపవాదు [illegible] లేదు. సంస్కృత కావ్యవాఙ్మయంలో వీరరసప్రధానక కావ్యాల ఎక్కువగా ఉన్న వేమో [illegible] తుంది. కాని కావ్యాలలో ప్రధానాన్యమయిన వీరరసము [illegible] మై భావనాపథంలోనే విహరించింది కాని [illegible] నలో [illegible] ప్రాగం గ్రహించలేదు. ఆ గ్రంథాల నిర్మాతల తాత్పర్యం కూడా అంతే నేమో అని ఊహా కలుగుతోంది. అకవులు ధన్యులయినారు. వాళ్ల ఉద్యోతఫలం వాళ్లకు సిద్ధించింది.

ఆంధ్రగ్రంథాలలో సంగతి చూచుకుంటే ముందుగా సంప్రదాయాలలో కూడా వీరసావేదన కలుగుతుంది. "[illegible] ప్రబంధంలో వీరరసం ప్రధానప్రతిపాద్యం గా ఉన్నది." అని చెప్పటానికి అర్హములయిన గ్రంథాలు మనకు ఎక్కువగా లేవను కుంటాను. రాజులు సుభిక్షంగా రాజ్యపరిపాలన చేసారు. ప్రజలు సుఖితులై శృంగార మతులయినారు. వ్యాపారంతరం లేదు కోట్ల పాలకులు పగటి వేళలలో అంతఃపురకార్యాలు లేనపుడు భక్తిపరులయినారు. వీరోత్సాహన్ని అంతగా తలచుకోవలసిన అవసరం లేకపోయింది కాబోలు.

పల్నాటి వీరచరిత్రలోని ప్రాభవం పామరులకు అవగాహన కాదని ఎవరూ అనరు. శ్రీనాథుని కలము సర్వతోముఖము. ఒక ముఖముతో శృంగారమును తెలుపరించింది. రెండవదానిలోనుండి అభివ్యక్తమయిన వీరరసము మూర్తమై కదుకట్టి వీరచరిత్రలో సింహాసనం వేసుకున్నది. ఏకదేశాస్వాదములో ఆరితేరిన ఆంధ్రప్రజ వీరరసమునకు వెన్ను చూపించింది అని అనుకొని సింహావలోకనం చేయవలసిందని కోరుతాను. పలనాటిసీమలోని బాలుడు వీర్యాగ్రేసరుడయినాడు. కోన్నెంపూడిలోని కార్యారంభము నిత్యనూతనమే. జంగం కథలో కూడా కోన్నా చిన్నపరెడ్డికథ విన్నపుడు కన్నెలయినా, చిన్నలయినా "వీరో [illegible] మే" అని అనిపిస్తాను. బొబ్బిలికథ [illegible] ఆలకించితే గుత్తేదారు [illegible] ఉత్సాహం పొందవలసిందే. ఏమి! అట్లాంటి నిర్గ్రంథా ? [illegible] ప్రత్యానంలో స్థానం కలిపే పుస్తకాలు [illegible] టూన్నయ్యా?

[illegible] పరలోకమునకు [illegible] దారు. [illegible] లో మాపుతున్న [illegible] గ్రంథాన్వేషణలో కూడా [illegible] దా? అని అడ్డ [illegible] ప్రశ్నించకూడదంటాను. [illegible] దోత్సాహంతో [illegible] వీరకన్యచేసే [illegible] కత్యాన్ని [illegible] త్యాగి [illegible] ననపలించుచున్నారని [illegible] చి [illegible] ప్రోత్సహించుకొని, [illegible] మానికి పరలోకమును [illegible] లను [illegible] గారా?

[illegible] వాఙ్మయంలోని కొన్ని [illegible] నాటకాలలో [illegible] ఉన్నవని సత్కృర్తలయిన కవులనుకొన్నా ప్రధానంగా "[illegible]" అంటూ [illegible] ప్రకాశించటం లేదు. [illegible] కాలపరిశ [illegible] యకృత్యాలలో [illegible] వేసిన [illegible] చేశాన్ని [illegible] [illegible] కల్పించరాదు.

[illegible] ముక్తకంఠంతో ఎలుగెత్తి ఘోషిస్తూ [illegible] చెప్పవలసివచ్చిన [illegible] వచ్చింది. కాకపోల [illegible] లేదు. వాళ్లు [illegible] లో వాళ్లు కొట్టుకుంటున్నారు. [illegible] కవిసమాజులు [illegible] త్రాసు పాల లో వీరరసము [illegible] లేదు. కొందరకు [illegible] న్నా [illegible] అవి పులో [illegible] లో కలతపెట్టటం లేదు. అవిన్నమై [illegible] చాచు కొన్న [illegible] లోకం ఆస్వాదనలో ఆనందం పొందటానికి తగినశక్తి లేకుండా ఉన్నది. ఈఆవేశముతో కూడుకొని సర్వవేక్షణము చేస్తూ ఉన్న ఏకాంతాలకు ఆదరణ సంగము [illegible] ఆసక్తిలేదు. ఆంధ్రలోకములో అంగస్థర్యము లేదు కాని ఆవేశము సాన్నాతము కాలేదు. చెదరి చెదరిపోయి పొందుబాటులేని ఆపదను [illegible] లలో [illegible] కూడుకోవలేదు. కాని లోకము బుభుక్షితమైనది. [illegible] ము కావలయును. పిపాసువు అయినది. వీరరసము కావలయును. మసకకన్నులతో ఉన్నది. వీరాంజనము కావలయును. [illegible] సముడయిన కవివరుడు ఇంకనూ [illegible] యలుదేరడా?

కొటుకచీకటితో కలసి హృదయకోశములోని గూఢోత్తమై నిశీసమైన ఉత్సాహశక్తిని ఉద్రేకించి ప్రదీపంప జేయగలవారికి, నిర్విణ్ణలోకం సహాయపడక పోయినా వీరరసాధిదేవత మహేంద్రుడు అప్సరఃకన్యకలచేత అకవివీరుని వీరగానమును గానింపజేస్తాడు. అప్పుడు వీరపాత్రలోని అమృతమును ఆలతడే మనల నందరిని త్రావింప చేస్తాడు.

ఆర్యా! నమస్తే.

దక్షిణభారతముపై-తత్రాపి తెనుగు నట్టింట 'ఇంతింతై ఇక నింతయై మరియు దానింతై' విలయతాండవం చేస్తూఉన్న హిందీని ఎదుర్కొని-ప్రచారకుల తేనె పూతలోఉన్న కట్టుచేమను విప్పిచెప్పి మీరు తెనుగునాటి పరువును దక్కించడానికి చేసిన యత్నమునకు చాలాసంతోషం.

మీవలె మనపొరుగు కర్ణాటసాహిత్యపరిషత్తు కూడా హిందీపట్ల తల్లిప్రేమను కనుక్కొని పూర్తిగా హిందీని ప్రతిఘటిస్తున్నదని వింటే మీమార్గం అనఘమైనదని తెలుస్తుంది.

ఒక యుగలో దేశీయులంతా ముగ్ధులై అపమార్గమునకు దొర్లిపోతూఉంటే ఒక అభిజ్ఞసాహసికుడు చేయవలసినపనిని మీరు చేశారు. మీరు తెచ్చిపెట్టిన ఈసమస్య ప్రత్యాంధ్రుని హృదయాన్ని ఒకఊపు ఊపింది. అనుకూలంగానో-ప్రతికూలంగానో. హిందీని ఉంచవలసినచోటు-నట్టిల్లా-నడిబజారా? అనేప్రశ్న, పెద్దదై తెనుగువారి నల్లగుండెను పట్టుకొని దిగలాగుకొంటున్నది. సంవత్సరంపైగా సాయించిన మీఢంకా అందరికీ వినిపించింది. ఇకచాలు. ఈయుద్ధంలో ఈచలమును ఇంకొక ఆంధ్రమస్తిష్కముపైపు మరల్చి ప్రబుద్ధాంధ్రద్వారా [illegible]ను ఆపాదించండి.

ప్రస్తుతాంధ్రరంగస్థలం చాలా తప్పుదారుల డిపోయి ముక్కలి హీనస్థితిలో ఉంది. ఆంధ్రత్వపు జీవనాడి తెగిపోయి, తెనుగునాటకాల [illegible]ణోపాయం దొరకి మనరంగస్థలాలకు మంచిస్థితికి రావలసిన బాధ్యత ఆంధ్రప్రబుద్ధులదని యెలుగెత్తి చాటాలి. ఇదివరకు మీరీ సూచన చెయ్యకపోలేదు. కాని హిందీని యెదుర్కొన్నంతపట్టు కనిపించలేదు. ఆనాట్యవిషయం ఆసంచికను దాటి ఎంతోదూరం రాలేక పోయింది.

హిందీని ఎదుర్కోవడం పరమప్రయోజనకమే. ఇది ఒక్క-ఆంధ్రవ్యక్తిత్వమును మాత్రమే నిలుపుతుంది. ఆంధ్రరంగమును బాగుపరచే ఉద్దేశం మాత్రం, అపరిమితప్రయోజనకము-ఆంధ్రసాహిత్యతారకమును. కనుక హిందీని అడ్డుకొనడంలో చూపిన దీక్షనూ-ప్రయత్నమునూ, తెనుగు నాటకాల దీనస్థితిపైపు ప్రసరింపచేయండి. ౧ నాట్యకళయొక్క పూర్వాపరచరిత్ర ౨ తెనుగురంగాల స్థితిగతి ౩ నానాటికి నాటకగతులు ౪ కంట్రాక్టునాటకాలు కిరాయినటకులు ౫ ఒన్సుమోర్లు ౬ ఆంధ్రసభ్యత ౭ తెనుగుటాకీలు ౮ టాకీలోని టాకీ నటనము ఇట్లాంటివాటిని గురించి ఖచ్చితంగా విమర్శించే వ్యాసాలుకోరి రప్పించి మీరు వ్రాసి ప్రబుద్ధాంధ్రద్వారా తెనుగు రంగాల్ని మరమ్మత్తు చేయండి. ఆంధ్రుల కళాభిరుచి వట్టిపశుప్రవృత్తిఅనే అపకీర్తి తప్పించడానికి మీశక్తిని వినియోగించండి. సుహృద్భావముతో ఈసలహాలను చూచి ఇందులోవి ఏవైనా ఉపాదేయములైతే ఆంధ్రప్రబుద్ధుల కందించండి.

రామచంద్రపురం
౨౯—౭—౩౬

ఇట్లు,
మీ
హనుమదింద్రకంటి

(మామిత్రులు హనుమదింద్రకంటిగారు రాసిన యీలేఖను మేము చాలా సంతోషంతో ప్రకటిస్తున్నాము. ఇందులో, వారు, నాట్యకళకు సంబంధించిన అనేకవిషయాలను తీవ్రచర్చలు జరిపి ఒకదారికి తేవలసిన అవశ్యకాన్ని చాలా స్పష్టంగా నిరూపించారు.

తెనుగుదేశంలో నాటకప్రదర్శనాల ప్రారంభం యివాళా నిన్నా కాదు. నటులు కావలసినంతమంది తయారైనారు. ప్రేక్షకులున్నూ లక్షలకొద్దీ తయారైనారు. నాటకప్రణేతల సంఖ్యకూడా చాలా యెక్కువగానే ఉన్నది.

మనవారిలో నాటకాభిరుచి, ఒక్కొక్క నటుడు, ఒక్కొక్క నాటకంలో ఒక్కొక వేషం వెయ్యడానికి నూరేసిరూపాయలు నిక్కచ్చిగా వసూలుచేసేటంతగానూ, నాటకప్రదర్శనాలు కంట్రాక్టు చేయడానికి పేరుగల కంపెనీలు పోటీలుపడేటంతవరకూనూ పెరిగింది.

కాని ఒకనటికీ కళవిషయిక దృష్టి లేదు. పైగా ఒకరోజుకంటే ఒకరోజు ఉన్నగౌరవం కూడా చెడిపోతూ ఉన్నది.

ఇవాళ నాటకం చూడడానికి వెళ్లడం అంటే సంతకి వెళ్లడం-గోసంగిపాటలూ, [illegible] వినడం—ఇలా ఉన్నది. తెనుగుజాతి యీనాటియుగంలో యిందుకు అనువుచెయ్యడం లేదు. [illegible] పక్కపక్కలకు తూలుతూ సోలో పుల్లో పల్టీలు కొడుతూ ఉన్నది.

నాగరితానికి దక్షిణాదేశంలో గల ప్రత్యేకకర్ణాటకకళను పరిమార్పదగ్గ పొందించిన మహానుభావుడు ఆంధ్రుడు: కాని మన నటులకు కర్ణాటకసంగీతం అంటే యెన్నో ద్వేషం కంటేనూ ఎక్కువ ద్వేషం. పోనీ అంతటి హిందూస్థానిశైత్యం వారికి కొంచెమైనా లేదు. అసలు ద్రావిడభాషాకుటుంబానికి-విశేషించి [illegible]మైన ఆంధ్రభాషకూ హిందూస్థానీసంగీతానికీ సరిపడదనే జ్ఞానమే లేదు మనవారికి పైగా, ఏసంకరగానాలలో ప్రియమో గాని మన నటులలో అనేకులకు అక్షరజ్ఞానం కూడా పూర్తిగా లేదు.

నాటకప్రణేతల సంగతి చూదాం. మంచి కంపెనీని తగినట్టుగానే ఉన్నది. ఇప్పుడు ప్రసిద్ధిపొందిన అనేకనాటకకర్తలకు శాస్త్రజ్ఞానం లేదు. శ్రుతపాండిత్యమేనా లేదు. లోకానుభవం అసలే లేదు. దీనికతోడు మన నటులు ఆనాటకాలను ఇష్టం వచ్చినట్టూ మార్చివేస్తారు. వచనంతీసేసి పద్యాలు, పద్యాలనుపీకివేసి పాటలు. ఆపాటలేనా బొంబాయినుంచో కలకత్తానుంచో డిల్లీనుంచో దిగుమతిఅయిన చౌకరకాలకు అనుకరణాలు. పైగా కథాసరణినే మార్చివెయ్యడం. రెండుమూడు నాటకాలలోనుంచి ముక్కలు తీసి అతకడం. కొత్త భాగాలు చేర్చడం.

ఈ నాటకప్రణేతలకూ, యీనటులకూ తగినట్లు ప్రేక్షకులు. అంతమంది ప్రేక్షకులూ సంగీతంకోసం వెడుతూన్నారందామా, వారిలో నూటికి తొంభైతొమ్మండుగురు పేరుపొందిన గాయకులు వచ్చి ఉచితంగా పాటకచేరీ చేస్తూన్నామంటే ఆవేపుకే చూడరు, కవిత్వంకోసమూ, భావాల కోసమూ వెడుతున్నారందామా;

అభిప్రాయాలే వారివిగను. పోనీ, కథకోసం వెడుతున్నా రందామా. వారిలో అదీ స్పష్టంగా కనపడదు. కాని నాటకశాల నిండిపోతుంది. కంట్రాక్టరు ఖజానాపెట్టె నిండుతుంది. "నాకోసం యింతమంది వచ్చారు" అని నటునకు గర్వం మిగులుతుంది.

ఈ నాటకప్రదర్శనాలవల్ల, చివరకి, కిళ్లీకొట్టు దారులనుగూడా లాభం వస్తూ ఉన్నది: నాటకకర్తలకు ఏమీ పుష్టి లేదు.

సీనరీ చూసినా, తెరలు చూసినా మన చిత్రకళకు గూడా నాటకశాలలో [illegible]మే కనబడుతూ ఉన్నది.

ఈవిషయంలో, పూర్వం ప్రబుద్ధులైన హనుమద్రికంటిగారివంటి యువకులకు — అధునాతనాంధ్రవాఙ్మయనిర్మాతలలో మంచి భవిష్యత్తు కలవారికి ఆవేదన కలగడంలో ఆశ్చర్యం లేదు.

అయితే ప్రబుద్ధాంధ్రను ఈసంగతి తెలవకపోలేదు. ఈసంకల్పమూ, యీప్రయత్నమూ కూడా లేకపోలేదు. హనుమద్రికంటిగారి కంటె కూడా ఈవిషయం స్మరిస్తున్నాను. కాని వారు అప్పట్లో ఇలాగ ప్రచారం చెయ్యలేదు.

[illegible]వ సంవత్సరం ప్రబుద్ధ సంచికలో నిగమిల్లి సత్యనారాయణ[illegible]గారి "ఆంధ్రులు — నాట్యకళ" అనే వ్యాసం ప్రకటిస్తూ మేము, ఈవిషయంలో చర్చలకు ప్రారంభం చేశాము. దానిమీద మా మిత్రులు కొడవటిగంటి కుటుంబరావుగారు. వారు రెండు మూడు వ్యాసాలు, చాలా విలువగలవి రాశారు. అంతే.

అప్పుడు మరెవ్వరూ ఆవిషయం కలగచేసుకోలేదు. కాని ఏడెనిమిదేండ్లుగను మిత్రులు మాత్రం మాకు యీవిషయం సూచిస్తూ వచ్చారు.

సరే.

ఇప్పటికేమీ మించిపోలేదు.

మా మిత్రులు హనుమద్రికంటిగారి సూచన ననుసరించి మేము ప్రస్తుతం నాట్యకళకి సంబంధించిన చర్చలకు మళ్లీ ప్రారంభోత్సవం చేస్తున్నాము. నటులకు సంబంధించిన సకలవిషయాలలోనూ, నాటకాలకు సంబంధించిన అన్ని అంగాలలోనూ, సత్ప్రవిమర్శనములు కోరుతున్నాము. ఒక్కొక్క నాటకాన్ని గురించీ, ఒక్కొక్క నటుని గురించీ వ్యక్తిద్వేషం లేకుండా బాహాటంగా వ్రాయబడ్డ వ్యాసాలను అన్నిటినీ ప్రకటిస్తాము.

ఆంధ్రనాటకరంగాన్ని శాశ్వతంగా చెయ్యాలని హనుమద్రికంటిగారి సంకల్పం. అవశ్యభూతంగా కూడా చెయ్యాలని మాపూనిక.

నాటకాలతో పాటు టాకీఫిల్ములను గురించి కూడా మనం చాలా పనిచెయ్యవలసి ఉన్నది. తెనుగులో టాకీ వ్యాపారం అంటే డైరక్టర్లకు ఏమీ నిగ్రహం లేకుండా ఉన్నది. నటులకు అప్పుడే తల బిరుసు కట్టిపోయింది. కాని దేశీయులు తెనుగుటాకీలు చూడడానికి విరగబడుతున్నారు. కారణం తమకు తెలిసిన భాషలో టాకీలు రావడమే. చివరికి తెనుగుటాకీల గతి పసిపిల్లలతో ఫిల్ముతీసేటంతవరకూ వెళ్లిపోయింది. రాష్ట్రేతరులైన అన్యభాషలవారు మన డబ్బు దోచుకోడానికి ఏఉపాయాని కైనా అంగీకరించి సిద్ధపడతారు. ఇవతల మరో ప్రక్కలో చేలామణీ కాలేక వారి నాశ్రయించుకుని ఎంగిలి మెతుకులతో తృప్తిపడేవారు మనలో చాలామంది కనబడుతున్నారు. మనం యీదుస్థితిని వదలించుకోవాలి. హనుమద్రికంటిగారు కూడా యీవిషయం ఉద్దేశించేవున్నారు.

చాలా సంతోషం.

ఈచర్చలకు సంబంధించినవాటిలో విషయపూర్ణమైన ఒక్కొక్క వ్యాసానికి మేము అయిదేసి రూపాయల పారితోషికం యిస్తాము. వ్యాసంలో భాష, శైలి, హేతువిన్యాసం, నిర్వహణం ఇలాంటివన్నీ సరిగా ఉండాలి.

జ్ఞాపక —

ఈసలహా యిస్తూ, మా మిత్రులు హనుమద్రికంటిగారు, హిందీని గురించిన ప్రాతికూల్యం యిక కట్టిపెట్టవలసిం దని మాకు సూచన చేశారు. కృతజ్ఞులము.

కాని వీలులేదు.

అది కట్టిపెట్టడానికింకా సమయం రాలేదు. కాంగ్రెస్సును మధ్యపెట్ట, స్వదేశభాషలను చంపివేసి, వాటిస్థానే తమ భాషను ప్రతిష్ఠించాలని తీవ్రప్రయత్నాలు చేస్తూవున్న హిందూస్థానీల కింకా మనవారు గుణపాఠం నేర్పడం లేదు. ఈమధ్య కాంగ్రెస్సు అభ్యర్థిత్వంతో కలిసి ముగ్గురు హిందూస్థానీలు వచ్చి ఇక్కడ పరప్రత్యయనేయబుద్ధులను పురెక్కించి వెళ్లారు. వారు మన విప్లులకు కూడా యెసగొపెడుతూ మాట్లాడారు.

అయితే: ఇక యెంతో కాలం అక్కరలేదు. గుంటూరు వగైరాలలో యువకులు హిందీని పూర్తిగా యెదిరిస్తున్నారు. కాంగ్రెస్సు ఉత్తరహిందూస్థానానికే ప్రాముఖ్యం యిస్తూ యెంతసేపూ అక్కడే నుడుగుతూ ఉన్నది. కనక నిత్యపత్రికలైన దాక్షిణాత్యప్రముఖులు హిందూస్థానీల మాయావాగురులలో యిరుక్కుపోతున్నారు: గాని స్వభాషలను ప్రేమించే యువకులకు ప్రపంచం అంతటితోనూ సంబంధం ఉన్నది కనక — ఉండితీరాలి కనక వారు హిందీ నిరుపయోగితనూ, దురాక్రమణాన్నీ పూర్తిగా గుర్తించగలిగారు.

ఏది యేమయినా, ప్రబుద్ధాంధ్ర, యిప్పట్లో హిందీప్రాతికూల్యం విడిచిపెట్టలేదు.

సంపాదకుడు)

నాళం కృష్ణారావుగారివి రు.అ.

తేనెచినుకులు ౦ ౮
పాలతరగలు ౦ ౮
గోరుముద్దలు ౦ ౪
మీగడతరకలు ౦ ౫
చిన్నబుడగలు ౦ ౬
గోగీతము ౦ ౨
పైడిలేడి ౦ ౨
ముద్దు ౦ ౪

రావుసాహేబు గిడుగు రామమూర్తి పంతులుగారివి

వ్యాససంగ్రహం ౧ ౮
గద్యచింతామణి ౦ ౮
బాలకవిశరణ్యము ౦ ౮
వ్యాసావళి ౦ ౦
ఆంధ్రకవిశిష్యుల భాషాభేదము ౦ ౦

వ్యాసకుటీరంవారివి

జన్మభూమి నాటిక ౦ ౪
ప్రేమాంజలి–పంచమదంపతులచరిత్రం ౫
శుభోదయము ౦ ౩
శ్రీ వివేకానందసందేశము ౦ ౨
సుగుణాకరము ౦ ౧౪
తూలిక ౦ ౧౦
ఆత్మజ్యోతి ౦ ౮
సంధ్య ౦ ౬

[illegible] లక్ష్మీనారాయణగారివి

మాలపల్లి ౩ ౦
నాయకురాలు ౦ ౦
సంగీతనాదసారి ౦ ౦
సోది ౦ ౦
భావతరంగాలు ౦ ౦
హరిజన నాటకము ౦ ౦

వజ్ఝల వేంకటేశ్వరకవిగారివి

శాకాభంగము ౦ ౧౨

గోల్కొండ పత్రిక వారివి

గోల్కొండకవుల సంచిక ౨ ౦
ఉచ్ఛ్వలవిహారము ౦ ౧౨
రెడ్డికులనిర్ణయచంద్రిక ౦ ౪
సంఘోద్ధరణము ౦ ౬
కర్నూలు రాజవంశావళి ౦ ౨
రఘునాథ్ ౦ ౧౬

పుస్తకప్రదర్శనమాలవారివి

చాకిరేవు ౦ ౮
బాష్పబిందువు ౦ ౮

నూతేటిమండ రామారావుగారివి

భారతీయవిద్యాచరిత్రము ౦ ౧౨
శ్రీమధ్వాచార్యులవారి చరిత్ర ౦ ౦

భాషరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారివి

విదేశయాత్రికులు–ప్రాచీనాంధ్ర దేశము ౦ ౪
ప్రాచీనాంధ్రనౌకాజనచారిత్రం ౦ ౦

కవితా సమితివారివి

[illegible]–వార్షికసంచిక ౦
[illegible] నాటకం ౧౬
[illegible] కావ్యాలు ౦ ౮
[illegible] ౪

[illegible] రుక్మిణమ్మగారివి

[illegible] కావ్యాలు ౦ ౪

చంద్రికింటి హనుమచ్ఛాస్త్రిగారివి

వ్యాసావళి ౦ ౪
తెలుగు [illegible] పాటలు–పద్యాలు ౦ ౨

కూచి నరసింహంగారివి

[illegible] ౬
[illegible] ౩

[illegible] వేంకటహనుమంతరావు గారివి

[illegible] ౦ ౦

[illegible] సూర్యప్రకాశరావుగారివి

[illegible] ౦ ౧౨
[illegible] ౦ ౧౨

కో. [illegible] గారివి

వినోదకల్పము ౦ ౪

ఆంధ్రరత్నగ్రంథమాల వారివి

సుందరి ౦ ౦

మద్దులపల్లి సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారివి

చతుర్ధశమనుచరిత్ర ౦ ౮
సుభాషితములు ౦ ౦

పార్నంది రామశాస్త్రిగారివి

శ్రీమహాభారత విమర్శ ౦ ౮

రాయసం శేషగిరిరావుగారివి

కోత్తగమూనా (నాటకం) ౧ ౧౨

రాళ్లపల్లి అనంతకృష్ణశర్మగారివి

నాటకోపన్యాసములు ౦ ౧౨

సాహితీ సమితివారివి

సాహితి. మొదటిసంపుటం. నాలుగు సంచికలు. కాలికోబయిండు ౩ ౧౨

కో. శతకోపాచార్యులుగారివి

[illegible] (వెల్సు వరల్డు హిస్టరి) ౩ ౦
[illegible] ౦ ౧౦

[illegible] సంజీవరావుగారివి

[illegible] ౦ ౧౨
[illegible] ౦ ౧౨
[illegible] ౦ ౫

[illegible] నరసింహరావుగారివి

[illegible] ౦ ౦
[illegible] ౦ ౪
[illegible] ౦ ౦
[illegible] ౦ ౮

[illegible] లక్ష్మీనరసింహంగారివి

[illegible] ౦ ౪

[illegible] రావుగారివి

ఆంధ్రమహాసామ్రాజ్యము (సాగా) ౦ ౪

Age of Mahaoharata 1 0

చిలకమర్తి సత్యనారాయణగారివి

[illegible] ౮
[illegible] ౦ ౮
[illegible] ౦ ౮

గాడిచర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారివి

[illegible] ౦ ౧౦
[illegible] ౦ ౪
[illegible] ౦ ౪
సంపూర్ణస్వరాజ్యము ౦ ౪
శ్రీరామచరిత్ర ౦ ౮
ప్రపంచచరిత్ర (గ్రీసు)
౧ మొదలు ౪ భాగాలు భాగం ౧కి ౦ ౮

వేదాల తిరువెంగళాచార్యులుగారివి

ఆంధ్రకావ్యాలంకార సూత్రవృత్తి ౧ ౪

నాలుగవ భాగము హాజరు లేదు

Neglected Emperorpoet 0 8
Spiritual Swadesi 1 0
Age of Vemana 0 6

మార్కండేయభవనం వారివి

సచ్చిదానందం (యునివర్సిటీ పోటీకి వెళ్లిన నవల) ౧ ౦
కథాకావ్యము (పద్యాలు) ౦ ౧౨
కథాకావ్యము (వచనం) ౦ ౧౨

వెంపటి సత్యనారాయణగారివి

అక్బరు సార్వభౌముడు ౦ ౮

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారివి

వీరపూజ - చరిత్ర ౦ ౧౨
రక్షాబంధనము - డిటెక్టివు నవల ౧ ౦
శ్మశానవాటిక - డిటెక్టివు నవల ౦ ౧౨
మిథునానురాగము - చారిత్రక నవల ౧ ౦
అనాథబాలిక - సాంసారిక నవల ౦ ౬
వారకాంత - నాటకము ౦ ౧౨
విజయనగర రాజుల కథలు ౦ ౩
చిత్తూరు రాజుల కథలు ౦ ౪
ఢిల్లీ చక్రవర్తుల కథలు ౦ ౪
గోల్కొండ నవాబుల కథలు ౦ ౨
వ్యాఖ్యల - విమర్శగ్రంథము ౧ ౧౨

డా. చిలుకూరి నారాయణరావుగారివి

[illegible] దేశపు విద్యావిధానము ౧ ౧
ప్రాచీన విద్యాపీఠము ౧ ౪
ఆం - లేక మొండిశిఖండి - నాటకము ౧ ౪
సంస్కృతలోకోక్తులు ౧ ౦
అశ్వత్థామ - అచ్చి - ౨ నాటకాలు ౦ ౧౨
అశోకుని ధర్మశాసనములు ౨ ౦
ఉమార్ ఖయ్యామ్ - రుబాయిత్ ౦ ౮
ఉపనిషత్తులు ౦ ౬

చింతా దీక్షితులుగారివి

శబరి - క్రొత్త నాటకము ౧ ౦
ఏకాదశి - ౧౧ చిన్నకథలు ౦ ౧౨
పరిణామవాదము - తన్ని దర్శనములు ౧ ౧౨

పురాణం సూరిశాస్త్రిగారివి

నాట్యోత్పలము ౧ ౦
నాట్యాశోకము ౧ ౦
విమర్శక పారిజాతము ౧ ౦
ఆంధ్రనాటకసంస్కరణము ౦ ౪

నోరి నరసింహశాస్త్రిగారివి

సీతమాలిక ౦ ౧౨
సోమనాథ విజయము ౦ ౧౨
భాగవతావతరణము ౦ ౮

జనమంచి వేంకటరామయ్యగారివి

నకుసుమాంజలి - ఖండకావ్యసంపుటి ౧ ౪
మాలతీమాధవము - నాటకము ౧ ౧౨
రాజశేఖరుని విద్ధసాలభంజిక నాటకము ౦ ౪

శ్రీపాద కామేశ్వరరావుగారివి

చంద్రగుప్త నాటకము ౧ ౪
భారతరమణి డిటో ౧ ౦
రాణాప్రతాపసింహ డిటో ౧ ౪
శివాజీశీలము డిటో ౧ ౦
లీలావతీ [illegible] డిటో ౧ ౦
బిల్వమంగళ డిటో ౧ ౦
శ్రీమాధవాచార్య విద్యారణ్య ౧ ౦
చిత్త్ర[illegible] డిటో ౧ ౦
ఒకపెగ్గు డిటో ౧ ౦
పునర్వివాహము డిటో ౧ ౦
తగినశాస్తి డిటో ౧ ౦
సంభాజీనిర్యాణము డిటో ౧ ౦
కళావాహుక్ డిటో ౧ ౦
సాహిత్యమీమాంస [illegible] గ్రంథము ౧ ౮
నాటక విమర్శ డిటో ౨ ౧
[illegible] ప్రహసనము ౧ ౪
[illegible] డిటో ౦ ౪
[illegible] మాహాత్మ్యము - ప్రహసనము ౦ ౧౨

జయంతిపురం జమీందారుగారివి

భారతదేశపు రైళ్లు ౦ ౧

మల్లంపల్లి సోమశేఖరశర్మగారివి

అమరావతీస్తూపము ౦ ౧౨

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారివి

వేనరాజు ౧ ౦
అనార్కలీ ౧ ౦
కిన్నెరసానిపాటలు ౧ ౦
ఆంధ్రప్రశస్తి ౧ ౦
ఏకవీర ౧ ౦

సీరము సుభద్రయాంబగారివి

సురుచీవిజయము ౦ ౮

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రిగారివి

పాలవెల్లి ౦ ౮
తేనెపట్టు ౦ ౮
ఉదంకుడు ౦ ౧౨
విరిసెజ్జ ౦ ౮

ఫూలతోట గ్రంథమాలవారివి

వేయిస్తంభాలగుడి శాసనము ౨ ౦
మల్లికార్జునరావు. సాంఘికనవల ౦ ౧౦

దిగవల్లి వేంకటశివరావుగారివి

ఇంగ్లీషు తెనుగు పారిభాషికపదములు ౨ ౮
[illegible]దేశస్వరాజ్యం (సాదాప్రతి) ౦ ౮
[illegible] యోద్యమము ౧ ౦
భారతదేశ [illegible] ౦ ౨

బసవరాజు అప్పారావుగారివి

గేయములు ౦ ౮

విజ్ఞానచంద్రికామండలివారివి

లక్ష్మణరాయవ్యాసావళి ౧ భాగము ౨ ౦
వృక్షశాస్త్రము ౨ ౪
పాంతాశ్చైరవి ౧ ౪
రామాయణయుద్ధం ౧ ౪
కందుకూరి వీరేశలింగంపంతులుగారి స్వీయచరిత్ర ౨వ భాగము ౧ ౧౦
అమెరికాసంయుక్తరాష్ట్రములు ౧ ౮
[illegible] ౧ ౧౪
దక్షిణాఫ్రికా ౨ ౦
హిందూమహాయుగము ౧ ౪
హైందవ [illegible] జీవితములు ౧ ౪
[illegible] ౧ ౦

గుడిపాటి వేంకటాచలంగారివి

మాకిద్దరి [illegible] కాలింది ౦ ౧౨
ఓడిపోల [illegible] ౦ ౮

మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిగారివి

తెనుగుతోబుట్టువులు ౦ ౮
బిల్హణీయం ౦ ౮
పారిజాతాపహరణం ౦ ౮
కవిగారి మనుగడ (జ. సుబ్బారావు ౦ ౮
కథారత్నాకరం గారు) ౦ ౧౦

విశ్వసాహిత్యమాలవారివి

లియోటాల్‌స్టాయి ౦ ౩
క్రైస్తవప్రభుత్వనిర్మాణచరిత్ర ౦ ౮

నరహరిశెట్టి వెంకటరత్నంగారివి

ఆంధ్రహాస్యరసము ౧ ౮

మంగిపూడి వేంకటశర్మగారివి

మడ్డుకత ౦ ౮
నిరుద్ధభారతము ౧ ౬
బాలవితంతువిలాపము ౧ ౬
భీష్మునిచరిత్ర ౦ ౧౨
సాధుసంజీవనము ౦ ౮
కోయిల పాటలు ౦ ౬
వీరమతి నాటకం ౦ ౧౨
సహదేవవిజయం ౧ ౧౨

పెనుమర్తి వేంకటరత్నంగారివి

రత్నాపతకము (ఖండకావ్యాలు) ౧ ౮

త్రిపురనేని రామస్వామి చౌదరిగారివి

సూతపురాణము ద్వితీయాశ్వాసము ౧ ౦
సూతపురాణము చతుర్థాశ్వాసము ౧ ౦
కురుక్షేత్రసంగ్రామము ౧ ౦
శంబుకవధ (ఉత్తరరామచరిత్ర) ౦ ౧౨
కుప్పుసామి శతకము ౦ ౨
వివాహవిధి ౦ ౧

ఆంధ్ర శేషగిరిరావుగారివి

కేయూరబాహుచరిత్రము వచనము ౦ ౮

బొడ్డు బాపిరాజుగారివి

విపంచి (ఖండకావ్య సంపుటి) ౦ ౪

వివేకవర్ధనీ గ్రంథమాలవారివి

మధుమురళి (ఉమర్ ఖయ్యాం) ౦ ౧౨
అంపశయ్య (నాటకము) ౧ ౦
పాండవాంకురము (నాటకము) ౧ ౧

టేకుమళ్ళ అచ్యుతరావుగారివి

విజయనగరసామ్రాజ్యమందలి
ఆంధ్రవాఙ్మయ చరిత్రము ౨ ౦

వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రిగారివి

ప్రతిమా నాటకము ౧ ౦
భగవదజ్జుకము ౧ ౬
కడుపుతీపు ౧ ౪
కపోతకథ ౧ ౪
మూన్నాళ్ళ ముచ్చట ౦ ౪
విశ్వాసము ౦ ౧
మత్తవిలాసము ౦ ౧
చిన్ననాటి చేష్టలు ౦ ౧

కర్లపాలెం కృష్ణారావుగారివి

వివేకానంద నాటకము ౦ ౧౨
మల్లెపూలు ౧ ౧౨
వ్యాసమంజరి ౦ ౧౨
ఆంధ్రదేశము మొదటిభాగం ౦ ౧౨
ఆంధ్రదేశము రెండవభాగము ౦ ౧౨
(యూనివర్సిటీ పోటీకి వెళ్ళినవనల)

బరంపురం కళాప్రచారక సమితివారివి

సంజయరాయభారము ౧ ౧
శ్రీకృష్ణరాయభారము ౧ ౧
సంజయశ్రీకృష్ణరాయభారాల
ఏకీయింపు ౨ ౧
కర్ణచరిత్ర ౦ ౧౦
కోటీశునితనయ ౧ ౮
శ్రీకృష్ణుడు ౦ ౧౧
కౌరవాళి, అశోకుని వితంతు
వివాహము ౧ ౦
జానకీ పరిణయము ౦ ౮
నారదమహర్షి చరిత్ర ౦ ౮

మధిర సుబ్బన్నదీక్షితకవిగారివి

కాశీమజిలీకథలు
మొదటి భాగము ౧ ౮
రెండవ భాగము ౧ ౮
మూడవ భాగము ౧ ౧౨
నాల్గవ భాగము ౧ ౧౨
అయిదవ భాగము ౧ ౮
ఆరవ భాగము ౧ ౧౨
ఏడవ భాగము ౧ ౧౨
ఎనిమిదవ భాగము ౧ ౧౨
తొమ్మిదవ భాగము ౧ ౧౨
పదవ భాగము ౧ ౧౨
పదకొండవ భాగము ౧ ౧౨
పండ్రెండవ భాగము ౧ ౧౨
అనుబంధము ౦ ౧౨

ఆర్యపుస్తకాలయము వారివి

సీతాదేవి వనవాసము ౦ ౧౨
తుకారాము చరిత్ర ౦ ౧౦
విదుషీమణులు ౦ ౧౨
సావిత్రీదేవి ౦ ౧౨
సతీదేవి ౦ ౧౨

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావుగారివి

అవును ౧ ౮
కాలక్షేపము ౦ ౮
అప్పుడు ౦ ౮
నిజం ౦ ౮

వడ్డాది సుబ్బారాయడు గారివి

వసురాయచాటు ప్రబంధము కేపగు ౧ ౮
కాలికోబయిండు ౨ ౦
అభిజ్ఞాన శాకుంతలము ౧ ౧
వేణీసంహారము ౧ ౧
మల్లికామారుత ప్రకరణము ౧ ౧౦
ప్రబోధచంద్రోదయ నాటకము ౧ ౧౨
చండకౌశిక నాటకము ౧ ౧౦
విక్రమోర్వశీయ నాటకము ౧ ౮
సూక్తివసు ప్రకాశకము ౧ ౧౨
కుందమాల ౦ ౧౨
అర్థరత్నమణిశతకము ౦ ౪
సుగుణ ప్రదర్శకము ౧ ౪
భక్తచింతామణి పాకెట్టు ప్రతి ౦ ౫
కాలికో ప్రతి ౦ ౮
భగవద్గీతారత్నములు ౧ ౧
నందనందన శతకము ౦ ౨
విశ్వరూప నృసింహ స్తవద్వయము ౦ ౨
దైవభక్త్యుపన్యాసము ౦ ౩
ఆంధ్రమేఘ సందేశము ౦ ౮
సూర్యశతకము ౦ ౮
భామినీ విలాసము ౦ ౧౦
సతీస్మృతి ౦ ౪
సుతస్మృతి ౦ ౪
గౌతమీ మహాజల మహిమానువర్ణనం ౦ ౨
సుమనోమనోజ్ఞము ౩ భాగాలు ౧ ౦
గ్రామ్య పదప్రయోగము అచ్చానర

చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారివి

శ్రీనాథకవి ౨ ౦
అళియ రామరాయలు ౧ ౮
తిమ్మరుసు మంత్రి ౧ ౦
ఆంధ్రుల చరిత్ర ౩ వ భాగం ౨ ౦

భాషామణీ పత్రికవారివి

అపోహవేశము నాటకము ౦ ౧౨
జ్యోతిషశాస్త్రము—జాతకభాగము ౦ ౮
శాపము (నవల ౧వ భాగము) ౦ ౧౨

మావద్ద నవీనకవుల గ్రంథాలన్నీ దొరకును. రూపాయకు తక్కువ ఖరీదు పుస్తకాలు వి. పి. గా పంపము. పోస్టుఖర్చులు కొనువారే భరించాలి.

సంపాదకుని కల కూడా కథే

కొల్లూరు ధర్మారావుకవిగారు

శర్మకేమీతోచలేదు. నెలాఖరు నాలుగురోజులుంది. ప్రెస్సుకి ఆహారమేదో రేపువయం యివ్వకపోతే నాలుగోతారీఖునాటికి పత్రిక ప్రచురణకాదు. వారపత్రికతో సాగలేక మాసపత్రిక పెట్టినా, వ్యాసాలకోసం— మేలైనసరుకుకోసం— తడుముకోవటం తప్పింది కాదు.

మేడమీది గదిలో కూర్చున్నాడు. టేబిలుమీద హరికేనులాంతరు శెగంటలాగు వెలుగుతూంది. టేబిలునిండా కట్టలకొద్దీ వ్యాసాలు పడివున్నాయి. కుర్చీలోకూర్చుని ఒకొక్కటేతీసి చదవడం ఆరంభించేడు. ఎందరికల్లోనుంచో ప్రవహించిన యీసాహిత్యంలో తను జడ్జిగాకూచుని, 'ఇది మంచి, ఇది చెడ్డ' అని ఎంపికచేస్తూ ఎప్పటికి తెములగలడు? మంచివని యెంచినవన్నీ ఆమూలాగ్రంచదువుతూ, ఎర్రసిరాపుచ్చుకుని స్వేచ్ఛగా దిద్దుబాట్లుచేస్తూ, వేరే ఫైలుబుక్కులో పెడుతున్నాడు. రాత్రి పదిగంటలైంది. పుష్పచెక్కల్లోగురియెంపుడు దొరకలేదు. ఫైలుబుక్కులోచేరిన వన్నీ అచ్చులోకి లెక్కచూచుకుంటే ఇంకా ఓ ఫారం చాలిందికాదు!

శర్మకి కించిత్తైనా లాభంలేదు! ఇహనేంచెయ్యను? కొందరు వ్యాసకర్తలు వినయపూర్వకంగాను లంచపూర్వకంగాను ఉత్తరాలువ్రాస్తూపంపిన వ్యాసమేదైనా వేసెస్తేనో!

"మహాశయా!

తామీవ్యాసమును వెంటనేప్రచురించి ఆసంచిక నాపేరిటసంవత్సరచందాకు వి. పీ. చేయ ప్రార్థన.". ఇత్యాది—
ఛీ! తనగౌరవం నిలుస్తుందా, అలాగైతే? అది సాధ్యంలేదు. ఏదేనా కథ తనే వ్రాసి ఆఖాళీ నింపితే అందంగావుంటుంది.

గోడమీదున్న గడియారం పదిన్నర కొట్టింది. శర్మ కుర్చీలోచేరబడి ఆలోచనలోపడ్డాడు ప్లాటుకోసం. నిశీథాన్ని ఆవరించియున్న నిశ్శబ్దం స్వగుణీకృతమౌతూంది గడియారపు టిక్కుటిక్కుతో. ఉండుండి వీధిలోకునుకుతున్నకుక్క ఆకాశంలో మబ్బులకేసి చూసి మొరుగుతూంది. మైలున్నర దూరంనుంచి వస్తూన్న యేదో గూడ్సు రైలు ధ్వానికంపంలాగ శబ్దిస్తూంది ఆ నిశ్శబ్దంలో...... మొగలు సామ్రాజ్యంమీద తిరుగుబాటుచేసిన శివాజీకాలం తనకథకు నిర్ణయించుకుని, కథానాయికకోసం మెదడులోని గదులపెట్టెలన్నీ సవరిస్తూ నిమీలితలోచనుడయేడు శర్మ. చిన్న నిద్రమబ్బు క్రమ్మింది.

* * * *

దడదడ పిడుగులపాటులాగా వీధి తలుపు పెద్దగా బాదేస్తున్నారు. వెళ్లి తలుపు తీసేసరికి పోలీసు ఇనస్పెక్టరు శర్మని "గుడ్ మార్నింగ్" అన్నాడు. 'దయచేయండి' అని మేడమీదకు శర్మ దారి తీసేడు. ఇనస్పెక్టరెందుకొచ్చేడు చెప్మా. క్రిందటి నెలలో తన డిటెక్టివు కథ చూసి విస్మయుడై వుంటాడు. బహుశా సూపరంటు తనకి సీ. ఐ. డీ. ఉద్యోగం యివ్వదలిచి నట్టుంది. అసలే కవి, అందు పైని సంపాదకుడు! తనకీ తన కలానికీ ప్రపంచంలో లొంగని దేముంది? లోకాన్ని అరడౌన్సు సిరాతో యేడ్పించగలడు, నవ్వించగలడు; సృష్టించగలడు, సంహరించగలడు; సర్వసాక్షిగా పరికించగలడు. తనని గౌరవించడం లోకానికే గౌరవం!

టేబిలువద్ద తన యెదటి కుర్చీలో ఇనస్పెక్టరు కుతికిలబడి ఒక విషపునవ్వు నవ్వుతూ జేబులోంచి పచ్చకాగితం తీసేడు. శర్మ అది అందిపుచ్చుకుని చూసుకున్నాడు. హాశ్చర్యం! రాజద్రోహానికి తన మీద వారంటు! శర్మ మొహాన్ని కత్తివేస్తే నెత్తురు లేదు. తను రాజద్రోహం చేసేడా? రామచంద్ర! తనేపాటివాడని! సూర్యాస్తమయం ఎరగని విశ్వసామ్రాజ్యం మీద తాను నెదుపనా? కథలు రాసుకుని కాలక్షేపం చేస్తూన్న పరమాణువు హిమశిఖరిమీద ఖావేషియా! తనేం చేసేడు, యేం చెయ్యగలడూ? ఇంతకూ, రాజకీయాల్లో వేలెన్నడూ కలగజేసుకోలేదే? ఖద్దరేసుకున్నాడూ— దానికేం! అది వేసుకోకుంటే తన చందాదారుల్లో సగం తగ్గిపోతారు గనక. అంతే, మా రాజద్రోహం యెక్కడా?

"ఎడిటర్ సాబ్! పోదాం రండి." అని వికటపునవ్వు నవ్వుతూ అన్నాడు తనువు దాల్చిన శాసన స్వరూపం.

మాట గడువులేదు. అతని వెంట పోవలిసిందే. టేబిలు మీదివీ, డ్రాయర్లలోవీ ఒక గంపెడు చెత్త పోగుచేసి జేబులు నింపుకున్నాడు ఇనస్పెక్టరు. కొన్ని పుస్తకాలూ, ఉత్తరాలూ కూడా సంగ్రహించేడు. ఇద్దరూ మేడమెట్లు దిగిపోయేరు. శర్మకుటుంబం (ఒక భార్యా, ఇద్దరు బిడ్డలూ) పుట్టింట ఉండిపోడాన్ని, చక్కని నవల ధోరణిలో అతను వీడ్కోలు చెప్పడానికైనా అవకాశం లేకపోయింది. ఇనస్పెక్టరే యింటికి తాళం వేసి జట్కా యెక్కమన్నాడు.

మర్నాడు శర్మ "దేశసేవకోసాన్ని" జైలు కెళ్లినట్టు పట్నం అంతా కొండపోయేలాగ వార్త అల్లుకుంది. పేరు ప్రఖ్యాతుల్లేని శర్మ హెడ్ లైన్సులో తాటికాయల్లాంటి అక్షరాల్లో అన్ని పత్రికల్లోనూ కనిపించేడు. కొన్ని కిట్టని పత్రికలతణ్ణి కుట్రదారుడనీ, దేశద్రోహి అనీ, సంపాదకీయంలో గట్టిగా నిందించేయి. శర్మని యెన్నడూ ఎరగనివాళ్లు కొందరు ఇతని జీవితసంగ్రహం పేపర్లలో చిత్రంగట్టి ప్రకటించేరు. "శర్మ అలా గున్నాడని అనుకుంటూన్నారు కాబోలు: అబ్బో, ఉద్దండపిండం" అని అతని పేరన్నదూ వినని తగుమనుషులు సిటీక్లబ్బుల్లో చెప్పుకోడం ఆరంభించేరు. "నేనూ శర్మా క్లాసుమేట్సమేనండీ, నాకు చెప్తారేమిటి అతనిసంగతి? ఎప్పుడో ఉబుకుతాడని నేను మొదట్నుంచీ అనుకుంటూనే వున్నా" అని ఒక ప్రాక్టీసులేని ప్లీడరూ (శర్మపత్రికకి చందాయేనా యిచ్చివుండనివాడు)—ఇలాగ శర్మ కీర్తి కాంతులొక్కసారిగా విరజిమ్ముకుపోయేయి నాలుగుదెసలా! అది కారణంగా, శర్మ తాలూకు పబ్లిషరు ఆఫీసు మీద ప్రజలంతా విరగబడిపోయేరు కాపీలకోసాన్ని. ఏమిటి చెప్మా ఇతనురాసిన రాజద్రోహం! ఈ వెంటనే సంపాదిం

చుకోకపోతే, ఉన్న ప్రతులేవో ప్రభుత్వం స్వాధీనం చేసుకుంటారు!'' సంపాదకీయములేనా సంగ్రహించాలని, ప్రజలంతా పాతకాపీలు సైతం కొనుక్కుపోయేరు.

నాలుగు రోజులనాడు మేస్త్రీటు కచేరీ కొంపాంపెంతటా ప్రజలు నిండిపోయేరు. ఆవేళ శర్మగారి కేసు విచారణ. ఇద్దరు పోలీసు వాళ్ళు శర్మనితోడ్చుకు వచ్చి బోనులో ప్రక్కగా నిలబెట్టేరు. అతని ముఖం కొంచెం వాడుకనం వచ్చి కళ తరిగి వుండిడాన్ని త్యాగమూర్తియొక్క తేజం [illegible]. కటకటాలుకట్టిన అరుగుమీద న్యాయమూర్తి [illegible] యేదో పరిశీలిస్తున్నాడు. అతని పాదసన్నిధనే [illegible] గుమస్తా నిల్చుని [illegible] పెట్టుకుని [illegible] పరీక్షిస్తున్నాడు. కోర్టు వారి కార్యాలయ [illegible] నిండా పని వున్నట్టుంది. కోను [illegible] చుట్టూ న్యాయవాదు లంతా పుస్తకాలు కాగితాల దస్తరాల్లోతో [illegible] [illegible] చూపిస్తున్నారు. [illegible] గా చేసులందిచ్చి, వారిని కనుబొమ్మలతో [illegible].

[illegible] ప్రభుత్వపక్షపు వకీలు లేచి, శర్మ [illegible] కేవలం [illegible] ద్రోహమైన [illegible] పత్రికలో [illegible] ప్రభుత్వోద్యోగం [illegible] దానికి [illegible] వ్రాసినావనీ, ప్రకటించినావనీ, [illegible] డేను పుస్తకాలేవో [illegible] చేసేసి, ''[illegible] అయితే, ఇతడు పరోక్షంగా రాజద్రోహానికి సహాయపడటమే కాకుండా, కేవలం [illegible] ఉత్సాహం [illegible] స్ఫూర్తితో వున్నది ప్రత్యక్షం'' [illegible]. మేస్త్రీటు ఆ ఉత్తరం పుచ్చుగుని ముద్దాయికి చదివి వినిపించేరు:—

''—స్త్రీలని కంపెనీవాళ్ళు [illegible] తూటాలూ తయారుచేసి సప్లైచేస్తారు—వాటి [illegible]. మన [illegible]—'' అంతకాగితము మీగా [illegible] కనుపిస్తున్నాయి. తక్కిన కాగితమంతటా సిరా ఒలికిపోయి నల్లని మరక తేరవుంది.

శర్మ తరఫున వాదించడానికి [illegible] ఒక స్వతంత్ర వకీలు సిద్ధపడి లేచేడు:—

''కోర్టువారు ఇతను రాసిన కథలన్నీ చిత్తగించవచ్చు. అవి [illegible] [illegible]గా వుండే ధోరణిలో హాస్యరసంగా వ్రాసినవని చదివితే తెలుస్తుంది. ఇచ్చినా [illegible] ఉద్యోగాలు [illegible], [illegible] కార్మిక మాన్యులు అందరినీ త్యాగికోరంగా చూపడం, [illegible] గారి కుమారుడు అసలు వివాహానికి అంగీకరించక పోవడం, [illegible]గా లోకంగతిని పోతూవుంటాయి, ఇతని కథలు. అంతటి వన్నీ అమ్ముడుపోవడానికి కల్పితమైనవే కాని [illegible]. వాట్లో రాజద్రోహపు అంతఃకరణ వున్నదనటం అజ్ఞానజన్యం.

అని తెక్కచుకోట్టి తన తరఫున సాక్ష్యం కోసం ఒక ఉత్తరం చూపెటందుకు మేస్త్రీటుగారి అబ్బాయిని పరీక్ష చెయ్యమనికోరేడు. మేస్త్రీటు కేమీ అర్థంకాలేదు. తనకుమారుడు కోర్టుహాలపల సిగరెట్టుకాలుస్తూ దూరంగా నుంచున్నాడు. అప్పుడతణ్ణి పిలిపించి బోనెక్కించేరు. గవన్మెంటు వకీలు క్రాసుచేస్తానన్నాడు.

''మీరు మేజిస్ట్రేటుగారి అబ్బాయిలా?''

''ఔను''

''[illegible]''

''[illegible].''

''ఈ [illegible]—శర్మని—మీ రెఱుగుదురా?''

''తెలుసు''

''ఎట్లాగ!''

''నాకు వేటయందు చాలా సరదా. నాన్నగారే నాకొక రైఫిల్ కొని యిచ్చేరు. ఒకసారి యీ శర్మగారి పేపర్లో—''[illegible]'' కంపెనీవారి ప్రకటనా, రేట్లూ, [illegible] పడ్డాయండి, యీయన [illegible] [illegible] తెలియపర్చమని. [illegible] [illegible] యీయన [illegible] వ్రాశాను.''

''[illegible]?''

''[illegible], [illegible] వచ్చింది [illegible] నాన్నగారి [illegible] జవాబు వచ్చేసింది. [illegible].''

[illegible] చూచేసరికి, మేజిస్ట్రేటు [illegible] అయింది. [illegible] గోకీసువారిక [illegible], [illegible] కలవిమానిక వచ్చింది!

[illegible] శర్మని విడుదలచేసేరు. ద్వారం వెలపలికి వచ్చేసరికి ''[illegible]'' తేచింది. [illegible] చూడేసరికి, [illegible] [illegible] ఇద్దరు మనుష్యు లమాంతం గా [illegible] యెత్తే [illegible] నిలబెట్టుకుంటా మని!

※ ※ ※ ※

[illegible] కుర్చీలో [illegible] శర్మ ముచ్చెమటలూ పోసిపోయి [illegible]. పక్కగదిలో నిద్రిస్తూన్న అతని భార్య [illegible] గదిలో ప్రవేశించి, ''[illegible]?'' అని అడిగింది. [illegible] [illegible] ''[illegible]!'' అన్నాడు. టేబిలుమీద వున్న [illegible], శర్మ [illegible] కాగితాల [illegible] ఆరుతూ వుండుతూ వుంది.

''[illegible], [illegible]? ఏంజేస్తున్నారూ?''

''కథ వ్రాదామని ఆలోచిస్తున్నానే''

''బాగుంది. పలక[illegible] తెలిపి తెచ్చుకోండి. [illegible] యొక్కడుంచేరు, [illegible] [illegible]''

శర్మ భార్య [illegible] కళ్లు నులుముకుంటూ, ''[illegible], [illegible] కథ చూదాం'' అంటూ టేబిలుమీద క్లిప్పుతోవున్న కాగితా లందుకుంది.

''ఇదేమిటండీ, బుడ్డిడు సిరా యింకమీద తన్నేసేరు; యేం రాసేరో ఒకాక్షరం కనపళ్లేదు.''

"నిజం ? నా కదే కలొచ్చింది సుమీ."

"దుష్టుకల కాదుగద !"

"జైల్లోపడి దేశభక్తులయ్యేరు."

"పోన్లెండి. మీ కుతూహలం కలలోనైనా తీరిందే."

"కలల్లోనూ కథల్లోనూ తీరడాని కేముందీ ?"

"చివరికి కథ వ్రాయడం మానుకుని కలలుగంటున్నారా ?"

"అదే— తెల్లవారేసరికి రాయాలి. యేం రాయనా అని చూస్తున్నాను—అప్పుడే ఒంటిగంటైంది."

"కష్టపడి కనుక్కున్న కల నాటికి పోనియ్యడమేం ? అదే మార్చుని రాసేసి పడుకోండి."

"సెబాష్-కరణేషుమంత్రీ-బాగా చెప్పేవు!"

తెలుగుడ్రిల్లు*

దుగ్గిరాల? కామేశ్వరరావు బి. ఏ. ఎల్. టి.

'తెలుగుడ్రిల్లు' అను పేరుగల పుస్తకం క్రీ. శ. ౧౮౩౫ లో ప్రకటించబడింది—అంటే ఇప్పటికి సుమారు నూరుసంవత్సరాలైందట అన్నమాట. ఇది రెవిన్యూ స్టాంపు పేపరు పుటల పుస్తకం. ఫథర్ చెయిన్ కాగితాలు. తోలు బైండు. ఈపుస్తకం సుమారు ౨౦౦ పేజీల పుటలుగల సంచికలుగా ముద్రింపబడింది. తర్వాత ఆసంచికలన్నీ కలిపి బైండు చెయ్యబడ్డాయి. ఉండాలిసిన సంచికల ఈపుస్తకం ౧౦ ఉండాలి, ఇదివరకు ౧౮ ... అకాలంలో ఇలాంటి కాగితాలకల్ల పుస్తకాలు ఎక్కువ ఖరీదుగా వుండేవి.

'తెలుగుడ్రిల్లు' రాజమహేంద్రవరం కాపురస్థులైన శ్రీ ఎర్రా సీతారామయ్యగారిదగ్గర వుంది. వారి స్నేహితులైన శ్రీ ... సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు దాన్ని నా దగ్గరకు తీసుకువచ్చారు. శ్రీ శాస్త్రిగారివద్దనుంచి నేను తీసుకుని దానిలోని సంగతులు తెలియచేస్తున్నాను.

'తెలుగుడ్రిల్లు' రచించినాయన పేరు అయ్యన్న. అయ్యన్న తన యింటిపేరు పుస్తకంలో యెక్కడా చెప్పలేదు. కాని అయ్యన్న వంశంవారే సీతారామయ్యగారు. అందుచేత అయ్యన్న యింటిపేరు ఎర్రావారన్న మాట. ఇతను మెరక వీధి నివాసులలోవాడు.

అయ్యన్న సైనికోద్యోగి. బిరుదులతో కూడా అతని పూర్తిపేరు సుబేదారు మేజరుసర్దార్ బహదూర్ అయ్యన్న.

'తెలుగుడ్రిల్లు'ను అయ్యన్న రచించడానికి కారణం మేమిటంటే 'ఇదుబాటైన పటాలముల తర్జుమా' (పుట i) అవసరమొచ్చింది. అంటే, అప్పటివరకూ అమలులో వున్న సైనిక పద్ధతులు మార్చివెయ్యబడి కొత్తపద్ధతులు యేర్పరచబడ్డాయి. ఈపద్ధతులు సైనికుల కందరికీ తెలియచెయ్యవలసివుంది. ఈకొత్తపద్ధతి మొదట హిందూస్థానీలోకి అనువదించబడింది ఈ 'యిందుస్థానీశబ్దములు తెలగాలకు ప్రకటముగా గోచరము కావు' (పు. ౧.) ఈవిషయం తెలుసుకొని మేజర్ జాన్ కిల్విలాండు ఆజ్ఞప్రకారం యెడ్వర్డు క్లాటన్ బక్లే దొర ౧-౩-౧౮౩౬ నాడు అయ్యన్నను పిలిచి డ్రిల్లును తెలుగులోకి అనువదించవలసిందని ఆనతిచ్చాడు. అందుచేత అయ్యన్న హిందూస్థానీ అనువాదాన్ని తీసుకొని 'యిందూస్థానీశబ్దాలను ఆంధ్రభాషను నిర్మించాను'. కాని అయ్యన్న మరొకచోట 'యింగిలీషు శబ్దములకు హిందుస్థానీశబ్దాలను కల్పన చేసినాను' అన్నాడు. (పు. ౧.) దీని అర్థమేమిటంటే, దానికి సాంకేతికపదాలన్నీ యింగ్లీషులో వున్నాయి. వాటిలో కొన్నింటికి హిందూస్థానీపదాలు కల్పనచేశాడన్నమాట. ... ఈపుస్తకం ఇంగ్లీషులోంచి తెలుగు చేశాడని అనరాదు. ఇంగ్లీషు వారిభాషకు పదాలకు వ్యాఖ్యకూడా రాశాడు.

తెలుగు ... వుంది. దాని యొక్క రాతాగ్రాని ... యను. కాని ... అయ్యన్న యీపుస్తకరచనలో ఎంత శ్రమపడ్డాడో ... గంలో వుంటూనే ఈ అనువాదం చెయ్యడం ... తెలుగుఖుటీయులూ—యీ ... తీసుకోవలసిన సమయం— యీ ... ప్రయోగించబడ్డాయి.' ఈమాటపుస్తకం ... తో కష్టపడి అయ్యన్న యీ ... డ్రిల్లును రాశాడు.

ఈపుస్తకం ప్రత్యేకంగా ... సైన్యంలోని తెలుగుసిపాయిల కోసం రాయబడింది. దానికి కారణం గ్రంథకర్త యిలా చెబుతున్నాడు. 'యింగిలీషువారి యొక్క-శబ్దములు కొన్నికొన్ని బోధపడక పోతివిన యెక్కడ ... నిలోవున్న ఆటంకం చేస్తూవుంటారు మరిన్ని ... యింగ్లీషు ... వుంటారు. అందున గురించి కొన్ని శబ్దములు ... మనహృదయమందు చరిస్తూవుండడము చేతను యిందువల్ల యింగిలీషువారి యొక్క-శబ్దములకు ... స్థానీశబ్దములు కల్పన చేసి యేయొక్క-దానికి అక్కడ పడి ... ముందు ... యినది. మనస్సులో యిదన్నీ తోచడమే ... యేమిటంటే. వుద్యోగస్థుల అభ్యాసము యీదినాలలో మిక్కిలి నాటక ... చేల నడువడిగా యెల్లప్పుడు శిపాయీల ... లేమును ... అదేటువంటిది భాషలో నిర్మించనైనది' (పు ౨.) 'నడువడిగా యెల్లప్పుడు శిపాయిలు లేమను ఆదేటువంటిది భాషలో' అంటే అర్థమేమిటంటే, సిపాయిలు అలవాటు ప్రకారం యింగ్లీషుమాటలను వుచ్చరించే వుచ్చారణలోనే యీపుస్తకంలో ఇంగ్లీషుముక్క—

---

* ఈవ్యాసం ౧౯౩౪ లో రచింపబడింది—దే. కా.

లు రాయబడ్డాయి. అంతకంటే వేరుగా రాస్తే యీయింగ్లీషుముక్కలు సైనికులకు బోధపడవు. ఉదా:—'క్విక్ మార్చి' అనడానికి 'కుయికుమార్సు' అనీ, 'పికెట్' అనడానికి 'పిక్కెటు' అనీ, 'సెంటర్'ను సంతర్ అనీ. ఈమోస్తరుగా అనేక ఇంగ్లీషుమాటలు రాయబడ్డాయి.

తెలుగుడ్రిల్లు వ్యావహారిక భాషలో వుంది. ఆకాలంలో యేవచన పుస్తకమయినా వ్యావహారికంలో వుండేది. ఈమధ్య యాభై, అరవై యేళ్లనుంచే పాఠ్యముల పుస్తకాలూ, రైల్వేపుస్తకాలూ కూడా కృతకగ్రాంథికంలో వుంటున్నాయి. మళ్ళీ యిటీవల నాలుగైదేళ్లనుంచి రైల్వేపుస్తకాలలో కూడా కొంత వ్యావహారికం కనపడుతూంది. అంటే సామాన్యజనులలో కూడా వ్యావహారికం మళ్ళీ ప్రవేశిస్తూందన్నమాట.

తెలుగుడ్రిల్లు వ్యావహారికంలో వుందన్నాను. అయ్యిన్ని బ్రాహ్మణేతరులదైనా చాలా కిష్టపడే వ్యావహారికంలో రాశాడు. అప్పటికే అలవాటుప్రకారం కొన్నికొన్ని గ్రామ్యపదాలు పడ్డాయి. ఈ గ్రామ్యపదాలు రావడం తప్పని చెప్పక తప్పదు. ఎందుచేతంటే గ్రంథరచనకు అర్హమైన భాష ఒక్క శిష్టులభాషే. తక్కినవి అనర్హమైనవి.

ఈ పుస్తకంలో సైనిక శిక్షణా, యుద్ధంచేసే పద్ధతులూ మొదలైనవి రాయబడ్డాయి. అసలు ఈపుస్తకమొక శాస్త్రం. అందుచేత దీంట్లో వచ్చిన మాటలే వస్తూవుంటాయి. పదజాలం విశేషం వుండదు. పుస్తకం నిండా ఇంగ్లీషుమాటలే. ఎందుచేతంటే సైనికపర భాష చాలామట్టుకు ఇంగ్లీషే. ఈపుస్తకంలో అనేక హిందూస్థానీ మాటలుకూడా వున్నాయి. దానికి కారణాలు: ఈపుస్తకం హిందూస్థానీనుంచి అనువదించడం. ఆకాలపు హిందూసైనికుల భాషలో హిందూస్థానీ మిక్కిలి హెచ్చుగా వుండడం, గ్రంథకర్త ఇంగ్లీషుకన్నా హిందూస్థానీ మిక్కిలి నిర్దుష్టమని అనడం.

తెలుగుడ్రిల్లులో రెండే విరామచిహ్నాలు కనపడుతున్నాయి: విన్న అడ్డగీత, చుక్క. చుక్క సాధారణంగా లేనా కొన్ని వుంటాయి; ఎప్పుడేనా సెమికోలన్ కూడా వుంటుండే. అడ్డగీత సెమికోలనుని అక్కడక్కడ వాడబడుతుంది. వాక్యాంతాన్ని ఏదో ఒక గుర్తు వుంచాలనే నియమం లేదు. కొట్టివేసి వేరే దిద్దుబాట్లు లేవు.

పుస్తకం చివర ఇంగ్లీషుమాటలకు తెలుగు అర్థాలపట్టిక, సూచికలు వున్నాయి.

ఈ తెలుగు డ్రిల్లు ఇప్పుడు మనకు ఆకాలంలోని తెలుగు తెలుసుకోడానికి ఉపయోగపడుతుంది. సైనికశిక్షణలో అప్పటికీ ఇప్పటికీ వుండే భేదాలుకూడా దీనినుంచి తెలుసుకోవచ్చు.

ఈ 'తెలుగుడ్రిల్లు' వున్నట్లే తెలుగులోకానికి తెలియదు. ఈ గ్రంథంయొక్క ప్రతి మరొకటి ఎక్కడావున్నట్టు కనపడదు. ఆంధ్రవాఙ్మయసూచికలో ఈపుస్తకం పేరులేదు. అలాంటప్పుడు 'తెలుగుడ్రిల్లు' ఒక్క ఎర్రా సీతారామయ్యగారి దగ్గిరవుండడం ఆంధ్రదేశానికి లాభంకాదు. వాఙ్మయపరిశోధకుల కందరికీ లాభకరంగా వుండాలంటే అది గౌతమీగ్రంథాలయంలో వుండాలి. కనక శ్రీసీతారామయ్యగారు ఈపుస్తకాన్ని గౌతమీగ్రంథాలయంలో జాగ్రత్త పెట్టి ఆంధ్రవాఙ్మయానికి లాభం చేస్తారని నమ్ముతున్నాను. ఈ పుస్తకం పోయిందంటే పోడమే కనక దీనికి ప్రతులు దీయించి జాగ్రత్త పెట్టవలసిన అవసరం కూడా ఎంతేనా వుంది.

'తెలుగు డ్రిల్లు'లోని కొన్నిభాగాలు శైలి తెలియడం కోసమని పొందుపరుస్తున్నాను.

హాల్టు—నిలుచుండుడీ

జమానులు విడిగా యెప్పుడు వుంటారో అప్పుడు పదిఅంగుళాల అడుగు పుచ్చుకోవలెను కాని కలిసి యెప్పుడువుంటారో అప్పుడు యేయొక్క జమాను తనయొక్క కాలును రెండోవానియొక్క కాలు దాకా వేసి వుంచవలెను—యెప్పుడెప్పుడు యెక్కడైనా భూమి యెత్తుపల్లంవుంటే మోకాలు సందేహములేకుండా వంచవలెను—అక్కర పడుతుంది.

౧౨ మార్చు.

౧౩ డబుల్ మార్చి

యేమంటే పరుగెత్తే అడుగు.

యీ అడుగుయొక్క పొడుగు ముప్పయి ఆరుఅంగుళాలది వున్నది. వక నిమిషములో నూటయాభై అడుగులు పుచ్చుకోవలెను—తలమీదను వుంచవలెను—మరిన్ని రెండుభుజములు చిన్నగా—మోకాలు కొంచెము వంచవలెను—కాలుయొక్క పాదమును భూమిమీద సాపుగా వుంచవలెను. దేహము కొంచెము ముందరకు వొరగవలెను. మరిన్ని రెండుచేతులు తొడతో సరిగా వొరగి వుంచవలెను—మిక్కిలి వుపాయు కావలెను. మొదటిఅడుగు సరిగా ముప్పయి ఆరుఅంగుళాలది కావలెను—శరీరముయొక్క బరువు పాదాలయందు వుంచవలెను. వట్టి మార్చియొక్క ఆజ్ఞ విన్నట్టాయినా యెల్లప్పుడు క్విక్టయిముతో నడువవలెను—కుయికు టైముతో కాని లేకా డబుల్ మార్చితో కాని వెళ్ళవలసినట్టాయనా—కుయికుమార్చి లేకా డబుల్ మార్చియొక్క ఆజ్ఞ నిండుగా దొరుకును.

క్లోస్ ఆర్డర్.

యిప్పుడు జమానులను వక్క ర్యాంకులో కలిపి నిలువబెట్టవలెను—మరిన్ని పైపులయందు వకటేపాటి జమానువుంచవలెను—యిప్పుడు కొత్తజమానును వకరితో వకరు కలిశి వుండేలాగున నేర్పించవలెను—యేయొక్క జమాను యెప్పుడు సరిగా వరుసలో నిలుచుంటాడో అప్పుడు తనయొక్క కుడి లేక యెడమచేతియొక్క జమానుయేలాగుందంటే పిలువబడునట్లు—మోచేతితో మోచెయ్యి తగిలివుండవలెను కాని మోచెయ్యి తనయొక్క పక్కతో తగిలివుంచవలెను—చేతియొక్క వేళ్లు చిన్నగా బొటనవ్రేలు రెండో వేలితో కలిశివుండవలెను—మనికట్టు కొంచెంగా బయటికి తిరిగి వుండేలాగు అరిచేయి పక్క మాంసము శరాయియొక్క కుట్టుకు కొద్దిగా వెనక వుంచవలెను—మరిన్ని జాగ్రత చెయ్యవలిశినది యేమంటే—జమానులు వకరితో వకరు మిక్కిలి దగ్గిర కాకూడదు."

వ్యాఖ్యానములు

మళ్లీ రెడ్డిగారా?

ఆంధ్రయూనివర్సిటీ సెనేటు సభ్యులలో కొందరు, కాళీపడిన వైస్‌ఛాన్సెలరుపదవికి, కట్టమంచి రామలింగారెడ్డిగారిని పిలుస్తున్నారనీ, రెడ్డిగారు ఉన్ముఖులై ఉన్నారనీ గాలికబురు.

ఒక విధంగా చూస్తే యిది చాలా ధర్మంగానే ఉన్నది.

ఏమంటే?

రెడ్డిగారి పాండిత్యం యోగ్యతాపత్రాలకు అతీత మయినది.

మైసూరి విద్యాశాఖలో పెద్ద ఉద్యోగాలు నిర్వహించి ఉన్నారు కనక వారి శక్తిసామర్థ్యాలను పరిశోధన చెయ్యవలసిన అవసరం యేమీ లేదు.

పైగా, వారు, చాలా కాలం, ఈ ఆంధ్రయూనివర్సిటీలోనే—వైస్‌ఛాన్సెలరుగానే పనిచేసి ఉండడంవల్ల, ఇప్పుడు వారిని పిలుస్తూ ఉన్న సెనేటుసభ్యులలో కొందరికి, రెడ్డిగారిలో, యీ పదవి నిర్వహించడానికి తగిన విశిష్టత కనపడి ఉండవచ్చు.

కాని—రెడ్డిగారి వైస్‌ఛాన్సెలరుజీవితం ఆకొద్దిమందికి మాత్రమే తెలిసినది కాదు.

అది ఒక్కొక్కప్పుడు కొండ లెక్కినది. నిజమే: కాని ఒక్కొక్కప్పుడు లోయలలోకి దిగినది.

అది మొదట్నుంచి చివరదాకా పడిదుడుకులతో నిండి పోయి ఉన్నది.

నిజం చెప్పవలసివస్తే వారి హయాములోనే—వారి హయాము వల్లనే ఆంధ్రయూనివర్సిటీ, ఆంధ్రజాతిని ఛిన్నాభిన్నాలు చేసివేసింది.

మరిన్నీ, వారి హయాములోనే ఆంధ్రయూనివర్సిటీకే చెందవలసిన—కోరి వచ్చిన దహగం లక్ష్మీనారాయణగారి భూరివిరాళం వెనక్కిపోయింది.

రెడ్డిగారి స్కీములే కొన్ని యిప్పుడు ఫలోన్ముఖా లయి ఉన్నాయంటే కావచ్చు: కాని మళ్లీ వారిని తీసుకురావడానికి అది సరియైన కారణం కాదు. ఏమంటే? అధికారి మారిన ప్రతీసందర్భంలోనూ ఇది ఎంతో కొంత ఉండనే ఉంటుంది.

ఆదికాలంలో, రెడ్డిగారు ఆంధ్రయూనివర్సిటీని విడిచిపెట్టడానికి బలమైన కారణం యేర్పడలేదు.

విడిచిపెడుతూ, వారు, అందుకు కల్పించిన కారణం సరియైనది కానే కాదు.

అదే సరి అయినదయి ఉంటే, కాంగ్రెస్సువారు మళ్లీ కౌన్సిళ్లలో ప్రవేశిస్తున్నామని ఖేరీ మోయించే దాకా రెడ్డిగారిని పద్మప్రభాసలో ఏకాంతవాసం చెయ్యనిచ్చి ఉండకేపోవును.

అసలు, ఏదో ఒక సంస్థను—ఒక ఉద్యమాన్ని అంటిపెట్టుకుని ఉండి పరమావధిని చేర్చే లక్షణాలు వారిలో కనపడవు.

మైసూరి విద్యాశాఖను విడిచిపెట్టినప్పుడు కూడా వారు ఇందుకు ఉదాహరణంగానే ప్రవర్తించారు.

ఇంతెందుకూ?

మైసూరిలో పెద్ద పదవులు అనుభవించిన వారు—మంత్రాంగం నిర్వహించాలన్న ఉబలాటంతో కాంగ్రెస్సులో చేరిన వారు—ఒకప్పుడు చాలా పెద్దదనే చెప్పదగినంత కాలం, పదమూడు జిల్లాలకు ఏకైకసంస్థ అయిన ఆంధ్రయూనివర్సిటీకి వైస్‌ఛాన్సెలరుగానే ఉండిన వారు ఒక చిన్న జిల్లాబోర్డు అధ్యక్షతకు చేతులు చాపేరంటే చెప్పవలసిన దేమి ఉన్నదీ?

పాండిత్యాన్ని బట్టీ, శక్తిసామర్థ్యాలను బట్టీ మాట్లాడవలసివస్తే రెడ్డిగారు, అసెంబ్లీ యెన్నికలలో పోటీచెయ్యతగ్గవారు. కాని మంత్రిపదవి వారిని మద్రాసుకౌన్సిలుకేసి లాగివేసింది. ఇప్పుడు వారు దానికి తగిన సరంజాం అంతా చేసుకుంటున్నారు. కాంగ్రెస్సు "సర్దార్లు"లకు లొంగిపోయి మంత్రిపదవీ స్వీకారానికి తల ఊపడమే వస్తే రెడ్డిగారు తప్పకుండా మంత్రే అవుతారు. ఏమీ, ఎవరికీ సందేహంలేదు: కాని యిలాంటి స్థితిలో, వారు ఇదంతా కాదని మళ్లీ వైస్‌ఛాన్సెలరుపదవికి సిద్ధపడితే ఇక చెప్పడానికిన్నీ ఏమి ఉంటుందీ?

ఇది యిలా ఉండగా:

ఆంధ్రయూనివర్సిటీ యిప్పుడు చాలా బీదస్థితిలో ఉన్నది.

అది మనజాతికి తగినంత మెరుగుదల కలిగించాలంటే మొదట ధనం పుష్కలంగా ఉండాలి.

తెనుగువారిలో పెద్దపెద్ద విరాళా లివ్వతగినవా రెవరూ కనపడడం లేదు.

నచ్చచెప్పి దొరతనంవారి దగ్గరనుంచే పెద్దపెద్ద గ్రాంటులు కొట్టుకురావాలి గాని మరో దారి లేదు.

ఇంతే కాక:

విశాఖపట్నం మెడికల్‌కాలేజీడిగ్రీలను ఇతరయూనివర్సిటీలవా రెవరూ అంగీకరించడం లేదు. ఆకళాశాలకు పరపతి కలిగించాలంటే, అది కూడా దొరతనంవారి తోడ్పాటు లేనిదే నెరవేరదు.

అనేక కారణాలవల్ల దొరతనంమీద ప్రాతికూల్యం వహించి ఉన్న రామలింగారెడ్డిగారిని వైస్‌ఛాన్సెలరుగా తెచ్చుకుంటే యీ పనులు సానుకూలపడతాయా?

ఆంధ్రయూనివర్సిటీ ఏర్పడ్డ తరవాత మనకు చెప్పుకోతగిన ఫల మేదీ కలగకపోయినా, మనవారిలో అనేకులకు సెనేటు, సిండికేటు వ్యవహారాలలో మంచి అనుభవం యేర్పడ్డది. వారిలో అనేకులు ఉన్నతాశయాలు కలవారున్నారు. జాతికి నవీనవిజ్ఞానం కలిగించే స్కీములు ఆలోచించి, వాటిని విద్యావిధానంలో ప్రవేశపెట్టించడానికి దృఢనిశ్చయులైనవారు కూడా కొందరున్నారు. ఇప్పటి

శుష్క—రాజకీయాల్లో రెడ్డిగారికి తీవ్రప్రాతికూల్యం వహించినవారు కూడా కొందరున్నారు. మొత్తంమీద, ఇప్పటి, ఇకముందటి సెనేటుసిండికేటుసభ్యులు మునపటిలాగే వాక్స్వాతంత్ర్యంవల్ల సులభంగా లొంగిపోయే స్థితిలో ఉండరు. నిజానికి, రెడ్డిగారు మంచి సమర్థులే. మంచి వక్తలే. అయితే కాంగ్రెసువంటి ప్రజాసంస్థలలోనూ, శాసనసభలవంటి ప్రభుత్వసంస్థలలోనూ ఒక పక్షాన్ని సమర్థిస్తూ ఒక పక్షంమీద దండెత్తగలరే గాని, రెడ్డిగారు, అన్ని పక్షాలకూ, అన్ని వర్గాలకూ అతీతులై ఉండి, అందరినీ ఒక్క తాటిమీదకి తెచ్చి, అందరి దీక్షలనూ ఏకముఖంచేసి, అందరి శక్తులనూ కేంద్రీకరించి ఒక ప్రయోజనం సాధించగలుగుతారని చెప్పడానికి వారి గత—దీర్ఘ జీవితంలో స్ఫుటమైన సన్నివేశాలేమీ కనపడవు. లేవున్నూ.

యూనివర్సిటీవంటి పెద్ద సంస్థలో చెప్పుకోతగ్గ ఫలితాలు కలిగించాలంటే, అది, రోజుల్లో సాధ్యపడేది కాదు. ఎన్నికలు వచ్చిన ప్రతిసందర్భంలోనూ కొత్త వైస్‌ఛాన్స్‌లరును తీసుకువచ్చి కూచోపెడితే, ఆపెద్దమనిషి యెంత సమర్థుడయినా ఏమీ చెయ్యలేడు. అంచేత, సెనేటు సభ్యులు, ఇప్పుడు "మళ్లీఒక ఛాన్సు ఇచ్చి చూద్దాం"అని కాలం విలువ తెలుసుకోకుండా పరీక్షలు చేస్తూ కూర్చోడానికి వల్లకాదు.

ఇదివరకే జరగవలసిన పనీ, కలగవలసిన ఫలితాలూ పూర్తిగా నిలిచిపోయి ఉన్నాయి.

రెడ్డిగారి యెడల ప్రబలవిశ్వాసం కలిగి ఉన్న సెనేటుసభ్యులు రెడ్డిగారిని ఆహ్వానిస్తూ ఉన్న సెనేటుసభ్యులు—రెడ్డిగారిని బలపరచతలచి ఉన్న సెనేటుసభ్యులు ఈసంగతులు ఏమేనా యోచించారా!

"హిందీమహాజనులు"ట

పదహారేళ్ల వయస్సు రాని తెనుగువారిని హిందీపరీక్షలకు రానీయకూడదంటూ, ఓరుగంటి వేంకటకృష్ణయ్య బి. ఏ. బి. ఎల్ గారు నెల్లూరుమండలద్వితీయహిందీమహాజనసభలో ఒక ప్రస్తావం ప్రతిపాదించారు.

ఆసందర్భంలో వారిలా ప్రసంగించారు.

"౧౬ ఏండ్లలోపల బాలురు ఇంగ్లీషుపరీక్షలకు హాజరగుట లేదా? బి. ఏ. బి. ఎల్ ను చదివినంత మాత్రమున తీర్మానము ఉపపాదించినవారు ఆంధ్రమున సంస్కృతమున పాండిత్యము సంపాదించలేదా! పదహారు ఏండ్లకు లోపల నేహిందీపరీక్షకును హాజరు కాగూడదనుట యేల అనగా మొదట ఆంగ్లభాషను చదివి, తరవాత తెలుగు చదివి వారి పాండిత్యము అందరకిని తెల్లముగానే యున్నది. మేము ఇంగ్లీషువలన పుట్టి వానిని పొందినవారము కావుననే ఈ తీర్మానము పెట్టవలసివచ్చినది. మాతృభాష నేర్వక మునుపే ఆంగ్లభాష నేర్పినను, హిందీ నేర్పినను తెలుగుబాలురకు కలుగు హాని ఒకటియే. ఇంగ్లీషు ప్రత్యక్షశత్రు వయిన, హిందీ ప్రచ్ఛన్నముగ పనిచేయుచున్నది........ఆంధ్రరాష్ట్రము సాధించుకొనలేక పోయితిమి. తెలుగుసంగీతము చేతులారా రూపుమాపితిమి. కొనకు తెనుగు (నాట్య) కళాపరిషత్తులో హిందీనాటకము ఆడితిమి. ఈ వ్యామోహములో మనము ఏమి చేయుదుము? కనుక మాభయము అకారణము కాదు. బాలురకు పదునారేండ్లలోపున ఆంధ్రాభిమానము కొంతేని కుదురుకొనును అని మా ఆశ"

వేంకట కృష్ణయ్యగారి ప్రయత్నం నిష్ఫలం అయిపోయింది.

ఇరవై అయిదుగురు మాత్రమే వారి ప్రస్తావాన్ని బలపరచగా ముప్ఫయిమందికి పైగా దాన్నెదిరించారు.

ప్రస్తావం ఓడిపోయింది.

సహజమే.

"నేను" "నాది" అనే భావాలున్నవారికి ఇంత వివరంగా చెప్పనక్కర లేదు. అవి లేనివారికి ఇంతకాదెంత చెప్పినా లాభం ఉండదు.

అసలు, వేంకటకృష్ణయ్యగారే నా మొగమోటపడకుండా ఉండలేకపోయారు. ఏమంటే? హిందీవిషయంలో పదహారేళ్ల హద్దనగా యేమిటి? పదహారేళ్లవరకే కాదు యాభైయేళ్లు దాటినా ఆత్మజ్ఞానమేనా లేనివారే మనలో ఎక్కువ. వేంకట కృష్ణయ్యగారు, వారంతా హిందీ నేర్చుకోడానికి అంగీకరిస్తారా?

తన మాతృభాషను తగినంతవరకూ నేర్చుకోని ఆంధ్రుడు మరే భాషా నేర్చుకోగూడదు. ఇప్పుడు మన విద్యావిధానం దీనికి తల్లకిందులుగా లేదా అంటే పోరాడదాము రండి. ఇంగ్లీషు తప్పించడానికి బదులు హిందీని గూడా మన పిల్లలకు నూరిపోయడం చాలా అవివేకం.

తన భాష రాని తెనుగువాడు సామాన్యభాషతో నిర్వహించవలసిన ఘనకార్యాలేమిటి?

ఇది దక్షిణభారతహిందీప్రచారసభవారికి తెలుసు. అయితే వారి ప్రయత్నం తెనుగుభాషను చంపేసి దాని స్థానంలో హిందీని ప్రవేశపెట్టడమే కనక వారు పదహారేళ్ల హద్దు కూడా అంగీకరించరు. వారి తాబేదారులూ, వారి బోధలు విని అదే ప్రసాదమని మురిసిపోయేవారూ అసలే అంగీకరించరు. ఇలాంటి స్థితిలో వేంకటకృష్ణయ్యగారి ప్రస్తావం ఓడిపోవడం ఆశ్చర్యకరం కాదు.

ఇది గమనించారా? ఈజరిగినది "నెల్లూరుమండలహిందీ మహాజన సభ"ట.

ఈసభలో పాల్గొన్నవారంతా, సొంతానికి వారంగీకరించరేమోగాని, జన్మతః శుద్ధాంధ్రులు. కాని హిందీమహాజను లని వ్యవహరించుకోడానికి ముచ్చటపడుతున్నారు. 'తెనుగువారు' అనిపించుకోడానికే యిష్టపడనివారు పదహారేళ్లదాకా తెనుగుబాలురకు హిందీ నేర్పకూడదంటే విని సహించగలరా?

సుబ్రహ్మణ్యం శెట్టిగారు

మా మిత్రులు, రావుసాహేబు, పింజల సుబ్రహ్మణ్యం శెట్టిగారు అకాలమరణము వార్త పడ్డందుకు మేము చాలా విచారిస్తున్నాము.

శెట్టిగారు నిలకడ కలవారు. త్యాగశీలురు. దేశసేవకులు. ఆంధ్ర వాఙ్మయపోషకులు.

శెట్టిగారు చనిపోయినందున కలిగే లోటు ఓపట్టాన తీరదు.

జనవరి ౫వ తేదీని కలిసి మాట్లాడినప్పుడు శెట్టిగారి సిస్థితి సందేహాస్పదంగానే ఉండినది: గాని వారి కేమీ అనుమానం లేదు. "ఔషధం పంటబడుతుంది. ఆరోగ్యం కలుగుతుంది. మళ్లీ చేతనైన పని చెయ్యవచ్చు" ఇదే వారి నమ్మకం.

అప్పుడు, ఇప్పుడు కన్సిస్సుపక్షాన్ని నడుపుతూ ఉన్న ప్రముఖుల అకార్యాలు మాటుస్తూ వారనుభవించిన ఆవేదన హృదయభేదకంగా ఉండినది.

శెట్టిగారు అనేక విధాల దేశసేవ చేశారు.

సమదర్శనీపత్రికా, వారి వార్షిక సంచికలూ వారి సేవకు అక్షయ చిహ్నాలు.

హృదయ మిచ్చిన మామిత్రునకు శాంతి కోరుతున్నాము.

పండితుడా! చలించబోకు

దేశమంతా ఒకవాగులాయి పండితుడిమీద ఒక్క పెద్ద బాధ్యత మోపింది. ప్రపంచమంతా ఆయనమీద తన దృష్టిని లగ్నం చేసింది. ఈశ్వరుడు ఆయనమీద ఒక బండరాయి విసరకొట్టాడు.

అయితే: కోర్టుల గుగుతూరాగు బయ్యేలలోనుంచి జెయిల్లోకి ఊగిన త్యాగి ఆయన. ఈదుఃఖాన్ని ఆయన సమీాళించుకోగలడు. కొద్ది రోజులలోనే చేపట్టవచ్చే తన విధులను ఆయన సమాహితచిత్తంతోటే—సహజోత్సాహంతోటే నిర్వహించుకోగలడు.

తనతో గూడా దేశసేవ చేసిన అర్ధాంగిని తలుచుకుంటూ దుఃఖిస్తూ కూర్చోవడం ఆమె పక్షంగా శోచనీయంలో చేసినట్టుం దని ఆయనకు తెలుసు.

కాని వసు సిచ్చిన భార్య చనిపోవడం—ఎటూ కాని వయస్సున ఈవిపత్తు కలగడం—దేశీయుల కడు ఘరించరానిదిగా ఉన్నది.

కమలా నెహ్రూపండితురాలికి మేము ఈశ్వరసాయుజ్యం కోరుతున్నాము.

జవహరులాలు పండితునకు మా సానుభూతిని తెలియచేస్తున్నాము.

ఇదా కాంగ్రెస్సాంధ్రుల సత్తా?

"పదేళ్ల క్రిందట, ఒకనాడు, అస్పృశ్యతానివారణము గూర్చి గాంధిగారితో ప్రసంగించుచు, హరిజనులతో కలసి భుజించుటకు నేనిష్టపడనని చెప్పితిని. దానికి మహాత్ముడు, 'నీవంటి దక్షిణహిందూస్థాననాయకుడే యిట్లు పలికినయెడల, మన జీవితకాలములో స్వరాజ్యము వచ్చునని యాసించుట యనుచితము' అని పలికెను. 'ఉత్తరహిందూస్థానమే దక్షిణహిందూస్థానమునకు గూడ స్వరాజ్యము సంపాదించును లెండు' అని నేను ప్రత్యుత్తర మిచ్చితిని"

కొండ వెంకటప్పయ్యగారు

ఇదీ మచ్చు.

పర్యవసానం యేమిటని కొందరు ప్రశ్న.

"కాంగ్రెస్సు ప్రాప్యం స్వరాజ్యం" అని దాదాభాయి.

"స్వరాజ్యం నాజన్మహక్కు" అని తిలకు.

"నాకు స్వరాజ్యం రానే వచ్చిం" దని గాంధి.

"ఉత్తరహిందూస్థానమే దక్షిణహిందూస్థానమునకు గూడ స్వరాజ్యము సంపాదించును లెండు" అని మన వెంకటప్పయ్యగారు.

ఇలాంటి చిత్తవృత్తి కలవారిని, అరవలూ, కన్నడులూ, మళయాళీలూ దక్షిణహిందూదేశనాయకులుగా అంగీకరిస్తారో—అంగీకరించారో లేదో తెలియదు. కాని తెనుగువారు దీనిని ఆక్షేపించలేదు. తెనుగుపత్రికలు కొన్ని, ఈసందర్భంలో వెంకటప్పయ్యగారిని పొగడినవి.

కాకేమీ! కాంగ్రెస్సులో చేరిన ఆంధ్రులకు స్వతంత్రభావాలు లేవు. ఉత్తరహిందూదేశంనుంచి వారికి ఆశీర్వదులు రావాలి.

ఇలా రాస్తూ వచ్చినందుకు, ప్రబుద్ధాంధ్రయెడల, పోషిస్తూనే, కొంచెం అసంతృప్తి ప్రకటస్తూ వచ్చిన మా మిత్రులు, గుంటూరు జిల్లా కాంగ్రెస్సాంధ్రప్రముఖులలో ఒకరు ఇక నేనా సత్యం గ్రహిస్తా రని నమ్ముతున్నాము.

మూడు అధ్యక్షపీఠాలనుంచి ఆంధ్రరాష్ట్రవాంఛ

కాకినాడ ఆంధ్రమహాసభ అధ్యక్షపీఠమునుంచీ, కాకినాడ ఆంధ్రమహిళాసభ అధ్యక్షపీఠమునుంచీ, బెజవాడ పశ్చిమకృష్ణాజిల్లా రాజకీయమహాసభ అధ్యక్షపీఠమునుంచీ మనకు ఆంధ్రరాష్ట్రం చాలా అవసరం అనే మాట వినపడింది.

ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షతో, మహాసభాధ్యక్షతో చిక్కినప్పు డల్లా రామదాసుపంతులుగారు ఈవిషయం స్మరిస్తున్నారు. అన్ని విధాలా ఆంధ్రదేశం పడిచిపెట్టిన తరవాత నేనా కామేశ్వరమ్మగారు ఈ విషయం చాలా ఉత్సాహంతో మాట్లాడగలిగారు. శాసనధిక్కార చరిత్రగూడా పూర్తిగా మరిపువచ్చిన తరవాత నేనా రుక్మిణమ్మగారు ఈవిషయం ప్రస్తావించారు.

స్వాప్నికవిహారం ముగిసిన తరవాత వీరు ముగ్గురికీ ఆంధ్రరాష్ట్రం అగత్య మనే విషయం స్ఫురించడంలో ఆశ్చర్యం లేదు.

అయితే: ఇక ముందేనా ఈముగ్గురూ ఈవిషయంలో తీవ్రప్రయత్నాలు ప్రారంభిస్తారా?

రామదాసుపంతులుగారిమీదకంటే కామేశ్వరమ్మగారిమీదా, రుక్మిణమ్మగారిమీదా యిప్పుడు భారం యెక్కువగా ఉన్నది. ఏమంటే? వీరిద్దరూ పని చేస్తూ మాటలు చెప్పినవారు. సహజసౌకు

మార్యం కూడా పాటించకుండా జెయిళ్లకు వెళ్లివచ్చినవారు. ఆవే దనే కాక, ఆవేశం కూడా కలవారు. వేదికనెక్కి మాట్లాడితే స్త్రీలనూ పురుషులనూ కూడా కార్యరంగంలోకి దూకించగల వక్తలు. కొన్ని సందర్భాలలో పెత్తనం వహించి ఉద్యమం నడిపిన వారు.

నిజంగా, కామేశ్వరమ్మగారికీ, సుబ్రహ్మణ్యమ్మగారికీ ఆంధ్రోద్యమం వెంటనే చేపట్టతగినది. ఇందులో అసాధ్యాలు లేవు. అభూతకల్పన లక్కరలేదు. అపాయాలు రావు. జాతిని ఒక దారికి లేగలిగితే ఆంధ్రరాష్ట్రం నిర్మించడానికి సర్కారుకు గూడా అభ్యంతరాలు లేవు.

అఖిలభారతీయోద్యమంలో వీరి పదవి చాలా చిన్నదిగా ఉంటుంది; కాని ఆంధ్రోద్యమంలో మహోన్నతపదవి స్వాధీనపడుతుంది. పరిగెత్తుతూ పాలు తాగడంకంటే నుంచుని నీరు తాగడం మంచిది. ఆంధ్రజాతికి పునర్వికాసం కలిగించే సాధనాలు చేపట్టడం తక్కువనలేదు కాని ఆంధ్రోద్యమాన్ని బాగా నడిపించగలిగితే అఖిల భారతీయసంస్థలో కూడా లభించే పదవి మరొక పని చేస్తే రాదు. ఇంతవరకూ, పునాది—ఆంధ్రత్వం పూర్తిగా ఏకీభవించకపోవడం వల్లనే మన ప్రముఖులకు ఇరుగుపొరుగువారిలో గణ్యత లేకుండా ఉన్నది. సొంత యిల్లు చక్కబెట్టుకోలేనివారేమి చెయ్యగలరూ?

రామదాసుపంతులుగారు కూడా ఈసంగతులు గమనించి ఆంధ్రోద్యమశంఖం పూరించగోరుతున్నాము.

చందాలు

ఈనెలలో ప్రబుద్ధాంధ్రను సత్కరించినవారు

౧ తెలికిచర్ల వెంకటరత్నంగారు ఎం. ఏ.
ఆంధ్రక్రిష్టియన్ కాలేజీ, గుంటూరు ౬—౦—౧

౨ వైద్యవిద్వాన్, కూచిభొట్ల వెంకటేశ్వర్లుగారు
శ్రీవెంకటేశ్వరాయుర్వేదనిలయం ప్రాంచి చికిత్సకులు.
ఏలూరు ౫—౦—౦

విశేషచందాలు

౩ సూర్నెల శ్రీరామమూర్తిగారు ఇన్సురెన్సు, బెజవాడ ౧౦—౦—౦

౪ వై. నారాయణరావుగారు
ఎం. ఏ. ఎల్. ఎల్. బి. అడ్వొకేటు, బెజవాడ ౫—౦—౦

సరస్వతీటాకీస్‌వారి ద్రౌపదీవస్త్రాపహరణం

లక్ష నాలుగువేల రూపాయల పైచిల్లర ఖర్చుతో. అనేక ఆంధ్రయువ యువతుల ఆరుమాసాల అవిరామపరిశ్రమకు ఫలితంగా యీ చిత్రం తెరయెక్కింది.

ఈఫిలిము నేగాక, సర్వకళామందిరాన్ని కూడా నేను ఇదే మొదటిసారి చూడడం.

కోల్హాపురం మహారాజావారి సొంత స్టూడియోలో తయారు కావడం యీఫిలిముకు విశిష్టత చేకూర్చింది.

ఆంధ్రనాటకరంగంలో ధృవతారలలాగ వెలుగుతూ ఉన్న నటీనటులలో అనేకుల సమ్మేళనం కూడా దీనివిలువను హెచ్చించింది.

ఫిలిము నిర్దుష్టంగా వుండాలని కంపెనీ చూపిన శ్రద్ధాసక్తులు ప్రతీ అడుగునా కనబడుతున్నాయి.

కంపెనీవారు, డబ్బుకు వెనుతియ్యలేదు. నటులను ఏవిధంలో అశ్రద్ధ చెయ్యలేదు. కాలహరణానికి జంకలేదు. శ్రమకు భయపడలేదు. సహజమైన ఉత్సాహంతోటీ, హాస్యాత్మగా ఎదుర్కున్న పోటీవల్ల కలిగిన ఆవేశంతోటీ వారు, గుణం కోసమే పాటుపడ్డారు.

అయితే: ఇవాళ తెనుగుఫిలిములను గురించి రాయడం అంటే తప్పు లెంచడంతోటే సరిపోతోంది.

సుమారుగా ఇరవైఫిలిములకు పైగా వచ్చినా, తెనుగుఫిలిములను డైరెక్టు చేసేవారిలో ఆర్థికంగా తప్ప కళావిషయంలో అభివృద్ధీ, లాఘవమూ, చాతుర్యమూ ఎంతమాత్రమూ కనపడకుండా ఉన్నప్పుడు, విలేఖకులకు, నింద కలిగించే యీఅవస్థ తప్పకపోవడంలో ఆశ్చర్యకరమైన దేమీ లేదు.

ఫిలిము డైరెక్టు చేయడానికి విలక్షణమైన ప్రతిభ కావాలంటే—అపూర్వమైన దృష్టిగా తెలిసి అనుభవం కూడా ఉండాలంటే నిజమే: కాని నాట్యకళా, సంగీతకళా, కవితాకళా, చిత్రకళా వీటికి సంబంధించిన పాండిత్యం—అసలుగా నికరమైన సాహిత్యం లేకపోతే అవిలక్షణప్రతిభా, అనుభవమూ నిష్ప్రయోజనమూ కొరగావు.

ప్రస్తుతం, యీఫిలిమును డైరెక్టు చేసినవారిలోనూ, పర్యవేక్షణం చేసినవారిలోనూ ఈవైశిష్ట్యం యేమాత్రం ఉన్నదో—ఇదే యిప్పుడు మనం చూడతగ్గది.

ఉద్యానవనంలో సత్యాకృష్ణుల విలాసాలతో ఫిలిము ప్రారంభమయినది. ఆసందర్భంలో చూపిన చిలుకలజంటా, తెల్లతామరపువ్వుల జతా చాలా చక్కగా ఉన్నవి. అవి సత్యాకృష్ణుల దాంపత్యమును సకల మనోకాంక్షార్థసూచనలై ప్రేమికుల హృదయాలను పరిష్కృతాలుగా చేశాయి. సత్య వేషభాషలున్నూ బాగున్నాయి; కాని అక్కడ విదూషకుణ్ణి ప్రవేశపెట్టడం చాలా హాస్యాస్పదంగా ఉన్నది. అర్జునుడి రాక తెలియపరచడం తప్ప, అక్కడ, అతను చూపిన ప్రయోజకత్వం యేమీ లేదు. అక్కడ ఉండిన జంగమ వల్లులవంటి పరిచారికలలో ఎవరిచేత నైనా యిది యింతకంటే చక్కగానూ, సరసంగానూ—విశేషించి జనరంజకంగానూ నిర్వహింపచేయవచ్చును. అయితే: డైరక్టరుకు అక్కడ మాటహాస్యమే కావలసివచ్చినది.

ఇంతే కాదు. ఈవిదూషకుని చర్యలు చూపినచోట నల్లా కటువుగానే ఉన్నవి. అసలీఫిలిములో విదూషకుడితో పని లేనే లేదు.

అలాంటి స్థితిలో యిక విదూషకుడి వికృత—అశాస్త్రీయవేషాన్ని గురించి విచారణ యెందుకూ?

కృష్ణార్జునుల స్నేహం మనలో ఆదర్శభూత మయినది; కాని అర్జునునిలో చనవు కనపడలేదు. కృష్ణునిలో ఆదరం కనపడలేదు. ఎవరో దూరబంధువు రావడం—ఇవతలివారు విధిలేక వారి ఆహ్వానం అంగీకరించడం—ఇలాగ ఉన్నది ఆఘట్టం. పైగా ఆసమయంలో సత్య కృష్ణుని వెనవేసుకోడంలో ఔచిత్యం యేమీ లేదు. అంతకు పూర్వం సత్య అర్జునుణ్ణి ఎరుగునా? ఫిలిము చూసిన ప్రతివానికీ ఇలాంటి సందేహం కలక్కమానదు.

సత్యాకృష్ణులు ఇంద్రప్రస్థానికి వచ్చినప్పుడు ద్రౌపది వారికి స్వయంగా హారతి యివ్వడం చాలా చక్కగా ఉన్నది. ఈవస్త్రాపహరణగాథలో ద్రౌపదీ, కృష్ణుడూ—ఈయిద్దరే ప్రధానపాత్రలు. ఈకారణంవల్ల కూడా ద్రౌపది స్వయంగా హారతి యివ్వడంలో మంచి రసపుష్టి ఉన్నది; కాని ఆసమయంలో అక్కడ పాండవుల దర్శనం కాలేదు. అందుచేత అక్కడ చివరకి రసభంగ మయినది.

చిత్రశాలలో సత్యాద్రౌపదుల సంభాషణ చాలా చక్కగా ఉన్నది. కుల స్త్రీలకు ఇది అపారమైన ఔజ్వల్యం కలిగించే సన్నివేశం. తిలకం కన్నాం. అక్కడ చూపించిన నేపథ్య చాలా ప్రశంసాపాత్రంగా ఉన్నది: కాని చెరకుముక్క అనిపిస్తూ కృష్ణుణ్ణి ప్రవేశపెట్టడం—ధిక్! డైరక్టరు చేసిన తప్పులలో దీనికి మించినది మరి లేదు. చెరకు ద్దకోసుకుపోవడంవల్ల కృష్ణుని వేలు తెగి రక్తం కారుతుంది. ద్రౌపది వెంటనే అమూల్యమైన తన చీర చెరగు చింపి కృష్ణుని వేలికి చుట్టబెడుతుంది. దుశ్శాసనుడు ద్రౌపది చీరలు ఒలిచినప్పుడు కృష్ణుడామెను అక్షయవస్త్రాలిచ్చి రక్షించడానికిది మంచి పునాది. అతిలోక రమణీయమైన యింతటి కల్పన చేసిన డైరక్టరు కృష్ణుణ్ణి చెరకుముక్క తినిపిస్తూ ప్రవేశపెట్టడం నిజంగా వెర్రివాడి చేతి రాతిని స్ఫురింపచేస్తోంది.

ఇది యిలా ఉండగా: ఇక్కడ కూడా సత్యకు ద్రౌపదివల్ల గర్వభంగం కావడం సరసంగానే ఉన్నది; కాని ద్రౌపది చీరచెంగు చింపుకోడం తెరమీద కనపరచకపోవడం చాలాపొరపాటు. లక్షాపాతిక వేలు ఆపోశనం పట్టిన ఫిలిమిది. కాకపోయినా, తెరమీద కనపడేటట్టు చీరచింపడానికి తగిన ఏర్పాట్లు చెయ్యడం యేమీ కష్టమైన పని కాదు. చింపడానికి ద్రౌపది తన చీరచెంగు పట్టుకోడం దాకా నేనా చూపించి ఉంటే ఇలాగ రసాభాసం కాకపోవును. చీరచెంగు చింపడంలో కలిగే ధ్వని చాలా సహజంగానే వినపడింది. కాని చింపడంలో ఇక్కడ చాతుర్యం ధ్వంస మయిపోయింది.

ఇది యిలా ఉండగా: సత్య పరుగుపరుగున పోయి ఒక గుడ్డ తెచ్చేటప్పటికి ద్రౌపది పీలికలో సగం కృష్ణుని వేలికి చుట్టడం అయిపోయింది. కృష్ణుని పాటగూడా అప్పటికప్పుడే మొలికలు తిరిగిపోతోంది. కాని సత్యవచ్చి తెల్లపోయింది. ఎందుకు? తనకంటే ముందు ద్రౌపది గుడ్డపేలిక తెచ్చి కృష్ణుని వేలికి చుడుతూనే ఉన్నందుకా? అక్కడ తిలకం నిర్విణ్ణతను చక్కగానే చూపించినది; గాని పేలికను బట్టి అది చీర దని ఊహించి, చీరచెంగు చూసి నిజం గ్రహించి— ఇంత తంతు జరిగే దాకా సత్యకు నిర్విణ్ణత కలగడానికి అవకాశం లేదు. ఇది యిలా కాక: సత్య, మాళవిని పిలుస్తూ ముందుకి అడుగు వేశాటప్పటికే ద్రౌపది తన చీరచెంగు చింపితే, ఆశబ్దంతో సత్య వెనక్కి తిరిగిచూసి, జరుగుతూ ఉన్నది అర్థం చేసుకుని, తెల్లపోయి. సిగ్గుపడి—ఎంత కల్పన కవకాశం వుండే సన్నివేశం యిదీ! ఇలా చేస్తే అందరు పరిచారక లక్కడ పోగుపడడాని కవకాశం లేకపోవచ్చు; నిజమే. అయితే: వారు రాకపోతే అక్కడ చెడిపోయేది ఏమీ లేదుగా?

ఇక్కడ రసభంగం కలిగించిన సందర్భం మరోటి ఉన్నది. ద్రౌపది తన వేలికి గుడ్డపీలిక చుట్టబెడుతూ ఉంటే కృష్ణుడామెను మెచ్చుకుంటూ ఒక పాట పాడతాడు. కాని అక్కడ వచనంతోటే యెన్నోరస శక్తి కల్పించవచ్చు. ఇదీ కాక: కృష్ణుడిపాట పూర్తి అయేదాకా సత్య ఏమి చెయ్యాలీ! డైరక్టరు ఇదేమీ యోచించలేదు. ప్రథమంలో సత్య, నిర్విణ్ణతను బాగానే కనపరిచింది; కాని అది యెంతసేపు నిలుస్తుందీ? అయితే: నిలవకపోతే యెలాగు? ఈప్రసంగా కూడా యిక్కడ రసభంగం కలిగింది.

ఇక్కడ సత్యను సంభాషించిన చిక్కులాంటిదే అంతకు పూర్వం ద్రౌపదికి కూడా తటస్థించింది. చిత్రాలు చూసివచ్చి ద్రౌపదీ సత్యా కూచున్నారు. నేపథ్యంతోబాటు రెండుమూడు చెరకుముక్కలు కూడా పుచ్చుకుని కృష్ణుడు చప్పరిస్తూ తాగుతూ లోపలకు వస్తున్నాడు. ఇది సత్య చూడలేదు. ద్రౌపది చూచలేదని చెప్పడానికి వీలులేదు. ఏమంటే? ద్రౌపది వారిమాపులు, ఆమె కృష్ణుని రాకను గ్రహించినట్టూ, సత్య యిదేమీ యెరక్కుండా పాట పాడుతూ కూర్చోడంవల్ల ఆమె కొంటెచూపులు మొదలుపెట్టినట్టూ స్ఫురింపచేస్తున్నాయి. ఇది యేమయినా సత్యపాట యెంతకూ పూర్తికాకపోవడం వల్ల చేసే దేమీ లేక ద్రౌపది అనేక అవస్థల పాలయింది. కృష్ణుడు అడుగు కదపడానికి కనలే వీలులేకపోయింది. కాని డైరక్టరు కీవిషయం తోచలేదు.

ఈఘట్టాన్ని గురించి ఇంకొక్కమాట. కృష్ణుడి వేలు తెగాటప్పటికి అతని రక్తాలు కొంత వేట సాగించనే సాగించాయి. రసవరసగ్రహణం కూడా బాగానే చేసింది. అయితే: కృష్ణుడు చెరకు పిప్పి యేమి చేసినట్టు! అక్కడ అందు కుపయోగించే యేర్పాటు లేమీ ఉన్నట్టు లేదు. కృష్ణుడు పిప్పి మింగేడని కాని, ఉమిశాడని కాని చెప్పడానికి కూడా వీలులేదు. మరేమి జరిగినది? కాని సత్యకు కోపం వచ్చింది. అది సిగ్గువల్ల కలిగింది. యుక్తిప్రత్యుక్తులతో తన్ను పరాభవించిన పాండవపట్టమహిషి యెదట తన భర్త చెరకుముక్కలు పళ్లతో పీకుకొని తినడం— ఇది ఆమెకు నామోషీ అనిపించింది. నిజమే. అది బాగానే ఉన్నది. ఈసిగ్గుతో, దీనివల్ల కలిగిన కోపంతో ఆమె "మీ రిలాగ చెరకుముక్కలు తినడం చూస్తే యెవ రేనా నవ్విపోతా" రన్నది. దీనికి కృష్ణుడేమి

చెప్పావని కాదు మన ప్రశ్న. సత్యా, అప్పుడు డైరెక్టరును కూడా ఇలా అడిగితే యెంత ఉచితంగా ఉండేది?

చిత్రశాలను గురించి ఒక్క మాట. అది చిత్రశాల అనుకోడానికి తగిన గుర్తులున్నాయి. కాని చాలవు. సత్యా ద్రౌపదీ అర్జునుడు మత్స్యయంత్రం కొడుతూ ఉండిన చిత్రం దగ్గిరికి వెడతారు. అర్జునుడు కిందికి చూస్తూ ధనుస్సు ఎక్కుపెట్టాడు. అతను బాణం యింకా విడిచిపెట్టలేదు. కాని పూలమాల వెయ్యబోతూ ద్రౌపది దగ్గిరగా నుంచుని ఉన్నది. తరవాతి నరకాసురవధ చిత్రం నరకుడు వికృతరూపంలో ఉన్నాడు. సత్య రథంమీద నుంచుని ఉన్నది. కృష్ణుడు సరిగా కనపడలేదు కనపడినంతవరకే నా స్ఫుటంగా లేదు. తరవాత వారిద్దరూ కృష్ణతులాభారచిత్రం దగ్గిరకి వెళ్ళారు. కృష్ణుడు కాటాలో కూచుని వుండడం మసకపోగా మెరిసింది. అంతే. మరి కనపడలేదు. ద్రౌపది తులసిదళం మాట తెచ్చేదాకా అది ఘంటా అని నిశ్చయం కలగలేదు. ఈలోపాలు చిత్రకారునివా? ఫోటోగ్రాఫరువా? అంటిరినీ శాసించే డైరెక్టరువా?

—మనవి చేస్తా

ఒక సృష్టి

హిందీవల్ల తెనుక్కి జరుగుతూ వున్న అపకారం

“.....(నెల్లూరుమండల ద్వితీయ హిందీమహాజనసభ) అధ్యక్షుడు శ్రీయుత (బెజవాడ) గోపాలరెడ్డిగారు తమ ఉపన్యాసమందు..... బెంగాల్ రాష్ట్రములో రవీంద్రనాథటాగూరు బెంగాలీభాషలను వృద్ధికి తెచ్చియుండె ననియు అదే మోస్తరుగా భారతదేశములో హిందీభాషను అంత ఖ్యాతి త్వరలో రాగలదనియు హిందీభాషవలన హిందూమహమ్మదీయకలహములు కూడా తగ్గు ననియు అనేక వుదాహరణములతోటి ఉపన్యసించిరి”

(౨౮—౨—౩౮) ఆంధ్రపత్రిక

అప్రస్తుతమైన దానికి ప్రాముఖ్యం కలిగించాలంటే యింకా వాదించక తప్పదు.

రెడ్డిగారికి, ఈసందర్భంలో, టాగూరుగారి ఉదాహరణ ఏమీ ఉపకరించదు. ఏమంటే? బెంగాలీ, వారి మాతృభాష. వారు మాతృభాషయెడల అంతరంగికభక్తులు. విశ్వాసి అయిన సేవకులు. హిందీకి వారేమీ దోహదం యివ్వలేదు. హిందీని గురించి వారెప్పుడూ ఇలాంటి ప్రసంగాలు చెయ్యలేదు. మన గోపాలరెడ్డిగారు?

మరిన్నీ, బంగాళాదేశంలో, టాగూరుగారు బెంగాలీభాషను వృద్ధికి తెచ్చి ఉంటే అదే మోస్తరుగా హిందీభాష ఎలాగ ఖ్యాతి పొందుతుంది?

అన్నిటికంటే వింత, “హిందీభాషవలన హిందూమహమ్మదీయ కలహములు కూడా తగ్గు” నంటున్నారు రెడ్డిగారు. హిందువులకూ మహమ్మదీయులకూ కలహాలు లేని యీనాటి ఆంధ్రదేశంలో ఏమి చెప్పినా చెల్లిపోతుంది కాబోలు! దీనివల్ల హిందూమహమ్మదీయ మైత్రి విషయంలో యీవర్గంవారికి గల ఆశయాలు బోధపడుతున్నవి. అయితే: కాన్పూరు, లక్నో మొదలయిన హిందీనగరాలలో హిందువులకూ (హిందూస్థానీలకూ) మహమ్మదీయులకూ కలహాలు జరగడం లేదూ? గణేశశంకర విద్యార్థిగారు చచ్చిపోడానికి కారణం యేమిటి? శ్రద్ధానందస్వాములవారికి హిందీ తెలవదూ?

అవును మరి. ప్రకృతం నిరుపయోగమయిన హిందీని అమాయిక ప్రజలమీద వేసి రుద్దాలంటే వీలయిన పద్ధతులన్నీ అవలంబించాలి.

కాని ఆంధ్రయువకులలో కొందరైనా ఇది గ్రహించలేకపోతారా?

సంపాదకుడు

సరస్వతీగ్రంథమండలి

కంభంవారి సత్రమువీధి *** రాజమహేంద్రవరము

నవలలు నవరసభరితములగు నవలలు—ముచ్చటగొల్పు బొమ్మలతో—ముద్దులొలుకు క్యాలికో యింతవరకు [illegible] మాసమునకు [illegible] చక్కని నవల. నడుమ నడుమ చిన్న చిన్న [illegible] గ్రంథములు వెలువడుచుండును. చందాదారులకు ప్రవేశరుసుము [illegible] చందాదారులు ఒకేసారి రు 7 8-0 ను ముందుగా పంపినచో సంవత్సరమునకు ఆరుపుస్తకములు అన్‌రిజస్టర్డు పార్శిలుగా పంపుదుము.

ఇంతవరకు వెలువడిన గ్రంథములు

11 ప్రేమసుందరి	1 8 0	25 కుంకుమ[illegible]	1 8 0	39 [illegible]	1 8 0
12 [illegible]శిఖామణి	1 8 0	26 జాగిలము	1 8 0	40 ఛిన్నహస్తము (1వ భాగము)	1 8 0
13 లక్ష్మీప్రసాదము	1 8 0	27 మొగలాయీదర్బారు 2 భా॥	1 8 0	41 ఛిన్నహస్తము (2వ భాగము)	1 8 0
14 [illegible]హాస్యము	1 8 0	28 [illegible]	1 8 0	42 [illegible]హాస్యము	1 8 0
15 ఫాస్టు (1వ భాగము)	1 8 0	29 [illegible]	1 8 0	43 సంజీవి (1వ భాగము)	1 8 0
16 ఫాస్టు (2వ భాగము)	1 8 0	30 సత్యాన్వేషణము	1 8 0	44 సంజీవి (2వ భాగము)	1 8 0
17 [illegible]	1 8 0	31 మొగలాయీదర్బారు 3 భా॥	1 8 0	45 [illegible]	1 8 0
18 చిన్నకోడలు	1 8 0	32 [illegible]	1 8 0	46 [illegible]	1 8 0
19 రహస్యభేదనము	1 8 0	33 మొగలాయీదర్బారు 4 భా॥	1 8 0	47 [illegible]	1 8 0
20 సింహగడము	1 8 0	34 [illegible]	1 8 0	48 సేనాశ్రమము (1వ భాగము)	1 8 0
21 మణిహారము	1 8 0	35 ఆటీన్ మణేలా	1 8 0	49 సేనాశ్రమము (2వ భాగము)	1 8 0
22 మొగలాయీదర్బారు 1 భా॥	1 8 0	36 అపరిచిత	1 8 0	50 దాసీకన్య	1 8 0
23 ఘటనాచక్రము	1 8 0	37 అంతఃపురము (1వ భాగము)	1 8 0		
24 రాజసుందరి	1 8 0	38 అంతఃపురము (2వ భాగము)	1 8 0		

అనుబంధములు

1 [illegible]తరంగిణి	0 12 0	9 యమునాబాయి	1 0 0	17 లలిత	1 0 0
2 అభాగిని	0 12 0	10 శ్యామల	1 0 0	18 పెండ్లి[illegible]	1 0 0
3 ఛద్మవేషి	0 12 0	11 [illegible]కథలు (చిన్నకథలు)	1 0 0	19 కథావళి	1 0 0
4 విదురుని యుపదేశములు	1 0 0	12 కాలసర్ప	1 0 0	20 నాలుగుకథలు	1 0 0
5 కాంచనమాల	1 0 0	13 భారతకథాసారం	1 0 0	21 స్త్రీప్రబోధిక	1 0 0
6 సీమంతిని	1 0 0	14 కథాకల్పవల్లి (చిన్నకథలు)	1 0 0	22 ఆదర్శము (1వ భాగము)	0 12 0
7 సుశీల	1 0 0	15 [illegible]	1 0 0	23 ఉదంకుడు	0 12 0
8 శశిరేఖ	1 0 0	16 [illegible]	1 0 0	24 భేతాళకథలు	0 12 0

నాటకములు

1 మార్కండేయ	0 12 0	5 షాజహాను	1 0 0	9 దంపతులు	1 0 0
2 అహల్యాశాపవిమోచనము	0 12 0	6 నూర్జహాను	1 0 0	10 విజయవిజయం	1 0 0
3 [illegible]పతనము	1 0 0	7 దుర్గాదాసు	1 0 0	11 భక్తకుచేల	1 0 0
4 వరమాల	1 0 0	8 చంద్రగుప్త	1 0 0		

 ఈ గ్రంథములు రాజమండ్రీలో కలాభివర్ధనీ పరిషత్తులోను దొరకును.

సరస్వతీ పాకెట్ డిక్షనరీ యొక్క ఒక నమూనా పుట :—

LIONESS 425 LITTER

Lioness–*n.* ఆడుసింహము
Lip–*n.* పెదవి
Liquifiable–*adj.* కరగునట్టి ద్రవరూపము చెందెడు
Liquify–*v. t. & v. i.* కరగించు లేక ద్రవమగు
Liquid–*n.* ద్రవపదార్థము : *adj.* ద్రవరూపమైన, ప్రవహించునట్టి
Liquidate–*v. t.* (ఋణము లు) తీర్మానముచేయు, పరిష్కరించు : ఆస్తి అప్పులను తేల్చుకొని పరిష్కరించు : *n.* Liquidator
Liquidation–*n.* ఋణముల పరిష్కారము
Liquor–*n.* ద్రవము. కల్లు లేక సారాయి
Lisp–*v. i.* వచ్చియు రాని మాటలాడు ; *n.* అవ్యక్తపు మాటలు
List–*n.* జాబితా, బట్టయొక్క అంచు : *pl.* యుద్ధ ప్రదర్శనము జరుగు ఆవరణము: *v.t. & v. i.* ఆకర్షించునట్లు పనులో చేర్చుకొను, కోరుకొను, విను
Listen–*v. i. & v. t.* విను, ఆలకించు, శ్రద్ధాళువగు, లక్ష్యపెట్టు
Listless–*adj.* జాగ్రత్తలేని : ఉపేక్షించెడు
Literal–*adj.* ప్రతిపదముగల సరిగానున్న, అలంకారము యిముగకొని. *adv.* Literally [సం. మైన
Literary–*adj.* సాహిత్య
Literate–*n.* సాహిత్య విజ్ఞానము కలవాడు, పండితుడు : *adj.* పాండిత్యముగల
Literature–*n.* సాహిత్యము, సాహిత్యము
Lithe / Lithesome } *adj.* మెత్తని, వంగెడు
Lithography–*n.* రాతిపై నున్న వ్రాతల అచ్చొత్తెడు విధము : *adj.* Lithographic-cal
Litigant–*n.* దావాలో నకక్షిదారుడు : *adj.* వివాదపడెడు
Litigate–*v. t. & v. i.* వ్యాజ్యమాడు, వివాదపడు
Litigation–*n.* న్యాయస్థానమూగా జరుగు వివాదము
Litter–*n.* డోలీ, మోసికొని పోవు పడక . పందియొక్క ఒక యీత పిల్లలు. కల్మషము, చెత్త ; *v. t.* (పంది) ఈను చెత్తతో నింపు

సరస్వతీ ఇంగ్లీషు-తెలుగు పాకెట్టు డిక్షనరీ

Saraswathi English-Telugu POCKET DICTIONARY.

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్, రాజమండ్రి.

గ్లేజు కాగితము—665 పేజీలు
సుమారు 17000
ఇంగ్లీషు పదములకు సులభముగ
తెలుగు అర్థములు—బాలబాలిక
లకు మిక్కిలి యుపయోగకరము.
చక్కని క్యాలికో బైండు.
వెల ప్రతి 1 కి రు 1-8-0

అచ్చులో నున్నది !

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ వారి ప్రచురణము, రాజమండ్రి.

మంచి గ్లేజుకాగితము ! సొగసైన క్యాలికో బైండు !! పుస్తకములో వస్తుగుణప్రబోధముగల పేజీలు 1000 పైగా నుండును. వెల ప్రతి 1 కి **5-0-0**

ఇది సమస్తద్రవ్యగుణములను అసందిగ్ధముగ తెలియజేయు అపూర్వగ్రంథరాజము. ఆంధ్రవైద్యలోకమునకు, వైద్యేతరులకును మిక్కిలి యుపయోగకర మగునటుల బ్రహ్మశ్రీ ఆయుర్వేదభూషణ భిషగ్వర పండిత పీటూరి వాసుదేవ శాస్త్రి, ఏ. యం. ఏ. సి. గారిచే వ్రాయబడినది. ఇందు సందిగ్ధద్రవ్యములన్నియు నిర్ధారణచేయబడి ప్రచురింపబడినవి. నూతనపరిశోధితద్రవ్యములు చేర్చబడినవి. వస్తువుసందలి రసవీర్యవిపాకప్రభావములను గుణములను విడదీసి వస్తుప్రాధాన్యము నిరూపింపబడినది.

కుంకుమపూవు :— కాశ్మీరజ - కుంకుమ — Corcus–Salivus. Eng. Saffron.

స్వరూపము — ఇది కాశ్మీర దేశమునందును, హీరా దేశమునందును పుట్టు సుగంధద్రవ్యము. దీని కేసరము లెఱ్ఱగను, కొంచెము తెల్లగను యుండును. రంగు వేయబడిన కృత్రిమ కుంకుమపువ్వు బజారులో గలదు. కుంకుమపువ్వు చేతిలో నలిపిన రంగంటుకొనక యుండినచో నది, అసలైనదని తెలియవలెను. నీటిలో వేసిన నీరు పచ్చగ నుండిన నది శ్రేష్ఠమైనది. అసలైన కుంకుమపూవు కొంచెము చమురుగలిగి యుండును.

గుణములు — ఇది కారము, చేదు, రుచులు గలది. వేడిచేయు స్వభావము గలది. విపాకమున కారపు రుచిగ మారును. లఘుగుణము. వాతకఫములు హరించును. దగ్గులు కట్టును. విషదోషములు శమించును. కంఠరోగములు, తలనొప్పులు పోవును. వీర్యవృద్ధియు ధాతుపుష్టియును గలిగించును. ముక్కు, చెవి, కన్ను, నోరు, శిరస్సు మొదలగు నూర్ధ్వజత్రుగత రోగములను శమింపజేయును.

ప్రయోగము — అశ్మరీ-కృచ్ఛ్రములకు :— కుంకుమపూవు ద్రాక్షరసముతో కలిపి త్రాగిన సర్వ కృచ్ఛ్రములు, అశ్మరులు శమించును. (చి. 26 అ. చరకము.)

మూత్రరోధజ-ఉదావర్తమునకు:—కుంకుమపూవు కషాయమును లోనికి త్రాగిన ఉదావర్తము తగ్గును.

మూత్రాఘాతమునకు :—కుంకుమపూవు మెత్తగా నూరి నీటిలో కలిపి దానిలో తేనవేసి రాత్రి నిలవయుంచి ప్రాతఃకాలమున త్రాగిన మూత్రకృచ్ఛ్రములు తప్పక శమించును. (59 అ. సుశ్రుతము)

శిరోరోగములకు :—కుంకుమపూవును పంచదారయును గలిపి ఆవునేతితో వేచి నస్యము చేయించి యుపయోగించిన కనుబొమలమధ్యను, కణతలయందును, నేత్రములయందును, చెవులయందును, సూర్యావర్తకమును శూలయు నశించును. (చక్రదత్త)

బొల్లికి :—రేలవేరు నీటిలో నఱగదీసి ఆగంధములో కుంకుమపూవు కలిపి బొల్లికి రాసిన బొల్లులు తగ్గును. ముఖముపై మొటిమలుకూడ తగ్గును.

ప్రసవస్త్రీ మైలరక్తశోధనకు :— రెండు చిన్నముల కుంకుమపూవును 6 మిరియములును కలిపి నీళ్ళతో నూరి ప్రసవస్త్రీ కిచ్చిన గర్భశోధన మొనరించి మైలరక్తమును వెడలించును. జ్వరమును కూడ రాకుండ కాపాడును.

నేత్రరోగములకు :— కుంకుమబగింజ గంధములో కుంకుమపూవు కలిపి కంటిచుట్టును పట్టువేసిన కంటివ్యాధులు తగ్గును. మరియు నిమ్మపండ్ల రసములో కరక్కాయ అరగదీసి దానిలో కుంకుమపూవు కలిపి కంటిచుట్టు పట్టువేసిన నేత్రరోగములు తగ్గును.

గంధర్వకళ

రక్తపుష్టి, వీర్యవృద్ధి, నరములకు బిగి కలిగించు తియ్యని లేహ్యము

అనేకులకు మరల మగతనము కలిగించి మెప్పుపొందినది

గంధర్వకళ—యౌవనము సంఘటించును. శుక్లనష్టము కట్టును. పుంస్త్వము పెంపుచేయును. కామోద్రేకము కలిగించును. సంభోగశక్తి హెచ్చుచేయును. మనోల్లాసము కూర్చును. ఆనందము కలిగించును. ప్రమేహములను జయించును.

కీళ్ళనొప్పులు, దురదలు, తిమ్మెరలు, పోనాడుటలో గంధర్వకళ ప్రత్యేకశక్తికలది. సవామేహములమీద ఇది చేయుపని అసాధారణమైనది. దీనిని ఎప్పుడును సేవించుచుండినచో ముసలితనము కనబడదు. ఏవ్యాధులును చేరవు. ఇది బాలెంతరాండ్రకును చాల మేలుచేయును. వారి శరీరములకు పూర్వపుబిగి కలిగించును. పౌను రు 3—౦—౦

మలయచందనము

సెగరోగమునకు పేరుపొందిన ఔషధము

పోటీలలో నెగ్గినది. నకళ్ళను చూచి మోసపోకుడు

ఈ క్రూరవ్యాధివలన బాధపడువారికి మా మలయచందనము నాలుగువందల యేండ్లనుండి గురుపరంపరగా వాడబడుచున్నది. ఇది సంస్థానములయందును రాజకుటుంబములయందును వాడుటకు కనిపెట్టబడినది. కావు అనే పథ్యము లేదు. పిచికారీతో పనిలేదు. సెగరోగము తగిలినట్లు, మందు పుచ్చుకొనుచున్నట్లు యెవరికీ తెలియగూడదంటే మా మలయచందన మొక్కటే అందుకు తగినది. నకళ్లు బయలుదేరుచున్నవి. పరిశీలించకుండ ఏ యౌషధమును పుచ్చుకోవద్దు. గంధర్వఫార్మసీవారి మలయచందనమే కావలెనని కోరుడు. అనేక వైద్యులు సొంతమందులను విడిచి దీనిని వాడి విజయము, బహుమతులు పొందుచున్నారు. మూడుపూటలలో గుణమిచ్చును. ఎరుపు, తెలుపు, పచ్చసెగలకు ఇది రామబాణము. రస విష గంధకములు చేరని మూలికాయోగము. ఇక్కడకు అక్కడకు పరుగెత్తక నేడే మాకు వ్రాయుడు.

డబ్బీ 1—8—౦ దీని కనుపానము చందనతైలము ఔన్సు 3—౦—౦ రెండును ఖర్చులతో 5—౦—౦

నాగరఖండము

అజీర్ణములకు శూలలకు, పరిణామశూలలకు చాలమంచిది. ఆకలిలేకపోవుట, కడుపుఉబ్బరము, నొప్పి, నోట నీళ్ళూరుట కడుపులో మంట, పొత్తికడుపులో పోటు, కండ్లమంట, ఓకిరింత, వాంతులు, పుల్లత్రేనుపులు, భస్మకము, అరుచి—వీటిని త్వరగా తగ్గించును. విడువకుండ ఒక్కపౌను సేవించినచో ఎట్టి గురువదార్థమైనను సులభముగా జీర్ణమై, మరల ఆకలి కరకరలాడును. రక్తపుష్టి కలిగించును. పౌను రు 3—౦—౦

గంధర్వఫార్మసీ—ఇన్నిస్ పేట, రాజమండ్రి

శాస్త్రీయౌషధములు

వాసావలేహ్యము

ఉబ్బసముతో బాధపడువారికి ఇది చాల ఉపయోగకరము. మలబంధమును విప్పుటలో దీని చాల పేరున్నది. ప్రేగులయందు ప్రవేశించి, ఘనీభవించిన శ్లేష్మమును కరిగించి, ఇది, తన్మూలంగా ఉబ్బసవ్యాధిని నిర్మూలము చేయును. మరిన్ని యిది రక్తపిత్తము, ఉరఃక్షతము, దగ్గులు, క్షయ—వీటికి గూడ అమోఘమైనది. సామాన్యంగా మలబంధముతో బాధపడువారి కందరికిని ఇది అత్యుపయోగకరము. పౌను 1కి 3_0_0

మహాభృంగరాజతైలము

నరసిన వెంట్రుకలను నల్ల రుచును. వెంట్రుకలను రాలనివ్వదు. చెవిపోట్లు కంటిజబ్బులు తగ్గించును. శిరోవ్యాధులను చేరనివ్వదు. వెంట్రుకలను నల్లగను, మృదువుగను, పొడవుగను, గుబురుగను పెంచును. హెయిరు డైలతో దినదినము బాధపడువారు దీనివలన శాశ్వతఫలమును పొందగలరు. నమ్మకమైనది

8 ఔన్సుల సీసా 2_0_0

గంధర్వదంతచూర్ణము

ఇది బజారు బూడిదలరకము కాదు. ఆయుర్వేదయోగము. దంతవ్యాధులను, ముఖవ్యాధులను పోగొట్టును. నోటి అరుచి, దుర్వాసన, పూత, దంతములనుండి రక్తముపడుట తగ్గించును. ఘుమ ఘుమలాడు చక్కని చూర్ణము. డబ్బీ 0_4_0

ద్రాక్షారిష్టము

దగ్గు, నగర్పు, క్షయ, మున్నగు కఫవ్యాధులకు మంచిది, రక్తపిత్తము ఉరఃక్షతము, జయించును. కఫవ్యాధి పీడితులకు కోష్ఠమును శుభ్రపరుచుటలో దీనికి ప్రత్యేకశక్తి యున్నది. బలవంతులును, ఆరోగ్యవంతులును గూడ దీనిని ఎప్పుడును వాడుచుండినచో చాల మేలు చేయును. బలకారి. తియ్యనిమందు. పౌను. 1_8_0

వైక్రాంతభస్మము

కఫవ్యాధులలో చాల పనిచేయును. శ్లేష్మఉడుకు, మూత్రకృచ్ఛ్రములు తగ్గించును. వీర్యవృద్ధి, తేజస్సు కలిగించును. అనుపానభేదములతో అనేక గుణములు కలిగించును. తులము 2_0_0

మహాఖండార్ద్రకలేహ్యము

మహారాజులు సుకుమారులు వాడితగిన ఔషధము. పైత్యమువలన కలిగే సకలబాధలను ఇది సమూలముగను శీఘ్రముగను దూరము చేయును. ఇది ఆమము పచనము చేసి, రుచి పుట్టించి ఆకలి కరకరలాడించును. శరీరపుష్టి, వీర్యవృద్ధి కలిగించును. అమ్లపిత్తము, శూల, పాండువు, శ్వాసకాసలు, కామల, పీనస, గుల్మము, కంఠరోగములు వీటిని జయించును. మలబంధమును పోగొట్టుటలో దీనికి ప్రత్యేకశక్తి కలదు. పౌను 3_0_0

భృంగామలకతైలము

శిరస్సు వేడిగానుండుట, తలనొప్పి, కండ్లమంట, శిరోజములు తెల్లబడుట, రాలిపోవుట మున్నగు బాధలను అతిత్వరగా తగ్గించును. కండ్లకు చలువచేయును. చుండు పుట్టనీయదు. అనిద్రను తగ్గించి సుఖనిద్ర కలిగించును. వెంట్రుకలను తుమ్మెదరెక్కలవలె నల్లబరచును. మరిన్ని కర్ణశూలలు, ఉన్మాదరోగములు, అపస్మారములు తగ్గించును. 4 ఔన్సులు 0-10_0 పౌను 2-0-0.

గంధర్వకస్తూరిమాత్రలు

చంటిపిల్లల జలుబు, దగ్గు, పడిసెము, అజీర్తి, విరేచనములు, ఆకలి లేకపోవుట, అన్నహితవు లేకుండుట, పాలు త్రాగకుండుట, కడుపు ఉబ్బరము, కడుపునొప్పి, దోషులు, జ్వరము, ఆయాసము ఇవి శీఘ్రముగా తగ్గించును. బాలెంతలకున్ను మిక్కిలి మేలుచేయును. సీసా 0_8_0

ధాతురంజని

సంభోగసమయమున శీఘ్రస్ఖలనము కాకుండునట్లు చేయుటకిది తయారుచేయబడినది. దీనిని సేవించినచో పురుషుల కానందమును స్త్రీలకుప్రీతియును కలుగును. ఇది స్త్రీవశ్యము చేయు అమోఘౌషధము వీర్యస్తంభనము కోరు పురుషులు రాత్రి భోజనానంతరము సేవింపవలెను. ఒక్క గంటలో చెప్పినంత పని చేయును. 16 మాత్రలు 1-0-0

అయస్కాంతభస్మము

ఉబ్బు (నంజు) పాండువు, క్షయ, శ్వాసకాసలు, ప్లీహోదరలు తగ్గించును. రక్తశుద్ధి చేయుటలో చాలశక్తి కలది. బలము, కాంతి, వర్చస్సు, నరములకు బిగి కలిగించును. తులము 3_0_0

రోగవివరాలు తెలుపువారికి ఔషధములు నిర్ణయించి పంపెదము.

గంధర్వఫార్మసీ—ఇన్నిస్‌పేట, రాజమండ్రి

రాజమహేంద్రవరము: శ్రీ అద్దేపల్లి లక్ష్మణస్వామినాయుడుగారి సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్‌నందు ముద్రితమై శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారిచే ప్రకటింపబడినది. [illegible]

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారి చిన్నకథలు

ఇవి యిప్పుడు సంపుటాలుగా ప్రకటిస్తున్నాము. మొదటి సంపుటం అచ్చులో ఉన్నది.

సైజు—డబుల్ క్రౌను ౧౬ పేజీలు
కాగితములు—దళసరివి
అక్షరాలు—పెద్దవి
బైండింగు—సగం కాలికో
పేజీలు—౧౬౦—౧౭౬
వెల—ఎనిమిది అణాలు

చందాదార్ల పద్ధతి

ఈ సంపుటాలకు చందాదార్ల పద్ధతి ఏర్పరిచాము. ముందుగా మాకు రెండు రూపాయలు అందచేసేవారు చందాదార్లు. వారికి, పోస్టుఖర్చులు మేమే పెట్టుకుని ఈ సంవత్సరం ఆఖరులోగా నాలుగు సంపుటాలు పంపుతాము. మొదటి సంపుటం మెయినెలలో పంపుతాము.

ఇతర్లకు వెల ఎనిమిది అణాలే

కాని ఇతర్లకు పోస్టుఖర్చులు—పోస్టేజ్ ౦-౨-౦ రిజిస్ట్రీషను ౦-౩-౦, మనియార్డరుఖర్చులు ౦-౨-౦, మాకు రానేకార్డు ౦-౧-౬ మొత్తం ౦-౮-౬ అంటే ఇతర్లకు, ఒక్కొక్క సంపుటానికి కాని తక్కువ ఒక రూపాయకు అవుతుంది. చందాదార్లకు ఎనిమిద అణాలు మాత్రమే అవుతుంది.

ఇప్పటికి తయారుగా ఉన్న, శాస్త్రిగారి చిన్నకథలు ౨౦ సంపుటాలు అవుతాయని లెక్క తేలింది. ఈ మొదటి సంవత్సరములో మాత్రమే చందా ౨-౦-౦ సంపుటాలు నాలుగు. రెండో సంవత్సరంలో చందా ౩-౦-౦ సంపుటాలు ఆరు

కావలసినవారు ఈకింది అడ్రస్సుకు మనియార్డరు చేయవచ్చును

మానేజరు **కలాభివర్ధనీ పరిషత్తు**

ఇన్నిస్ పేట—రాజమండ్రి

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ రాజమండ్రి. ౯-౪-౩౬.